

Ängar och hagar i Tjörns kommun

Svante Hultengren 1989

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALAND

	Sid
DEL 1	
ALLMÄN DEL	3
(Karta över objekt	2)
Inledning	3
Allmän beskrivning av Tjörns kommun	4
Kortfattad metodbeskrivning	5
Definitioner	7
Resultat	19
Litteraturförteckning	24
DEL 2	25
Objektsbeskrivningar	

DEL 1

ALLMÄN DEL

INLEDNING

Föreliggande rapport är en sammanställning av naturliga fodermarker, påträffade under inventering i Tjörns kommun.

Målsättningen med undersökningen är att kartlägga naturliga slåtter- och betesmarker i Tjörns kommun - sk fodermarker. Med naturliga fodermarker avses marker som inte varit kultiverade eller på annat sätt påverkade av åtgärder, som inneburit omrörning av jordmänen.

I många fall har hävdformerna ändrats under senare tid, och idag hålls några av de forna slåttermarkerna öppna genom beteshävd. Ängen har blivit hage! Även sådana marker där hävden ändrats, är intressanta, då de ursprungliga växt- och djurarterna fortfarande kan finnas kvar. Flertalet av de naturliga fodermarkerna har dock förlorat sin ursprungliga fauna och flora genom t.ex igenväxning, upphörd hävd eller intensiv konstgödsel-användning.

Fältarbetet har utförts under perioden juni till september 1989, av Svante Hultengren/NATURCENTRUM, på uppdrag av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Under hösten 1989 har resultatet sammanställts till föreliggande rapport.

TACK

Ett flertal personer och intresseorganisationer har medverkat med tips, hjälp och synpunkter under arbetets gång. Tjörns naturskyddsförening, Katrina Envall och Roland Olin vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt Håkan Pleijel och Per-Olof Martinsson tackas för all hjälp.

Slutligen skall ett stort tack riktas till de markägare som sköter sina marker på ett gammalt och för naturen skonsamt sätt - utan deras arbete skulle denna rapport sakna innehåll.

ALLMÄN BESKRIVNING AV TJÖRNS KOMMUN

FÖRUTSÄTTNINGARNA

Tjörns kommun upptar en yta av 167,3 km² och är belägen i den mellersta delen av Göteborgs och Bohus län. Kommunen har 13 000 invånare och centralort är Skärhamn. Befolkningen är koncentrerad till några större tätorter (Skärhamn, Rönnäng, Klädesholmen, Åstol, Myggenäs och Höviksnäs), medan merparten av Tjörn och de omgivande öarna är glest befolkade.

Landskapet är av utpräglad sprickdalstyp med flackt liggande, sedimentfyllda dalgångar, där andelen jordbruksmark är stor. Jordarna i dalgångarna utgörs huvudsakligen av leriga finjordsediment. De goda näringsförhållandena i dessa jordar gör att avkastningen är god för samtliga grödor och floran är frodig. Jordbruket är emellertid ofta småskaligt och Tjörns kännetecknas av många små brukningsenheter.

Mellan dalgångarna ligger stora höjdplatåer med tunt jordtäckte (0-2 m). Den till arealen vanligast förekommande jordarten i Tjörns kommun är finjordsrika sediment. Dessa är oftast av lerig sammansättning. I högre liggande partier finns inslag av sandiga sediment och svallgrusbankar.

På många platser karaktäriseras vegetationens sammansättning av en stark påverkan från skalgrusbankar. Dessa ligger ofta belägna i relativt höga lägen och ofta i exposition mot väster, norr och söder.

Klimatet, och vegetationen på Tjörn är starkt påverkat av närheten till havet. Årsmedeltemperaturen är ca. 6 grader och nederbörden ca 700 mm/år. Den dominerande vindriktningen under året är sydvästlig.

Tjörn ligger inom den nemorala vegetationszonen inom den södra lövsöksregionen. Den naturgeografiska regionen kallas "norra Hallands och södra Bohusläns kust- och skärgårdsområde".

MARKANVÄNDNINGEN

De första människorna anlände med stor sannolikhet till dåvarande Tjörn för drygt 10 000 år sedan. Vattenytan stod då ca 30 meter högre än idag. Deras avsikt med vistelsen i området var antagligen jakt. Bosättningar från denna tidiga ålder, den sk jägarstenålder, finns på Tjörn.

Mer bofast befolkning får området först några tusen år senare - under den sk yngre stenåldern - och ett mycket stort antal gravtyper och andra lämningar från denna tid finns belagda på Tjörn.

Ungefär 1500 år f.kr. inleds bronsåldern med en omfattande handel med metaller. Bronsåldern varar till ca 500 f.kr. Kvar från denna tid är de karaktäristiska gravrösen och hållristningarna.

Ca 1000 f.kr blir klimatet kallare, och pollenanalys visar att granen ökar i frekvens liksom, gräs och örter.

Järnåldern inleds strax efter denna temperatursänkning. De första egentliga jordbruken anläggs och de första slätterängarna uppstår någon gång kring kristi födelse. Troligen skördades främst högvuxen strandvegetation under denna tid. Under hela tiden från ca 2500 f.kr. tills för 900 år sedan, ökade människans ingrepp i naturen och mot slutet av perioden var landskapet öppet och skogarna glesa. Åkrar, stengärdesgårdar, ängar, hagar och vägar fanns och dagens naturförutsättningar var grundmurade. De bebyggelselägen

som togs i anspråk under första delen av järnålden (ca år 0) utnyttjades kontinuerligt ända in i vår tid, och många av våra samhällen och tätorter har bebyggelsehistoria ända sedan järnåldern.

Jordbruket fortsatte att öka under de påföljande 800 åren, fram till 1900-talets början, då industrialiseringen satte igång en mäktig folkvandring från landsbygden till städerna.

Idag kräver vårt välstånd att jordbruket sköts snabbt och kostnadseffektivt. Detta har fått till följd att de marker som anlades för kanske 2000 år sedan, idag växer igen och beskogas, eller konstgödslas, varpå de biologiska värdena som knutits till dessa marker går om intet för all framtid.

KORTFATTAD METODBESKRIVNING

FÖRARBETE

Flygbildstolkning.

Intressanta områden (ängs- och hagmarker) har tolkats från infraröda flygbilder och inritats på förminskade, ekonomiska kartblad (skala 1:30 000). Flygbildstolkningen har utförts av Per Schillander, på länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län.

Sammanställning av befintlig kunskap.

Information om de aktuella markerna har inhämtats från naturvårdsplanen, länsstyrelsens fornlämningsregister och andra inventeringsrapporter samt från personer.

Personkontakter.

I vissa fall har information och "tips" erhållits från markägare och andra personer (ffa medlemmar i Tjörns naturskyddsförening) i samband med fältinventeringen varefter dessa "tips" kontrollerats. I några fall har nya objekt framkommit.

FÄLT- OCH SAMMANSTÄLLNINGSPÅR

Alla objekt som intolkades från flygbilder har besökts under fältsäsongen 1989. Dessutom upptäcktes flera nya objekt under inventeringens gång. Objekten har klassificerats enligt följande;

Klass 1 - Objekt med högsta bevarandevärde

Klass 2 - Objekt med mycket högt bevarandevärde

Klass 3 - Objekt med högt bevarandevärde

Objekt med högt, mycket högt eller högsta bevarandevärde finns sammanställda och beskrivna i del 2. Totalt har ca 400 olika marker besökts. Av dessa har 123 (32%) bedömts ha högt, mycket högt eller högsta värde.

Diskvalificerande faktorer.

För objekt som bedömts vara ointressanta har nedanstående faktorer varit diskvalificerande om de resulterat i att den ängs- och hagmarksberoende floran förändrats eller försvunnit.

- Intensiv konstgödselanvändning
- Ohävd
- Igenväxning
- Barrträdsplantering
- Kultiverad mark
- Av annan orsak utarmad flora
- Ringa storlek (<1 ha)
- Bebyggelse

Kvalificerande faktorer.

För de objekt som bedömts som intressanta har följande faktorer varit viktiga;

- Förekomst av hotade naturtyper
- Naturtypens representativitet
- Förekomst av hävdgynnade/ovanliga vegetationstyper
- Vegetationstypens representativitet
- Förekomst av hävdgynnade/hävdberoende arter
- Kulturhistoriska spår av naturvetenskapligt intresse
- Hävdens tillstånd och kontinuitet
- Ålderdomligt jordbrukslandskap
- Betydelse för landskapsbild och friluftsliv
- Områdets storlek
- Skönhet

DEFINITIONER

Objekten i del 2 har beskrivits utgående från vad som redovisats tidigare, och har ställts samman enligt en rubrikmall med följande rubriker:

1. Huvud med:

- Naturtyp.
- Storlek.
- Läge (enligt rikets nät och med sk. hundrametersrutor).
- Klassning
- Förekommande vegetationstyper med bedömning av respektive slåtter- eller betesgynnad vegetationstyps grad av utveckling. Ju finare gräsmark desto fler stjärnor. *, ** eller ***.
- Påträffade indikatorarter för slåtter- och/eller bete.
- Hotade arter. Enligt listor över nationellt hotade arter. Inom parentes anges hotgraden (det aktuella läget för arten i Sverige), 0 = utdöd, 1 = akut hotad, 2 = sårbar, 3 = sällsynt och 4 = hänsynskrävande.

2. Rubrikdel med beskrivning av områdets huvuddrag, nuvarande hävd, ingrepp och påverkan, kulturhistoriska spår och fornminnen, tidigare dokumentation samt befintliga planer och skydd.

3. Sammanfattande del med; utslagsgivande huvudkriterier. Dessa kriterier, som följer handboken (Naturvårdsverket 1987), har enbart angivits för klass 1- och 2-objekt.

Här nedan följer en beskrivning av vilken information som behandlats under respektive rubrik och definitioner av använda begrepp.

Naturtyp.

Under denna rubrik anges det behandlade områdets ingående naturtyp/naturtyper, vilka i samtliga fall är hävdberoende. Indelningen följer "Inventering av ängs- och hagmarker" (Naturvårdsverket 1987). Vissa naturtyper är beroende av slåtterhävd (slåttermarker) och andra av beteshävd (betesmarker). En tredje kategori utgör hagmarkerna vilka i princip är betesmark på gammal inägomark. Den gamla inägomarken användes tidigare oftast som slåttermark men idag är dessa marker oftast betade.

Här nedan följer en kortfattad beskrivning och definition av de hävdberonde naturtyperna - de naturliga fodermarkerna.

De naturtyper som påträffats under inventeringen i Tjörns kommun behandlas närmare under rubriken "Resultat".

1. Fastmarksängar

Gruppen omfattar slåttermarker på gammal inägomark.

Hackslått

En hårdvallsäng på ytblockig, kuperad eller sluttande moränmark. För slåttarna används ofta en kortbladig lie med vilken man "hackar" sig fram mellan stenar och block. Äldre hävdform bör ha varit slåtter och den nuvarande skall vara slåtter om naturtypen skall benämnas hackslått. Här har emellertid också ohävdade ängsfragment med stark karaktär av slåtteräng benämnts som hackslått.

Annan öppen äng

En slåtteräng på fastmarksunderlag som inte kan hänföras till hackslått eller träd- och buskbärande äng. För att klassificeras som annan öppen äng krävs att den dominerande hävdformen är eller till helt nyligen varit slåtter.

Träd- och buskbärande äng

En slåttermark som kännetecknas av öppna slåtterytter omväxlande med lövträdsdungar (runnor). Runnorna finns oftast i anslutning till stenar, hällar eller rösen. Ofta kan fossila åkrar förekomma. Den äldre hävdformen var slåtter medan dagens hävdform kan vara slåtter eller bete.

2. Fukt och våtmarker

Till denna grupp av naturtyper hänförs slåtterängar på fuktigt till vått underlag, ofta belägna utmed sjö-, havs- eller åstränder.

Havsstrandäng

Denna naturtyp förekommer på flacka, finsedimentrika havsstränder och omfattar området mellan högsta och lägsta vattenståndet. Hävdas idag företrädesvis genom bete medan den ursprungliga hävdformen var slåtter eller bete.

Sötvattenstrandäng

Denna naturtyp förekommer på såväl minerogena som organogena underlag utmed sjö- eller åstränder och omfattar området mellan högt och lågt vattenstånd. Den tidigare hävdformen var slåtter medan dagens hävdform oftast är bete. Om dagens hävdform är slåtter anges naturtypen som slåttermad.

Slåtterkärr

Är en slåttermark på fuktigt till vått underlag som tar emot vatten och näring från omgivande marker (översilning). Naturtypen omfattar allt från fattigkärr till extremrikkärr. Idag är slåtterkärrarna mycket sällsynta och i förekommande fall svagt hävdade eller ohävdade. I denna rapport har betade kärr benämnts som betade kärr och ohävdade kärrmarker som kärr.

3. Hagmarker

Med hagmark avses betesmark på gammal inägomark. Dagens hävdform är bete. Den tidigare hävdformen var oftast slåtter men kan i vissa fall ha varit bete.

Öppen hagmark

Denna betesmarkstyp förekommer i olika terrängtyper och saknar i princip träd och buskar. Enstaka träd och buskar kan emellertid förekomma som solitärer eller utmed betesmarkens kanter.

Ekhage

Ekhagen är en betesmark där ek är det enda eller helt dominerande trädslaget. Viss inblandning av andra lövträd förekommer dock ofta. Naturtypen förekommer på såväl rik som fattig mark.

Björkhage

I björkhagen dominerar vårtbjörk på torrt till friskt underlag, medan glasbjörk kan förekomma om marken är fuktigare. Viss inblandning av andra trädslag än björk förekommar ofta.

Blandlövhage

Övriga lövträdspräglade hagmarker förs till denna typ, som inrymmer såväl ädellövträdsrika hagmarker som hagmarker med mer triviala trädslag. Med ädellövträd avses alm, ask, avenbok, bok, ek, fågelbär, lind och lönn.

Annan träd- och buskbärande hagmark

Hit räknas träd- och buskbärande betesmarker som inte kan hänföras till någon av de föregående typerna. Ofta handlar det om betesmarker med ett stort inslag av barrträd och enbuskar.

4.Övriga betesmarker

För att naturtypen skall få benämnas ljunghed, annan öppen utmark eller betad skog skall både dagens och den tidigare hävdformen vara bete och området skall i princip ligga på gammal utmark.

Ljunghed

Ljungheden upptog på 1700- och 1800-talen stora utmarksarealer i västra Sveriges nederbördsrika magermarker. Alltför stort virkesuttag i kombination med hårt bete gav upphov till dessa hedområden. Idag har merparten av ljungheden åter blivit skogsmark och enbart små fragment återstår.

Annan öppen utmark

Hit räknas andra träd- och buskfria betesmarker som inte kan hänföras till ljunghed eller alvar. Gräsen dominerar över ljunghed och ris i dessa marker.

Betad skog

I äldre tider var skogen på utmarken en mycket viktig betesresurs. Idag går boskapen sällan på bete i den gamla utmarken och denna foderhushållning är mycket sällsynt. Den betade skogen karaktäriseras av grova barrträd omväxlande med mer eller mindre öppna gläntor, där grässvålen är väl utvecklad. Buskskiktet utgörs oftast av enbuskar. Betade skogar har inte omfattats av inventeringen men har ändå medtagits i de fall sådana upptäckts i anslutning till andra objekt.

Vid de tillfällen då det rått tveksamhet om vilken naturtyp ett område skall hänföras till, har detta angetts genom att nämna två naturtyper t.ex. öppen hagmark/annan öppen utmark.

Beskrivning av området.

Här beskrivs först den aktuella ängs- eller hagmarkens läge samt områdets karaktäristik. I förekommande fall behandlas också mer påtagliga naturgeografiska inslag.

Därefter beskrivs de mer framträdande vegetationstyperna i området. Vegetationstyperna som förekommer i rapporten följer handbokens (Statens naturvårdverk 1987) och Nordiska ministerrådets (1984) indelning och nomenklatur. För närmare information hänvisas till dessa publikationer.

Slutligen beskrivs eventuellt träd- och buskskikt, markförhållanden, dominerande vegetationstyper och karaktärsarter.

Här nedan följer en översiktlig redovisning av de i Tjörns kommun funna vegetationstyperna, jämte exempel på objekt där speciellt intressanta eller väl utvecklade vegetationstyper förekommer.

Indelningen i olika vegetationstyper låter sig inte alltid göras utan vissa tveksamheter. En vegetationstyp kan t.ex övergå i en annan utan att tydliga gränser noteras. En person indelar inte alltid vegetationen på samma sätt som en annan o.s.v.

I nedanstående beskrivning behandlas de faktorer och arter, som varit av stort vikt vid indelningen i olika vegetationstyper under denna inventering.

De namn som anges inom parentes syftar till de förkortade namn som används i den löpande texten.

1. Rishedar

Rished av ljunghed (Ljunghed)

En öppen rished som ofta hyser rikligt med enbuskar. Ljungheden är starkt beroende av bete, bränning eller annan markbearbetning. Ljung dominerar, men inslag finns av örter som blodrot, slättegubbe, ängsvädd och enstaka blåklockor. Bland gräs- och starrarter påträffas rödven, fårsvingel och pillerstarr.

Ljungheden är ovanlig i landet som helhet men relativt vanlig på västkusten. Goda exempel på ljunghed kan bl.a. ses i objekt 61 (Härön), och 112 (Saltholmarna).

Rished av örtrik ljung-typ (Örtrik ljunghed)

En öppen rished som domineras av ljung. Den har ett större inslag av örter än föregående. Örtrik ljunghed påträffas oftast på torrt underlag. Bland gräsen dominerar rödven och rödsvingel och bland örterna märks främst gråfibbla, ängsviol och backtimjan. Backsippor kan förekomma.

Vegetationstypen är mer sällsynt än ljungheden, men i objekt 115 (Sjögårdsvik) och objekt 51 (Skedet) påträffas mindre fragment av välutvecklad örtrik ljunghed.

Rished av blåbär-lingon-typ (Blåbär-lingonrished)

I torra, svagt hävdade och beskuggade partier i ek- eller björkhagar samt i skuggiga men öppna bergssluttningar, påträffas ofta denna vegetationstyp. Marken är ofta en ytblockig morän eller av rasmaterial. Blåbär, lingon och kruståtel dominerar, och i mer ljusöppna partier påträffas ängskovall och gökärt. Denna vegetationstyp förekommer oftast i marker med relativt tätt trädskikt, varför de flesta objekt med denna vegetationstyp diskvalificerats. Typen ingår emellertid som mindre fragment i ett flertal objekt.

2. Fuktiga rishedar

Fuktig rished av klockljud-typ

Påträffas i sydvästra Sverige på frisk till fuktig och näringsfattig mark i ljusöppna lägen. Oftast nära kusten. Pors och klockljud dominerar. Ingår i flera av de större beskrivna objekten, t.ex. objekt 3 (Grimsholmen).

3. Gräshed

Gräshed av rödven-typ (Rödvensgräshed)

Förekommer på hårt betad, torr och osorterad mark i öppna lägen. Rödvensgräsheden står ljungheden nära men är betydligt mer artrik. Rödven dominerar och ljung förekommer i spridda tuvor. Stenmåra förekommer ofta kring stenar, kullar och odlingsrösen. Andra arter som förekommer är stagg, slåttergubbe och ibland kattfot. Denna vegetationstyp bedöms vara den mest typiska för torra, välhävdade och ogödslade marker i denna del av landet.

Flera mycket vackra exempel finns i kommunen. Objekt 77 (Säby kiles södra strand) samt objekt 7 (Tuveslätt) bör emellertid nämnas främst.

Fårsvingelvariant av rödven-gräshed (Fårsvingel-gräshed)

Denna variant av rödvensgräsheden är ofta mer gräsrik men mycket örtrika varianter förekommer också. Dominerar gör oftast fårsvingel och kruståtel, jämte arter som rödsvingel, teveronika, jungfrulin och stenmåra. Övergången mot rödvensfriskäng och rödvensgräshed är många gånger oklar, men vackert utvecklade exempel på fårsvingelgräshed bedöms som mycket värdefulla. Markerna på Tjörn är emellertid ofta kalkrika och denna vegetationstyp övergår då ofta i en fårsvingeltorräng.

Vegetationstypen är relativt ovanlig i kommunen men förekommer fragmentariskt i flera objekt.

Gräshed av stagg-typ (Stagghed)

En lågvuxen och småtuvig gräsmark på friskt till fuktigt underlag. Den uppträder oftast på starkt urlakade eller utarmade marker. Enstaka ljungtuvor förekommer ofta tillsammans med den helt dominerande staggen. Hirsstarr, knägräs och borsttåg är andra karaktärsarter, och i väl utvecklade exempel förekommer ofta granspira. Vegetationstypen påträffas som mindre fragment i ett flertal marker. På näringsrikare mark påträffas staggäng som är en variant med ett större inslag av örter.

Staggheden är sparsamt företrädd i kommuns kvarvarande ängs- och hagmarker men mindre fragment förekommer i ett flertal objekt. Vackra exempel på stagghed finns i objekt 31 (Bö tjärn).

Staggängen är mer frekvent i de kalkrika delarna av Tjörn. Vackra och artrika exempel finns att beskåda i objekt 7 (Tuveslätt).

4. Torrängar

Torräng av hållmarks-typ (Hällmarkstorräng)

Påträffas allmänt på och omkring nakna urbergshällar eller där jordtäcket är tunt. Vegetationstypen bildar ofta "öar" i ängs- och hagmarker. Karaktärsarter är fårsvingel, gul fetknopp, kärleksört, viknavel, grönknavel och styvmorsviol.

En mycket vanlig vegetationstyp som förekommer i flertalet objekt i Tjörns kommun.

Torräng av fårsvingel-typ (Fårsvingeltorräng)

Denna vegetationstyp är lågvuxen och örtrik och förekommer på något djupare jord än föregående. Artrikedomen är stor och arter som fårsvingel, backtimjan, bockrot, svartkämpar och jungfrulin ger karaktär åt dessa marker. Ängs- och kustgentiana samt spåtistel kan förekomma. Fårsvingeltorrängen är en mycket typisk vegetationstyp för Tjörns kommuns skalgrusrika betesmarker.

Kommunens allra vackraste exempel finns att beskåda i objekt 31 (Bö tjärn), objekt 75 (Säby ö), objekt 65 (Kårsund) samt i objekt 113 (Björnshuvudet).

Torräng av örtrik ängshavre-typ (Ängshavretorräng)

En relativt högvuxen och mycket artrik gräsmark, som påträffas på torrt och mer eller mindre kalkrikt underlag. Karaktärsarter är ängshavre, luddhavre, fårsvingel och gulmåra. Dessutom påträffas ofta arter som låsbräken, darrgräs, brudbröd, väddklint och rödklint. Luddhavre är en mycket vanligare art i Tjörns kommun och vegetationstypen har ofta benämnts som luddhavrerik torräng här.

Förekommer tämligen allmänt i kommunen, framförallt på kalkrikt underlag. Speciellt kan nämnas objekt 30 (Breviks kile/Rannebergets nordsluttning).

5. Friskängar

Friskäng av rödven-typ (Rödvensfriskäng)

Rödvensfriskängen är en lågvuxen gräsmark, som ofta påträffas på något näringsrikare och friskare mark än rödvensgräsheden. Karaktärsarter är rödven, röllika, gulmåra, vitmåra och olika daggekåpor. Vitklöver förefaller ingå bland karaktärsarterna och ökar i frekvens på gödslade marker. En rödvensgräshed som utsatts för svag gödsling kan i många stycken överensstämma med en rödvensfriskäng. Denna typ är emellertid relativt trivial i sin artsammansättning. Flera av de områden som bedömts innehålla rödvensfriskängar i denna inventering kan ursprungligen vara rödvensgräshed som utsatts för svag gödsling.

Är marken tydligt kvävepåverkad benämns vegetationstypen som trivialiserad friskäng. Förekommer allmänt i kommunens hagmarker. Väl utvecklade former är mer sparsamma men ett väl utvecklat exempel kan ses i objekt 77 (Säby kiles södra strand).

Friskäng av örtrik typ (Örtrik friskäng)

En relativt lågvuxen, frisk och mycket örtrik gräsmark som påträffas i slåtterängar och i betesmarker, vilka till helt nyligen varit slåttermarker. Den örtrika friskängen karaktäriseras av stor artrikedom och ett stort antal slåtter- och allmänt hävdgynnade arter (se vidare under rubriken "Indikatorarter för naturlig fodermark") utan någon direkt dominerande art. Gränsen mellan denna typ och friskäng av svinrot-typ är ofta diffus.

Arter som rödsvingel, vårbrodd, darrgräs, nattviol, ängsskallra, prästkrage, jungfrulin, slåtterfibbla och svinrot kan nämnas såsom karaktärsarter för den örtrika friskängen.

Örtrik friskäng är en regionalt sett sällsynt vegetationstyp som påträffas i Tjörns kommun på friskt och kalkrikt underlag. Örtrik friskäng förekommer fragmentärt i flertalet objekt. Mycket vacker örtrik friskäng finns i skalgrusbanken vid Kärret (objekt 8).

Friskäng av svinrot-typ (Svinrotäng)

En frisk och kraftigt svinrot-dominerad ängsmark. Ofta förekommer ett flertal slåttergynnade arter i stor mängd vid sidan av svinroten. Av dessa bör darrgräs, loppstarr, ängsstarr, ängsskallra och jungfru Marie Nycklar nämnas. Svinroten kan antas vara insådd i flera av ängsmarkerna då rötterna anses ha utgjort föda för svinen, som släpptes ut i ängarna efter slåttern.

Svinrotängen är tämligen sällsynt i Tjörns kommun men påträffas i mindre fragment här och var.

6. Fuktängar

Fuktäng av tuvåtäl-typ (Tuvåtäläng)

En tuvig gräsmark som vid upphörande hävd övergår i högrötsfuktäng. Mellan tuvorna är gräset ofta "snaggbetat". Tuvåtäl dominerar och ängsgröe, smörblomma och vitklöver förekommer rikligt. Ofta påträffas denna vegetationstyp på gammal åkermark som idag används för bete. Vegetationstypen indikerar att marken har varit utsatt för kraftig kvävegödsling.

Tuvåtälängen påträffas mycket ofta i Tjörns kommun, då företrädesvis på gammal åkermark.

Sydlig variant av blååtäl-fuktäng (Blååtälfuktäng)

En tämligen högvuxen gräsrik vegetationstyp som förekommer på fuktiga och svagt hävdade marker. Karaktärsarter är blååtäl, knapptåg, veketåg, blodrot och kärrtistel. I kommunen förekommer vegetationstypen framförallt i form av en trivial variant på före detta kultiverade marker. Här är oftast veketåg den dominerade arten.

I vissa fall har en mycket artrik variant av denna vegetationstyp påträffats. Karaktärsarter är då Jungfru Marie nycklar, knapptåg, gökärt och stagg. I objekt 81 (Hoga - den södra delen) påträffas en mycket artrik blååtälfuktäng.

Fuktäng av högröt-typ (Högrötsfuktäng)

En högvuxen och örtdominerad vegetationstyp som kännetecknar svagbetad eller nyligen övergiven frisk till fuktig fodermark. Älgört är den helt dominerande arten, men smörblomma, gökblomster, kärrtistel, strandkvanne och kabbeleka förekommer också.

Då högrötsfuktängen är ett tecken på långt gången svaghävd och igenväxning har ett stort antal marker med denna vegetationstyp diskvalificerats. Mindre partier med högrötsfuktäng påträffas emellertid i flertalet marker som är öppna och ligger på friskt till fuktigt underlag.

Fuktäng av gräs-lågstarr-typ (Gräs-lågstarr-äng)

En relativt lågvuxen och artrik gräs- och starrdominerad vegetationstyp på fuktigt underlag. Inom typen finns allt från artfattiga varianter till mycket artrika sådana. Samtliga typer kan dock anses som starkt hävdgynnade, och bland gemensamma arter kan nämnas hirsstarr, stagg och hundstarr. Andra vanligt förekommande lågstarr-arter är grönstarr, harstarr, stjärnstarr, blekstarr.

De artrikare typerna påträffas ofta i fuktiga partier på skalgrusrikt underlag och karaktäriseras av arter som darrgräs, loppstarr, ängsstarr, slankstarr, tätört och Jungfru Marie nycklar. De allra rikaste typerna har benämnts som kalkfuktäng.

Vissa former hyser mycket rika bestånd av ängsstarr och loppstarr (ända upp mot 80% av täckningsgraden). Här påträffas ofta också tätört och kärrespira.

Övergången till staggshed och staggäng kan i många fall vara oklar.

Kommunens mest väluvecklade exempel finns i objekt 78 (Breviks kile), Objekt 7 (Tuveslätt) och objekt 24 (Yttre och inre näset).

7. Öppna kärr

Öppet fastmattekärr

Domineras av gräs och starr som bildar tuviga mattor. Dessa marker utnyttjades ofta tidigare som slåtterkärr. Typen förekommer endast fragmentariskt i kommunen.

Öppet mjukmattekärr

Denna typ domineras av bottenskiktet och har ett glest fältskikt. Ofta är dessa marker gungflyn och förekommer relativt sparsamt kring dammar och kärr i Tjörns kommun.

Under beskrivning anges slutligen i korta ordalag vilka arter som karaktäriserar marken och vilka ängsväxter som är frekventa inom området.

Här anges först ett mått på hur frekventa de "vanliga ängsväxterna" är i den aktuella marken. Angivelserna följer sekvensen sparsamt - måttligt - allmänt - rikligt. Dessa arter har ibland kallats "naturlig gräshedsflora", "naturligt hävdgynnad flora" eller "naturlig ängsflora".

Med vanliga ängsväxter menas allmänt hävdgynnade arter som t.ex. liten blåklocka, prästkrage, ängsvädd, gökärt, stagg, knägräs, m.fl. Gemensamt för dessa arter är att de kräver god ljustillgång, och har ett populationsmaximum i svagt till väl hävdade och ogödslade marker. Förekomst av flera sådana arter indikerar kontinuitet i hävden (slätter eller bete).

8. Havssträndernas vegetation

Övre landstrandvegetation av salttåg-rödsvingel-typ

Ett mycket vanligt och betesgynnat växtsamhälle som förekommer i de övre delarna av havsstranden. Salttåg, rödsvingel, hundstarr, vitklöver, gåsört, havssälting, gulkämpar och agnsäv är karaktärsarter. Ibland förekommer smultronklöver, rödsäv, strandrödtoppa, sumpgentiana, strandloka och höskallra. De allra mest utvecklade formerna av denna vegetationstyp bedöms som mycket starkt betesgynnade.

Denna vegetationstyp förekommer allmänt i Tjörns kommun. De botaniskt sett praktfullaste exemplen finns vid Kårsund (objekt 65), Breviks kile (objekt 30), Ängholmen (objekt 119) och Säby ö (objekt 75).

Nedre landstrandvegetation av revigt saltgräs-typ

Också denna typ är mycket vanlig och har stor areell utbredning på Tjörn. Vegetationstypen karaktäriseras av krypven, revigt saltgräs, glasört och havssälting. Dessutom förekommer ofta salt- och havsnarv. Saltmålla förekommer mer sparsamt i välhävdade exempel. I mer svagt hävdade typer växer rika bestånd av saltört och strandaster. De väl utvecklade formerna bedöms som starkt betesberoende. Mycket väl utbildade typer finns i Breviks kile (objekt 30) och vid Säby ö (objekt 75) samt vid Näs (objekt 118).

Indikatorarter för naturlig fodermark.

De hävdgynnade arter som avses med "slätter- och betesindikatorer" finns angivna i "Inventering av ängs- och hagmarker" (Naturvårdsverket 1987) under benämningen "indikatorarter för hävdad och ogödslad mark" (ca. 100 st.). Förekomsten av dessa arter har utgjort grunden för bedömningen om en mark har högt bevarandevärde eller ej. Generellt kan sägas att marker med högt bevarandevärde (klass 3) åtminstone haft en allmänt representerad ängsflora, såvida inga andra påtagliga värden noterats.

Av de arter som anges i naturvårdsverkets handbok, har ett mindre antal bedömts ha högre värde som indikatorer för kontinuerligt hävdad, ogödslad mark inom Tjörns kommun. Dessa arter, som är starkt **hävdgynnade** (0 eller *) eller **hävdberoende** (beroende av årlig eller mycket regelbunden slätter- eller beteshävd) (0 eller *), har ansetts vara mera hårt bundna till naturliga fodermarker än övriga arter. Ett visst

förbehåll måste göras för arter som är **kalkgynnade, kalkkrävande/kalkberoende** (0, * eller **). Deras indikatorvärde kan ibland starkt ifrågasättas då de mycket ofta uppträder på kraftigt stört underlag, som t.ex. i skalgrustäcker eller liknande. Vissa andra arter förefaller vara mest frekventa på skalgrusrik (kalkrik) åkermark och kan sålunda inte betecknas som **kontinuitetsart** för slätter eller bete i området (0 eller *).

	Hävdgynnad	Hävdberoende	Kalk	Kontinuitetsart
Backtimjan	*	0	*	0
Brudbröd	*	0	*	0
Darrgräs	*	0	*	0
Dvärgarun	*	*	0	*
Dvärglin	*	*	0	0
Fältgentiana	*	*	*	*
Granspira	*	*	0	*
Grönvit nattviol	*	0	*	0
Gullviva	*	0	**	0
Havsnarv	*	0	0	0
Honungsblomster	*	*	**	*
Höskallra	*	0	*	0
Jungfru Marie nycklar	*	0	*	0
Jordtistel	*	0	**	0
Kattfot	*	0	*	*
Kustarun	*	*	0	*
Kustgentiana	*	*	**	0
Kärrknipprot	*	*	**	*
Ljungögontröst	*	0	0	*
Loppstarr	*	0	*	*
Luddhavre	*	0	*	0
Ormtunga	*	0	**	0
Rödkämpar	*	0	**	0
Saltmålla	*	*	0	*
Saltört	*	0	0	0
Slätterfibbla	*	0	*	0
Slankstarr	*	0	**	0
Slättergubbe	*	0	0	*
Smultronklöver	*	0	0	0
Spåtistel	*	0	**	0
Strandloka	*	0	0	*
Strandrödtoppa	*	*	0	*
Sumpgentiana	*	*	**	0
Svinrot	*	0	0	0
Tätört	*	*	*	*
Vanlig låsbräken	*	0	*	0
Vanlig nattviol	*	0	*	0
Vildlin	*	0	**	0
Vårfingerört	*	*	**	0
Ängsgentiana	*	*	**	0
Ängshavre	*	0	*	0
Ängsskallra	*	0	0	0
Ängsstarr	*	0	*	*

Hävd.

Svagt, måttligt eller välhävdad beskriver hur grässvålen ser ut med avseende på nuvarande hävd. I vissa fall anges hävden som god vilket avser välhävd i större delen men att mer måttligt hävdade partier finns.

I fält kan det många gånger vara svårt att avgöra hur pass god hävden egentligen är, men förekomst av fjolårsgräs under årsgräset avslöjar vikande hävd. Mer påtaglig svaghävd brukar indikeras av uppslag av sly och högvuxen örtvegetation. Ofta kan sådan igenväxning noteras i betesmarkens utkanter utan att nämnvärt påverka bedömningen. Noteras bör att svaghävd eller igenväxning inte nödvändigtvis behöver innebära att floran är utarmad, d.v.s. också svaghävdade eller igenväxande marker kan ha mycket stort värde ur ängs- och hagmarkssynpunkt. Det biologiska innehållet är alltid av avgörande betydelse.

Ingrepp och påverkan: .

Här anges sådant som kan inverka negativt på den naturliga fodermarksfloran. Exempel på sådana faktorer är intensiv kvävegödsling, dikning, kultivering, m.m. Massförekomst av följande arter har använts som indikation på intensiv kvävegödsling.

Brännässla
Hundloka
Hundäxing
Kvickrot
Kruskräppa
Ogräsmaskrosor
Timotej
Tuvtåtel
Ängsgröe
Ängssvingel
Åkertistel

Viss förekomst av ovanstående arter, allmänt artfattig flora eller förekomst av svagt kvävegynnade arter såsom vitklöver, rölleka och höstfibbla har tagits som indikation på svag gödsling. Denna typ av flora benämns ibland som "trivialiserad". Allmänt artfattig flora kan också indikera andra typer av ingrepp och påverkan, som t.ex. överbetning eller tidigare igenväxning.

Utmed havsstränder finns ofta en naturlig och intensiv gödsling från uppflutna och förmultnande tångruskor m.m. Vissa arter verkar att föredra det elektrolytrika miljön vid denna "tångbård". Exempel på sådana arter är strandrödtoppa och höskallra.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: .

Här har stengärdesgårdar, odlingsrösen, träd med spår efter fodertäckt (hamling), gravrösen, m.m. angivits. Uppgifter om fornminnen och andra kulturhistoriska spår har inhämtats från fornlämningsregistret hos länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Registrets terminologi har direkt överförs till denna handling. Vissa termer som tomtning och älvkvarn kräver dock en förklaring. Tomtning är en husgrundslignande lämning som ofta utgörs av barskrapad och tillplattad mark. Flertalet tomtningar tros härröra från sillfiskeperioderna då man tältade eller byggde provisoriska härbergen utmed kusten.

Älvkvarn betyder skålgrop.

Tidigare dokumentation.

Här anges om området varit föremål för speciell naturvetenskaplig bedömning eller behandling.

Befintliga planer och skydd.

Här anges om området ingår i remissupplaga till naturvårdplanen för Göteborgs och Bohus län, och den klassning området då fått samt de gällande förordnande enligt NVL (naturvårdslagen) och rekommendationer enligt NRL (naturresurslagen). Dessutom anges om området dokumenterats tidigare med hänseende på naturvärdena.

Huvudkriterier.

Dessa kriterier har endast angivits för områden med mycket högt (klass 2) eller högsta värde (klass 1).

Kriterierna följer "Inventering av ängs och hagmarker" (Naturvårdsverket 1987). Av stor vikt vid den slutliga bedömningen är:

1. Området utgör ett gott exempel på naturlig slåtter- eller betesmark i Göteborgs och Bohus län
2. Området utgör, efter vissa restaureringsåtgärder, ett gott exempel på naturlig slåtter- eller betesmark i Göteborgs och Bohus län.
3. Området hyser hotade naturtyper, vegetationstyper och/eller arter.
4. Området har mycket rik fauna eller flora.
5. Området är av märklig beskaffenhet.

RESULTAT

ANTAL OBJEKT

Totalt har ca 400 presumtiva objekt besökts under inventeringen.

Av dessa har 123 klassats som intressanta, d.v.s. de har bedömts ha visst (övriga objekt), högt (klass 3), mycket högt (klass 2) eller högsta bevarandevärde (klass 1).

Totalt bedömdes 277 (69 %) av totalt 400 objekt som varandes ointressanta i detta sammanhang. De objekt som under fältarbetet befanns vara ointressanta diskvalificerades p.g.a. följande orsaker:

- Intensiv kvävegödsling, i hela eller i delar av objektet.
- Upphörd hävd.
- Långt gången igenväxning, i hela eller i delar av objektet (kan dock vara hävdad idag).
- Barrskogsplantering, i hela eller i delar av objektet.
- Relativt nyligen kultiverad (markbearbetad) mark, i hela eller i delar av objektet.
- Allmänt utarmad flora utan säkerställd orsak, i hela eller i delar av området.

Ofta noteras flera utklassningsgrunder för varje objekt. I större områden kan man t.ex. märka intensiv kvävegödselanvändning, barrskogsplantering och igenväxning i olika delar varpå de kvarvarande partierna blir alltför små för att vara intressanta.

Många områden har diskvalificerats helt enkelt p.g.a. att trädskiktet är alltför tätt, vilket i sin tur lett till att skuggföredragande växter tagit överhanden över ängsväxterna. Sådana områden har i inventeringen angivits som igenväxta.

Nyröjda eller återskapade betesmarker har i de flesta fall också diskvalificerats då dessa som regel ännu inte återfått sin naturliga ängsvegetation. Denna typ av marker har emellertid ofta en stor betydelse för landskapsbilden.

I vissa fall har områden med måttlig till intensiv kvävegödselanvändning, eller av annan anledning utarmad flora, medtagits i inventeringen. Objekten har då stor betydelse för landskapsbilden eller innehåller inslag av opåverkade partier där rikare flora påträffats.

Det bör emellertid poängteras att de områden som bedömts som ointressanta i denna inventering mycket väl kan ha stora biologiska, geologiska, kulturhistoriska, estetiska eller andra värden. Dessa värden är dock inte direkt knutna till de naturliga fodermarkerna.

Det är också författarens förhoppning och stora önskan att samtliga marker, också de som ej medtagits i denna rapport, även i fortsättningen hålls öppna för att undvika ett förfulande av landskapet och förlusten av vårt natur- och kulturhistoriska arv.

FÖREKOMST AV NATURLIGA FODERMARKER

123 objekt i Tjörns kommun har bedömts ha högt till högsta värde (klass 3 - klass 1).

Några av objekten är att betrakta som storområden. Det vill säga de är mycket stora och innehåller en mosaik av olika naturtyper, vegetationstyper och andra inslag som är

knutna till de naturliga fodermarkerna. Typiska exempel på sådana storområden (stora objekt) är Breviks kile, Herrön samt Yttre och Inre Näset vid Skärhamn. Dessa mycket stora objekt har ofta fått bedömningen högsta värde (klass 1). Sålunda fördelar sig den största arealen av de besökta ängs- och hagmarkerna såsom klass-1-områden.

De 123 objekt som bedömts ha högt till högsta värde fördelar sig enligt följande:

<u>Klass 1</u>	Högsta bevarandevärde	20	(823 ha)
<u>Klass 2</u>	Mycket högt bevarandevärde	49	(434 ha)
<u>Klass 3</u>	Högt bevarandevärde	54	(167 ha)
<u>SUMMA:123 (1424 ha)</u>			

Anmärkningsvärt stor andel av kommunens yta utgörs idag av naturlig fodermark med högt naturvärde. **Av kommunens totala yta, vilken omfattar ca.167,3 km², utgörs 14,2 km² (8,5 %) av högt väderad, naturlig fodermark.**

De objekt som bedömts ha högt till högsta värde (klass 3 - klass 1) fördelar sig på följande naturtyper (observera att ett objekt kan hysa mer än en naturtyp).

NaturtypAntal noteringar

Hackslått (hackslåttsliknande naturtyper)	3
Havsstrandäng41	
Sötvattenstrandäng	3
Kärr4	
Öppen hagmark72	
Ekhage6	
Blandlövhage2	
Annan träd- och buskbärande hagmark	22
Ljunghed5	
Annan öppen utmark	18
Buskrik utmark3	
Betad skog7	

SUMMA186

Detta medför att objekten i genomsnitt hyser 1,5 naturtyper.

Hackslått.

Hackslåtten var förr en mycket vanlig naturtyp på Tjörn men är nu så gott som helt försvunnen och har i förekommande fall högt (klass 3) till mycket högt bevarandevärde (klass 2).

3 hackslåttmarker har beskrivits. Dessa marker har ofta en rik och av slåttergynnade arter, dominerad flora. Dessa tre marker utgör mycket goda exempel på naturlig slåttermark i denna del av regionen och hyser mycket väl utvecklade och artrika friskängar, svinrotängar och fårsvingeltorrängar.

De tre områdena utgörs enbart av mindre fragment och två av lokalerna hävdas inte idag, medan den tredje (Herrön) utgörs av lieslagna vägkanter m.m. invid gården Ängen.

Havsstrandäng.

Havsstrandängen var förr en mycket vanlig naturtyp utmed alla Sveriges kuster. Idag finns mer vidsträckta exempel på naturtypen endast företrädd på ett fåtal ställen och förefaller att vara försvinnande p.g.a. effektiviseringar inom jordbruket. På Tjörn finns, glädjande nog, ett mycket stort antal stora och vackra havsstrandängar. Inte mindre än 41 väl bevarade havsstrandängar har noterats i Tjörns kommun.

Övre landstrandvegetation av saltåg-typ och nedre landstrandvegetation av revigt saltgräs-typ dominerar.

Exempel på vackra havsstrandängar finns att beskåda vid Breviks kile (objekt 30), Moriks kile (objekt 6), Vik (objekt 68 och 70), Kårsund (objekt 65) och Ören (objekt 122).

Betade sötvattenstrandängar och kärr.

3 stycken betade sötvattenstrandängar och 4 kärr har noterats inom kommunen. De sötvattenstrandängar som finns på Tjörn utgörs av de betade kanterna till mindre dammar, kärr eller tjärnar. Naturtyperna hyser, vid sidan av botaniska värden, stora värden för fågellivet. Av denna anledning har även områden av denna typ med svag hävd eller viss konstgödselpåverkan medtagits.

På strandängarna påträffas företrädesvis vegetationstypen tuvtåteläng, med inslag av fuktäng av fräken-starr-typ. I mer opåverkade har gräs-lågstarräng och gräs-högstarräng noterats. Kommunens bäst utvecklade sötvattenstrandängar finns vid Bö tjärn.

De allra blötaste delarna har betecknats som betade kärr. I några fall har betade rikkär noterats. Dessa är ofta mycket art- och formrika. Kommunens artrikaste kärr är tveklöst ett betat sluttande och översilat kalkkärr vid Hallsbäck (objekt 113).

Öppen hagmark (öppen betesmark).

Bland de naturliga fodermarkerna i Tjörns kommun är öppen hagmark den till antalet vanligaste. Arealmässigt är öppen utmark, ljunghed. 72 objekt har bedömts ha minst högt värde. I de öppna hagmarkerna påträffas ofta ett mycket stort antal slätter- och betesgynnade arter.

Fårsvingeltorräng, rödvensgräshed och rödvensfriskäng de vanligaste vegetations-typerna. Högorfs-fuktängen är vanlig i områden med vikande hävd.

Fina exempel på öppna hagmarker finns att beskåda vid Tuveslätt (objekt 7), Hallsbäck (objekt 66 och 113) samt Änghagen (objekt 15).

Ekhage.

Inom Tjörns kommun har endast 6 ekhagar beskrivits. De allra flesta av ekhagarna har en relativt stor krontäckning (>50 %) vilket också påverkar floran. Rent slättergynnade arter saknas i regel och de vanliga ängsväxterna är inte lika frekventa som i de öppna hagarna. De flesta av ekhagarna på Tjörn har alltså en måttligt företrädd ängsflora.

Ekhagar med alltför stor krontäckning (>75%) har i de flesta fall diskvalificerats, men vissa har ändå medtagits p.g.a. av att de har stor betydelse för landskapsbilden.

Den vanligaste vegetationstypen i ekhagarna är en friskäng. I de allra flesta fall är typen trivialiserad och artfattig.

Kommunens vackraste ekhagar finns att beskåda på Ängholmen vid Sundsby (objekt 119) och Krommeröd (objekt 109).

Blandlövhage.

Inom kommunen har endast 2 blandlövhagar beskrivits. Dessa marker utgörs av blandlövhagar som domineras av ek, björk och mer triviala lövträd. Dessa områden har framförallt värde för landskapsbild och friluftsliv. De flesta blandlövhagarna har fått bedömningen klass 3.

Den vanligaste vegetationstypen i blandlövhagarna är trivialt sammansatt friskäng.

Vid Röra (objekt 91) finns en välhävdad och ekdominerad blandlövhage i en sydslutning.

Annan träd- och buskbärande hagmark.

Huvuddelen av de områden som förts till denna naturtyp är hagmarker med ett relativt stort inslag av tall, gran och enbuskar. I de flesta fall rör det sig om öppna hagmarker som börjat växa igen. Totalt har 22 objekt medtagits i inventeringen.

Ofta är fältskiktet ganska väl bevarat i denna typ av marker och framstående exempel finns vid Stenkyrka (objekt 93), Hallsbäck (objekt 113) samt Breviks kile (objekt 78).

De träd- och buskbärande hagmarkerna uppvisar stor variation och rymmer även ett stort antal olika vegetationstyper varav fårsvingeltorräng, artrik gräs-lågstarr-äng och rödvens-gräsheden är de vanligast förekommande.

Buskrik utmark.

Till naturtypen förs alla kontinuerligt hävdade och buskrika marker på gammal utmark, som inte är ljunghed. Vissa felaktigheter kan dock föreligga då kan man inte alltid avgöra vad som i gamla tider varit utmark eller inägomark. I de flesta fall har stora

sammanhängande och buskdominerade områden, med ett förmodat förflutet utmark, benämns som buskrik utmark. Mindre områden har istället klassificerats som hagmark. Naturtypen är mycket sällsynt och finns endast representerad i kommunen med 3 objekt. De allra vackraste exemplen ligger strax söder om Häggvall (objekt 107) och vid Pilane (objekt 73). I dessa marker domineras fältskiktet av rödvensgräshed, fårsvingeltorräng, stagg- och ljunghed.

Betad skog.

Betad skog skall enligt definitionen ligga på gammal utmark. Det är emellertid svårt att avgöra vad som är utmark respektive inäga. Dessutom är skogen på Tjörn av ungt datum. Detta gör att det är mycket svårt (om överhuvudtaget möjligt) att hitta "äkta" betad skog här. I denna rapport har naturtypen betad skog angivits om området haft karaktärsdrag som i stort överensstämmer med betad skog på utmark. Floran i de angivna exemplen skiljer sig emellertid inte i något avseende från den vanliga skogsmarkens.

Betad skog finns i anslutning till ett flertal objekt (7 st) och det finaste ligger vid Tjärtången (objekt 120).

Ljunghed.

Även ljungheden är en betesmark på gammal utmark. Naturtypen skall dock vara träd- och buskfattig samt ha ett mycket ljungheddominerat fältskikt. Den hävdade ljungheden, med inslag av hävdberoende vegetationstyper och arter, är relativt sällsynt på Tjörn. Däremot finns stora ljungrika områden som inte hävdas idag, och som p.g.a. igenväxningen förlorat sin naturliga fodermarksflora. Fältskiktet i dessa marker skiljer sig inte i någon större utsträckning från fältskiktet i de kustnära skogsmarkerna.

Denna typ av natur finns väl företrädd i den västra delen av kommunen och redovisas i karta 2.

Riktiga och väl utvecklade eller väl bevarade ljunghedar finns på Saltholmarna (objekt 112), Vetteberget (objekt 11) och vid Tuveslätt (objekt 7).

Annan öppen utmark.

Betesmarker som, p.g.a. fältskiktets sammansättning, inte kunnat benämnas som ljunghed eller buskrik utmark, har kallats annan öppen utmark. Flertalet av de stora utmarksbetena på Tjörns västsida har benämnts som annan öppen utmark och naturtypen kan sålunda sägas vara relativt vanlig i Tjörns kommun. Inte mindre än 18 objekt har noterats varav flera bedömts som klass 1 objekt. Alla påträffade vegetationstyper påträffas i de öppna utmarkerna och någon dominerande typ är svår att definiera.

Fantastiskt fina exempel finns att se på Yttre Näset (objekt 24), Toftö (objekt 27) och Herrön (objekt 61).

LITERTURFÖRTECKNING

Fries, H. 1971: *Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar*. Uddevalla.

Göteborgs kommunalförbund 1987: *Remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen*. Tjörn. Göteborg.

Johansson m.fl. 1987: *Havsstrandängar*. Skötsel av naturtyper. LT/SNV, 1988.

Krok, Th. O. B. N. & Almquist, S. 1985: *Svensk flora. Fanerogamer och ormbunksväxter*. Tjugosjätte upplagan. Esselte studium.

Nilsson, S. 1940: *Cirsium acaule (L.) All. i Bohuslän*. *Acta Horti Gothoburg. TOM. XIV*. Göteborg.

Nordiska ministerrådet 1984: *Naturgeografisk regionindelning av Norden*.

Nordiska ministerrådet 1984: *Vegetationstyper i Norden*.

Riksantikvarieämbetet 1986: *Herrön. Levande odlingslandskap*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer (red. Gunilla Olsson). Rapport RAÄ 1986:3. Länsstyrelsen i O-län. Göteborg.

Schillander, P. 1988: *Ängar och hagar i Kungälv kommun*. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län 1988:7. Göteborg.

Statens naturvårdsverk 1987: *Inventering av ängs- och hagmarker*. *Handbok*. Stockholm.

Tjörns kommun: *Koncept kulturminnesvårdsprogram*. *Tjörns kommun*.

DEL 2**OBJEKTSBESKRIVNINGAR****1 HÄLLMARKER OCH HAVSSTRANDÄNG VÄSTER OM STOCKEVIK**

Naturtyp: Öppen hagmark, Havsstrandäng

Storlek: 15 ha

Klass: 2

Läge: 643435/1247557A 6J 4C 3F

<u>Vegtyper:</u>	Fårsvingeltorräng	**
	Ängshavretorräng	*
	Hällmarkstorräng	**
	Ljunghed	*
	Högörtsfuktäng	
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, slätterfibbla, rotfibbla, kattfot, jungfrulin, Jungfru Marie nycklar, nattviol, oxbär, getväppling, granspira, ängsskallra och höskallra.

Hotade arter: Granspira (4).

Beskrivning: Området är beläget ca 500 meter väster om Stockevik och utgörs av sprickrika hällmarker med mindre inslag av gräsmarker, klapperstränder och i norr, en relativt vidsträckt havsstrandäng. Markerna är mestadels torra men närmare havet finns fuktiga gräsmarker. Hävden har upphört i större delen av området och högörtsfuktäng dominerar nu i friska till fuktiga partier. Välbevarad landstrandvegetation finns dock kvar liksom hällmarkstorräng, ljunghed och fårsvingeltorräng. Gräsbärande marker omges av hällmarker med mycket tunt eller obefintligt jordtäckte.

Trädskiktet utgörs av enstaka vindpinade björkar och rönnar och i buskskiktet märks hagtorn, säl, rönnslå, enbuskar, slån och nyponros. Floran artrik men håller på att trivialiseras p.g.a. den upphörda hävden och den pågående igenväxningen.

I en klapperstrandvall i en vik i områdets södra del påträffas mycket rika bestånd av strandmalört.

Hävd: Svagt hävd till ohävd.

Ingrepp och påverkan: Floran är tydligt gödselpåverkad på havsstrandängen.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och husgrund.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som efter intensifierad hävd utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

2 HAGMARK OCH HAVSSTRANDÄNG VID STOCKEVIK

Naturtyp: Öppen hagmark, Havsstrandäng

Storlek: 1,5 ha

Klass: 2

Läge: 643400/1248657A 6J 4D 0G

Vegtyper: Luddhavrerik torräng **
Rödvensfriskäng *
Högörtsfuktäng
Övre landstrandveg. av salttåg-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, luddhavre, slankstarr, vårstarr, rotfibbla, jungfrulin, Jungfru Marie nycklar och ängsskallra.

Beskrivning: Området är beläget ca 200 meter sydöst om Stockevik och utgörs av välbetade gräsmarker vid en vik med bryggor och båtplatser. Området omges av hållmarker och av en bård av lövträd och buskar. Träd- och buskskikt utgörs av rönn, olvon och björk jämte slånbuskar, nyponros och hagtorn.

Geologin i området domineras av hållmarker och små sedimentfyllda sprickor. I en bård intill vattnet finns väl utvecklad övre landstrandvegetation av salttåg-typ som övergår i en artrik rödvensfriskäng. Högre upp finns torrbackar med luddhavrerik torräng.

Kullarna i områdets västra del härrör från en gammal skalgrustäkt. I dessa välhävade delar är gräsmarken extremt tät och väl utvecklad. Utmed ett mindre dike i områdets centrala del finns, trots välhäv, uppväxande högörtsvegetation.

De gräsbärande markerna omges av hållmarker med mycket tunt eller obefintligt jordtäckte.

Hävd: Området är välhävdat.

Ingrepp och påverkan: Floran är bitvis gödselpåverkad på havsstrandängen. Dike. Skalgrustäkt.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

3 GRIMSHOLMEN

Naturtyp: Annan öppen utmark
Storlek: 17 ha
Klass: 2 (1)
Läge: 643365/1248757A 6J 3D 6H
Vegtyper:

Artrik gräs-lågstarr-äng	**
Fårsvingeltorräng	*
Gräs-lågstarr-äng	*
Hällmarkstorräng	*
Klockljunghed	**

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, loppstarr, Jungfru Marie nycklar, kattfot, tätört, jungfrulin, vårspärgel, slättergubbe, slätterfibbla och höskallra.

Beskrivning: Grimsholmen ligger mellan Stockevik och Klädesholmen och utgörs till övervägande delen av hällmarker, men med inslag av gräsbärande marker och klapperstensvallar. Markerna är mestadels torra men i bergsprickor finns fuktig vegetation med kärr och fuktiga gräsmarker. Trädskikt saknas helt och buskskiktet är sparsamt utvecklat med enstaka nyponrosor, enbuskar, slånbuskar och rönnar. Fältskiktet domineras av hällmarkstorräng med inslag av klockljunghed och gräs-lågstarr-äng i mer fuktiga partier. På flera ställen på ön är florans artrik. Hävden har upphört men florans lever fortfarande kvar även i friska och näringsrika delar. Det är emellertid av största vikt att betet snarast återupptas för att de nuvarande värdena skall bestå.

Hävd: Området är ohävdad idag men fortfarande lever naturlig ängs- och hagmarksflora kvar. Återupptagen hävd är av största vikt för bevarandet av värdet.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Husgrund, stengärdesgårdar, bronsåldersrösen samt stensättningar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som efter intensifierad hävd utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

4 LÖVTRÄDSRIKA BETESMARKER I BERGEN OVANFÖR MORIK

Naturtyp: Blandlövhage
Storlek: 3 ha
Klass: 3
Läge: 643490/1249357A 6J 4E 8E
Vegtyper:

Friskäng	
Ljunghed	*
Hällmarkstorräng	*
Tuvtätäläng	

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs och kattfot.

Beskrivning: Området ligger i en liten dalgång i bergen ovanför Morik och utgörs av en mosaik av betade gamla åkermarker, lövdungar och öppna hållmarkspartier. Merparten av området är välhävdad men uppvisar gödselpåverkan. Trots att delar av området utgörs av f.d kultiverad mark som är konstgödselpåverkad, bedöms området ha stort värde i ängs- och hagmarksammanhang. Marken är torr till frisk och fältskiktet domineras av en friskäng. I områdets kanter finns ljunghed och hållmarkstorräng. Trädskiktet utgörs av al, asp och sälg och i det bitvis täta buskskiktet märks hagtorn, björnbär, vide, rönnslly, enbuskar, slån och nyponros.

I en lövskogsklädd bergspricka ner mot Morik, och i delar av betesmarken utgörs underlaget av skalgrus.

Hävd: Området är bitvis välhävdad och betas av hästar. Igenväxning av lövsly och buskar pågår emellertid här och var.

Ingrepp och påverkan: Floran är delvis gödselpåverkad.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgård.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

5 HAVSSTRANDÄNG VÄSTER OM BLEKET I MORIKS KILE

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 3 ha

Klass: 2

Läge: 643375/124055 7A 6J 3E 7F

<u>Vegtyper:</u> Ljunghed		*
Fårsvingeltorräng	*	
Friskäng		
Hållmarkstorräng	*	
Övre landstrandveg. av salttåg-typ		*
Rödvensfriskäng	*	

Slätter- och betesindikatorer: Smultronklöver och fjälldaggkåpa.

Beskrivning: Området ligger strax väster om Bleket i Moriks kile. Här finns en mycket vacker och välhävdad havsstrandäng vilken dominerar området, samt mindre kullar och gräsbackar med fläckvis väl utvecklade gräsmarker. Strandängspartierna är mestadels fuktiga till våta men kullar och hållmarker hyser torra gräsbackar. Hävden är god i merparten av området. En väl utvecklad övre landstrandveg. av salttåg-typ finns i en bård utmed hela områdets stränder.

Trädskiktet saknas helt men i buskskiktet påträffas rönn, björnbär, slån och nyponros.

Hävd: Området är till övervägande delen välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i delar av området (ca. 25 %).

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgård.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

6 BETADE KULLAR OCH HAVSSTRANDÄNG VID MORIKS KILE

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 8 ha

Klass: 2

Läge: 643435/124950 7A 6J 4E 3F

<u>Vegtyper:</u>	Fårsvingeltorräng	**
	Hällmarkstorräng	**
	Högörtsfuktäng	
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	**
	Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ	*
	Vass	
	Örtrik ljunghed	**

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, luddhavre, backglim, brudbröd, slåtter-fibbla, rotfibbla, svinrot, kattfot, jungfrulin, getvåppling, ängsskallra och höskallra.

Beskrivning: Området utgörs av hela den innersta delen av Moriks kile, från Tjärholmen i sydväst till Aröd i öster. Här finns en mycket vacker och mestadels välhävdad havsstrandäng vilken dominerar området, samt mindre kullar med fläckvis mycket väl utvecklade gräsmarker. Strandängarna är mestadels fuktiga till våta men kring kullar och hällmarker finns torra gräsbackar. Hävden är god i merparten av området. Väl utvecklad landstrandvegetation finns i en bård utmed hela viken. I fläckar påträffas nedre landstrandvegetation med revigt saltgräs, gulkämpar och havssälting men den övre landstrandens vegetation dominerar. På Tjärholmen finns fårsvingeltorräng och hällmarker, och på en sydvänd sluttning i den norra delen av området finns väl utvecklad och mycket art- och örtrik ljunghed. I fläckar finns vassar och högörtsvegetation.

Trädskiktet saknas helt men i buskskiktet märks hagtorn, sälj, rönnsly, en, slån och nyponros.

Hävd: Området är välhävdad till övervägande delen och betas av hästar.

Ingrepp och påverkan: Floran är gödselpåverkad på havsstrandängen.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgård.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

7 ARTRIK BETESMARK OCH LJUNGHED VID TUVELÄTT

Naturtyp: Ljunghed, Öppen hagmark

Storlek: 8 ha

Klass: 1

Läge: 643235/125060 7B 6A 2A 3G

<u>Vegtyper:</u>	Staggghed	***
	Staggäng	***
	Fårsvingeltorräng	***
	Hällmarkstorräng	**
	Artrik gräs-lågstarräng	***
	Rödvensfriskäng	*
	Ljunghed	**
	Klockljunghed	*
	Tuvtåteläng	

Slätter- och betesindikatorer: Låsbräken, darrgräs, ängsstarr, loppstarr, slankstarr, grönstarr, vildlin, spåstisel, svinrot, slåtterfibbla, rotfibbla, kattfot, sandmaskrosor, rödklint, vädtklint, jungfrulin, Jungfru Marie nycklar, vanlig nattviol, grönvit nattviol, oxbär, getväppling, kustarun, backsmörblomma, knölsmörblomma, ljungögontröst, gullviva och fjälldaggkåpa.

Hotade arter: Ljungögontröst (4).

Beskrivning: Området är beläget strax norr om Rönnäng, i de högre belägna hällmarkerna, mellan Tuvelätt och Tåsskär. Geologin i området domineras av hällmarker genomskurna av små skalgrusfyllda dalgångar. Markerna är mestadels torra men fuktiga partier, vattensamlingar och dammar förekommer. I friska till fuktiga partier finns staggghed, staggäng och bitvis mycket väl utvecklad och artrik gräs-lågstarräng. Floran är mestadels mycket artrik och i delar av området finns en extremt väl utvecklad och mycket tät grässvål med fårsvingeltorräng och rödvensgräshed. Dominerande och samhällsbildande arter är darrgräs, fårsvingel, knölsmörblomma och kattfot.

Gräsmarkerna omges av hällmarker med mycket tunt eller obefintligt jordtäckte och i högre liggande delar dominerar en idag ohävdad ljunghed (streckad linje på kartan). Trädskiktet utgörs av rönn, björk och spridda askar och är mycket glest medan buskskiktet är mer rikligt utvecklat med en och nyponros.

I näringsrika dammar finns vattenbläddra och sköldbladsmöja.

Utanför området noterades vädtklint, sötvedel, sparvnäva och stor fetknopp.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av får.

Ingrepp och påverkan: I den övre delen av området finns ett dike. Floran är tydligt gödselpåverkad i gamla åkerlappar. I områdets nedre delar har en ganska omfattande skalgrustäkt utförts under 1900-talets första hälft.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, husgrunder, körväg och fornlämningar. I anslutning till området finns lämningar av mycket gamla boplatser (jägerstenålder).

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med mycket rik flora. Område med hotad naturtyp.

8 BETAD TRÄD- OCH BUSKRIK SKALGRUSSLÄNT VID KÄRRET I MÖLNEBO

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 1,5 ha

Klass: 2

Läge: 643270/125160 7B 6A 2B 7F

<u>Vegtyper:</u>	Fårsvingeltorräng	**
	Rödvensfriskäng	*
	Örtrik friskäng	**

luddhavre, vårstarr, ängsgentiana, spåtistel, jordtistel, rotfibbla, kattfot, vildlin, jungfrulin, gullviva och knölsmörblomma. Enligt uppgift förekommer även sumpgentiana (Nilsson 1940).

Hotade arter: Ängsgentiana (4) och sumpgentiana (4).

Beskrivning: Området är beläget vid gården Kärret, strax norr om Rönnängs samhälle, och utgörs av en delvis fårbetad, nordöstsluttande skalgrusbänk. Geologin i området domineras av höglänta hållmarker genomskuren av en vid dalgång. I de omgivande sluttningarna dominerar relativt högstammig löv- och barrskog.

I den betade delen av området är marken torr till frisk och fältskiktet domineras av en väl utvecklad fårsvingeltorräng med inslag av rödvensfriskäng. Floran är här mycket enhetlig och karaktäriseras av stora bestånd av gullviva och spåtistel. Trädskiktet i området är relativt tätt (ca 40 %) och utgörs av enstaka björkar, tallar och almar. Buskskiktet är tätvuxet med enbuskar, nypon och hassel. Strax ovanför det betade området finns en ohävdad skalgrustäkt med trädskikt bestående av tallar och ett buskskikt av nyponros, slån och enbuskar. Vegetationstypen är en fårsvingeltorräng som övergår i örtrik friskäng i friskare partier. Floran är i detta område utomordentligt rik på arter som hör hemma i kalkrika betade ängsmarker. Bl.a noterades rika bestånd av jordtistel, ormtunga och ängsgentiana.

Hävd: Bitvis välhävdad av får. Den övre delen är emellertid ohävdad. Återupptagen hävd och buskröjning är av största vikt för bevarandet av de nuvarande värdena.

Ingrepp och påverkan: Utanför fårstängslet är floran också väl utvecklad med ett flertal hävdgynnade arter men är under igenväxning. Inom området finns en gammal skalgrustäkt (med mycket artrik flora).

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgård.

Tidigare dokumentation: Jordtistel, Cirsium acaule i Bohuslän (Nilsson 1940).

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:19.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med mycket rik flora.

9 ÖPPEN HAGMARK INVID RÖNNÄNGSVÄGEN VID MÖLNEBO

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 3 ha

Klass: 3

Läge: 643295/125195 7B 6A 2B 9J

<u>Vegtyper:</u>	Hällmarkstorräng	*
	Rödvensfriskäng	**

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, ängsskallra, kattfot, slåtter-gubbe, svinrot och rotfibbla.

Beskrivning: Området som ligger strax norr om Rönnäng utgörs av betade hällmarker, små betade åkerlappar och gräs- och örtrika sluttningar. Marken är mestadels frisk med inslag av torra partier omkring hällmarker. Inom området dominerar en örtrik rödvensfriskäng men flera hällmarkspartier med hällmarkstorrängsflora påträffas också. På motsatt sida av landsvägen, finns ytterligare ett parti med väl utvecklad rödvensfriskäng. Trädskiktet är mestadels svagt utvecklat men enstaka tallar, rönnar och björkar förekommer. Buskskiktet domineras av slån- och nyponrosbuskar jämte enstaka enbuskar.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är gödselpåverkad i gamla åkerlappar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

10 ÖPPNA HAGMARKER MELLAN MÖLNEBO OCH MÖLNEBO DAMM

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 6 ha

Klass: 2

Läge: 643335/125220 7B 6A 3C 3B

<u>Vegtyper:</u>	Gräs-lågstarr-äng	***
	Hällmarkstorräng	**
	Ljunghed	**
	Rödvensfriskäng	*
	Rödvensgräshed	**

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, svinrot, slätterfibbla, rotfibbla, kattfot, jungfrulin, Jungfru Marie nycklar, grönvit nattviol, knölsmörbomma och fjälldaggkäpa.

Beskrivning: Området är beläget strax norr om Rönnäng i de högre belägna hällmarkerna, mellan Mölnebo och Mölnebo damm. Det omgivande landskapet domineras av höglänta hällmarker genomskurna av relativt vida dalgångar. Markerna är mestadels torra men fuktiga partier förekommer också. I friska till fuktiga partier påträffas vacker gräs-lågstarr-äng. Floran är mestadels opåverkad och i delar av området finns en extremt väl utvecklad och mycket tät grässvål med rödvensfriskäng och rödvensgräshed. I områdets övre delar finns en väl betad och väl utvecklad ljunghed. Gräsmarkerna omges av hällmarker med mycket tunt eller obefintligt jordtäckte. Trädskiktet i området är mycket glest och utgörs av enstaka björkar och tallar medan buskskiktet är mer rikligt utvecklat med enbuskar, slån och nypon samt sälg och rönnsly.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I den södra delen av området finns gammal åkermark som betas idag. Floran är tydligt gödselpåverkad i gamla åkerlappar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

11 LJUNGHED PÅ DEN SÖDRA DELEN AV VETTEBERGET

Naturtyp: Ljunghed

Storlek: 11 ha

Klass: 2

Läge: 643340/125115 7B 6A 3B 4A

<u>Vegtyper:</u>	Ljunghed	**
	Hällmarkstorräng	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, svinrot, slätterfibbla, rotfibbla, kattfot, jungfrulin och Jungfru Marie nycklar.

Beskrivning: Området är beläget strax norr om Rönnäng i de högre belägna hällmarkerna, mellan Källdalen i Bleket och Mölnebo damm. Geologin i området domineras av höglänta hällmarksområden genomskurna av vida dalgångar. Markerna är mestadels torra men fuktiga till våta partier och dammar förekommer i tråg i urberget. Floran är mestadels opåverkad och i delar av området finns, trots långvarig ohävd, väl utvecklade och måttligt igenväxande partier med ljunghedsvegetation. Området har en mycket stark karaktär av gammalt utmarksbete, och utgör ett gott exempel på 1800-talets markhushållning på västkusten. Denna typ av marker är idag mycket sällsynt pga av förändringar i markhushållningen under den senaste hundraårsperioden och anses allmänt vara akut hotad. Träd- och buskskiktet i området är mycket glest och utgörs av enstaka vindpinade björkar, tallar, enbuskar och lövsly.

Hävd: Tidigare välhävdad utmarksbete. Idag under långsam igenväxning.

Ingrepp och påverkan: Ingen.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:18. Klass 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

12 BETESMARK MED INSLAG AV BETADE SKALGRUSBANKAR PÅVETTEBERGETS VÄSTSIDA

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 7,5 ha

Klass: 2

Läge: 643425/125080 7B 6A 4A 2J

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Friskäng	
	Fuktäng	
	Fårsvingeltorräng	**
	Gräs-lågstarräng	**
	Rödvensfriskäng	**
	Örtrik friskäng	**

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, slankstarr, vildlin, spåtistel, svinrot, rotfibbla, kattfot, tätört, sandmaskrosor, väddklint, slättergubbe, jungfrulin, Jungfru Marie nycklar, getväppling, knölsmörbomma, gullviva och fjälldaggkäpa.

Beskrivning: Området ligger mellan Aröd och Tolleby och sträcker sig upp mot de högre belägna hällmarkerna på Vetteberget. Det omgivande landskapet domineras av

hällmarker och av en vidsträckt dalgång i väster. Markerna är mestadels torra men fuktiga partier med vattensamlingar och mindre bäckar förekommer också. Naturtypen är en öppen hagmark med trädjungar. I delar av området finns också skogspartier med löv- och barrskog. Här och var finns inslag av betad åkermark. I friska till fuktiga partier finns artrik gräs-lågstarr-äng och rödvensfriskäng. Områdets huvuddel domineras dock av trivialt sammansatt frisk- eller fuktäng.

Områdets mest intressanta delar utgörs av de branta, betade skalgrusbänkarna upp mot Vetteberget. Floran är här mycket artrik och mestadels opåverkad och uppvisar en mycket tät grässvål med fårsvingeltorräng och rödvensgräshed. Karaktärsarter för områdets kalkrika delar är darrgräs, fårsvingel, knölsmörlomma, spåtistel och kattfot. I skuggiga och svagt hävdade lägen förekommer mycket rika bestånd av blåsippor. Gräsmarkerna omges i öster av hällmarker med mycket tunt eller obefintligt jordtäckte. En liten bäck har skurit sig ner genom skalgrusbänken och i anslutning till denna finns kärliknande partier.

Trädskiktet utgörs av partier med gran, tall, alm, rönn och björk. Buskskiktet är stundom rikligt utvecklat med enbuskar, slånbuskar, björnbär och nyponros.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I stora delar av området syns spår av gödsling.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

13 HAVSSTRANDÄNGAR OCH ÖPPEN HAGMARK VID OLSBY OCH KUBALLE KILAR SAMT BOCKHOLMEN

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 12 ha

Klass: 2

Läge: 643390/125315 7B 6A3D 8A

Vegtyper:

Friskäng	
Gräs-lågstarr-äng	*
Hällmarkstorräng	**
HögörtsfuktängStaggäng	*
Tuvtåteläng	
Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ	*
Övre landstrandveg. av saltåg-typ	**

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, kattfot, svinrot, rotfibbla, slåtterfibbla, slåttergubbe, backglim, jungfrulin och höskallra.

Beskrivning: Olsby och Kuballe kilar ligger ca 4 km norr om Rönnäng vid Hakefjorden. De båda vikarna åtskiljs av Kuballe ö och Bockholmen. Kuballe ö är en halvö medan

Bockholmen är en ö som förbinds med Kuballe ö via en stenlagd brygga. Hela området betas och uppvisar mycket vackra gräsmarker. Dels omges havsstränderna i området av en välbetad havssträndäng som domineras av övre landstrandveg. av salttåg-typ och mindre inslag av nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ.

På Kuballe ö och Bockholmen dominerar hållmarker men fläckvis, som på toppen av Kuballe ö, finns stora gräsbärande partier. Fastmarkerna domineras av en hållmarkstorräng medan inslag finns av gräs-lågstarr-äng och staggäng. På Kuballe finns även delar som visar spår efter tidigare kultivering. Dessa partier har en trivialt sammansatt friskäng. Trädskiktet är sparsamt och inskränker sig till enstaka trädgångar med ek. I buskskiktet märks slån, nyponros, en, nypon och björksly. Vid fältbesöket noterades 8 hägrar och ett flertal rödbenor.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Strandnära delar uppvisar en gödselpåverkad flora.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

14 HAVSSTRANDÄNG VID RÖSSELVIK

Naturtyp: Havssträndäng

Storlek: 1,5 ha

Klass: 2

Läge: 643405/125490 7B 6A 4E 0I

Vegtyper:

Friskäng	
Fårsvingeltorräng	**
Övre landstrandveg. av salttåg-typ	**

Slåtter- och betesindikatorer: Låsbråken, darrgräs, rödsäv, jungfrulin, rotfibbla, sandmaskros, ängsskallra, höskallra och sandkrassing.

Beskrivning: Strax söder om Rösselvik ligger en liten ö som heter Bockholmen och strax innanför denna finns ett område med vacker och välbetad havssträndäng. Det aktuella området domineras av havssträndängen där en väl utvecklad och mycket tät landstrandvegetation med rika bestånd av höskallra och rödsäv påträffas. Ovanför havssträndängen tilltar en tät och välbetad fårsvingeltorräng omgiven av hållmarker. Nordöst om den egentliga stranden finns ett parti av gammal betad åkermark med strandängsliknande vegetation. Träd- och buskskikt saknas helt.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av häst.

Ingrepp och påverkan: Delar av området (> 50 %) bär spår av konstgödsling (havsstrandängen och den gamla betade åkermarken).

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgård.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

15 HAVSSTRANDÄNGAR OCH ÖPPEN HAGMARK VID ÄNGHAGEN I MÖLNEBO

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 16 ha

Klass: 1

Läge: 643310/125295 7B 6A 3C OJ

<u>Vegtyper:</u>	Friskäng	
	Fårsvingeltorräng	***
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	***
	HögörtsfuktängLjunghed	**
	Pors-blåtåtel-fukthet	*
	Staggäng/stagghed	***
	Övre landstrandveg. av saltåg-typ	***

Slätter- och betesindikatorer: Ängsstarr, loppstarr, slankstarr, darrgräs, vårtåtel, Jungfru Marie nycklar, nattviol, kattfot, svinrot, rotfibbla, slåtterfibbla, backglim, jungfrulin, strandrödtoppa, granspira, ängsskallra, höskallra, sandkrassing, knölsmörlomma och fjälldaggkåpa.

Hotade arter: Granspira (4).

Beskrivning: Vid Mølnebo, på östsidan om vägen mot Rönnäng, ligger ett litet bergsparti vars östra delar sluttar ner mot Hakefjorden. De gräsrika backarna ner mot havet uppvisar utomordentligt vackra gräsmarker. Området kännetecknas av mindre trädgångar, öppna gräsrika partier och av hällmarker i de högre liggande delarna medan de strandnära delarna är helt trädfräa och täcks av en mycket tät grässvål. I de högre liggande delarna dominerar hällmarkstorräng men påtagliga inslag finns av fårsvingeltorräng och stagghed. I stagghedsfragmenten, som är relativt vanligt förekommande i området, påträffas ofta rika bestånd av granspira.

Vid stranden dominerar landstrandvegetation med fläckvis rika bestånd av strandrödtoppa, och på de mindre holmarna vid stranden finns hällmarkstorräng och fårsvingeltorräng. Trädskiktet utgörs av tall, ek, björk och rönn medan buskskiktet utgörs av en, nypon, hallon, björnbär, slån och lövsly.

På udden utanför Långevik i söder finns ett vackert litet och väl utvecklat gräsparti med ljunghed som övergår i fårsvingeltorräng.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Gamla åkerlappar som ingår i området uppvisar konstgödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och äldre åkermark. Resterna av ett gammalt fårhus.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med rik flora.

16 BETESMARKER PÅ SÖDRA DELEN AV KÄRRSÖN

Naturtyp: Annan öppen utmark, Havsstrandäng

Storlek: 15 ha

Klass: 1

Läge: 643120/125355 7B 6A 1D 2F

<u>Vegtyper:</u>	Fårsvingeltorräng	***
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	**
	Stagghed/staggäng	*
	Ljunghed	**
	Tuvtåteläng	
	Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, slankstarr, vildlin, spåtistel, svinrot, slåtterfibbla, rotfibbla, kattfot, jungfrulin, Jungfru Marie nycklar, vanlig nattviol, getväppling, smultronklöver och vårtåtel. Ormtunga är noterad i området (Fries 1972)

Beskrivning: Kärrsön ligger ca 2 km öster om Rönnäng och utgör tillsammans med Stora Dyrön huvudöar i en samling av öar som sträcker sig från Åstol i söder till Lilla Dyrön i norr. Geologin i området domineras av hällmarker och av smala skalgrusfyllda dalgångar. Dalgångarnas sidor är mestadels täckta av vacker ädellövskog. Två gamla gårdar finns på ön.

Markerna är mestadels torra men fuktiga partier förekommer. I friska till fuktiga partier finns stagghed, staggäng och gräs-lågstarr-äng. I mindre fläckar ner mot stranden är florin mycket artrik och mestadels opåverkad och här finns en väl utvecklad och mycket tät grässvål som domineras av fårsvingeltorräng. Bitvis påträffas skalgrusbankar vilka kraftigt påverkar florin och darrgräs, slankstarr och vildlin blir då dominerande. Gräsmarkerna omges av hällmarker med mycket tunt eller obefintligt jordtäckte men på många ställen i dessa hällmarker har en fin ljunghedsvegetation inrättat sig. I en bård utmed områdets stränder finns havsstrandäng med dominerande landstrandvegetation. Vildlin, darrgräs och slankstarr uppträder på översilade delar av stranden, i fläckvist mycket rika bestånd. Dessutom påträffas rikligt med smultronklöver.

Trädskiktet i betesmarkerna utgörs av apel, ek, rönn, björk och spridda askar och är mestadels mycket glest medan buskskiktet är mer rikligt utvecklat med enbuskar, slån, hagtorn, lövsly och nyponros. I anslutning till betesmarkerna finns betade parter med tät ädellövskog där grov alm och ask dominerar.

Utanför området noterades vädsklint, sötvedel, mjuknäva, backvial och stor fetknopp.

Hävd: Hela området är att betrakta som välhävdad och betas av får. Bitvis pågår en viss förbuskning.

Ingrepp och påverkan: I anslutning till de båda gårdarna på Kärrsön finns gamla åkermarker som betas idag. Här är fältskiktet dominerat av tuvtåteläng.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, husgrunder, körväg och äldre åkrar. På en höjd finns en välbevarad väderkvarn.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:20. Klass 1.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter och betesmark. Område med hotad naturtyp.

17 HAVSSTRANDÄNG PÅ RISÖ

Naturtyp: Havsstrandäng

Storlek: 1,5 ha

Klass: 3

Läge: 643040/125375 7B 6A 0D 4I

Vegtyper: Gräs-lågstarr-äng/kärr **

Landstrandvegetation *

Slätter- och betesindikatorer: Smultronklöver, höskallra och kärrspira.

Beskrivning: Strax söder om Kärrsön ligger Risön, som är en relativt tätt bebyggd ö. Risön ligger omgiven av en stor mängd större och mindre öar, med Stora Dyrön i väster och Kärrsön i norr. Vid Risöns hamn finns ett parti av välbevarad havsstrandäng med landstrandvegetation som längre upp mot land övergår i ett översilat kärr med relativt artfattig gräs-lågstarr-äng i fältskiktet. Det aktuella området domineras helt av kärret som karaktäriserar av flera olika men vanliga starr-arter. Dessutom kan nämnas kärrspira som uppträder här och var. Havsstrandängen karaktäriseras av relativt goda bestånd av smultronklöver. I områdets övre delar finns ett relativt tätt trädskikt av björkar och ovanför detta tilltar en torr och sandig mark som dock ej medtagits i objektet.

Hävd: Området har tidigare varit välhävdad men betas olyckligtvis inte idag. Om hävden inte återupptas förbuskas området.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

18 BETESMARKER PÅ SKÖVELN, GETHOLMEN OCH LILLA GODE

Naturtyp: Annan öppen utmark

Storlek: 4 ha

Klass: 2

Läge: 643085/125410 7B 6A 0E 9A

Vegtyper: Fårsvingeltorräng **

Gräs-lågstarr-äng **

Hällmarkstorräng *

Pors-blåtåtel-fukthet

Övre landstrandvegetation **

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängstarr, nattviol, svinrot, kattfot, oxbär, ängsskallra, höskallra, vårspärgel och knutnarv.

Beskrivning: Mellan Risön, Hättan och Kärrsön ligger tre små öar klädda av vackra gräsmarker. Hävden har upphört men fortfarande lever vissa delar av ängsmarkens flora kvar. Hällmarker och torr gräsvegetation med fårsvingel dominerar och på öarna påträffas mycket rika bestånd av kattfot. Här och var finns mer frisk mark och i dessa partier finns ofta pors-blåtåtel-fukthet eller gräs-lågstarr-äng som här kännetecknas av ett stort inslag av svinrot. Träd- och buskskikt saknas helt. I mer fuktiga partier gör sig igenväxningen mer påmind och stränderna är att betrakta som igenväxta idag.

Hävd: Området är ohävdad och igenväxning pågår utmed områdets stränder.

Återupptagen hävd är av stor vikt för bevarandet av de befintliga naturvärdena.

Ingrepp och påverkan: Ingen.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stenhägnader, tomtningar och en gammal husgrund.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter- och betesmark. Område med hotad naturtyp.

19 BETESMARKER PÅ NORRA DELEN AV KÄRRSÖN OCH PÅ LILLA DYRÖN

<u>Naturtyp:</u>	Annan öppen utmark, Havsstrandäng		
<u>Storlek:</u>	7 ha		
<u>Klass:</u>	2		
<u>Läge:</u>	643150/125465	7B 6A 1E 5G	
<u>Vegtyper:</u>	Fårsvingeltorräng		**
	Gräs-lågstarr-äng		**
	Hällmarkstorräng		**
	Landstrand		**
	Pors-blåtåtel-fukthed		
	Vattenstrand		

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårtåtel, rödsäv, strandrödtoppa, dvärgarun, rotfibbla, kattfot, smultron-klöver och vårspärgel.

Beskrivning: Kärrsön ligger ca 2 km öster om Rönnäng och utgör tillsammans med Stora Dyrön huvudöar i en samling av öar som sträcker sig från Åstol i söder till Lilla Dyrön i norr. Området domineras av hällmarker och av skalgrus- eller lerfyllda dalgångar. Dalgångarnas sidor är på Kärrsöns södra del mestadels täckta av vacker ädellövskog.

De aktuella området ligger på norra delen av Kärrsön och på södra delen av Lilla Dyrön kring den landbrygga som förbinder de båda öarna och kring en stor vik på Lilla Dyrön. Markerna är mestadels torra men fuktiga partier förekommer. I dessa fuktiga partier finns gräs-lågstarr-äng. I mindre fläckar ner mot stranden är floran mestadels opåverkad och här finns en väl utvecklad och tät grässvål som domineras av fårsvingeltorräng. Gräsmarkerna omges av hällmarker med mycket tunt eller obefintligt jordtäckte och vegetation av typen hällmarkstorräng.

I en bård utmed områdets stränder finns havsstrandäng med dominerande landstrandvegetation. Här påträffas rikligt med smultronklöver.

Trädskiktet i betesmarkerna utgörs av spridda björkar och rönnar, och är mestadels mycket glest medan buskskiktet är mer rikligt utvecklat med en, slån, hagtorn, apel och nyponros. Inom området påträffas även mjuknäva och bohusmarrisp.

Hävd: Hela området är att betrakta som välhävdad och betas av får. Dock pågår en viss förbuskning. Framförallt är strandängarna välhävdade.

Ingrepp och påverkan: I anslutning till betesmarkerna finns en gammal åkermark som betas idag. Här är fältskiktet dominerat av tuvtåteläng.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och husgrund.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:20. Klass 1.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter- och betesmark. Område med hotad naturtyp.

20 ÖPPEN HAGMARK I BERGSSLUTTNING VID OLSBY

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2,5 ha
Klass: 3
Läge: 643470/125350 7B 6A 4D 6E
Vegtyper: Rödvensfriskäng *
 Rödvensgräshed *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, slättergubbe, svinrot och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger strax norr om Olsby och utgörs av betade bergsslutningar. De aktuella betesmarkerna är små men väl synliga från stora vägen. De omges av åkermark i väster och i norr medan östsidan utgörs av branta bergstup. Marken är mestadels frisk med inslag av torra partier på och kring hållmarker. Inom området dominerar rödvensfriskäng men längre upp mot berget finns rödvensgräshed. Trädskiktet är mestadels svagt utvecklat och domineras av dungar av lågväxta rönnar och sälgar. Buskskiktet domineras av slån- och nypon- och enbuskar.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Ingen.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

21 BETADE KULLAR SÖDER OM BRÄCKE

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 8 ha
Klass: 3
Läge: 643500/125590 7B 7B 0A 0E
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng *
 Hällmarkstorräng *
 Rödvensgräshed *
 Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Strax söder om Bräcke ligger flera större bergskullar vars norra och västra delar är gräsrika och välbetade. Det omgivande landskapet karaktäriseras av skogsklädda bergskullar och en bred, uppodlad dalgång. Marken är mestadels frisk och fältskiktet domineras av triviale sammansatt friskäng och tuvtåteläng men med fläckvisa

inslag av väl utvecklad hållmarkstorräng, rödvensgräshed och fårsvingeltorräng i högre liggande delar. Merparten av området utgörs av gammal åkermark och floran är här trivial. Trots detta hyser området stora estetiska värden.

Trädskikt utgörs av dungar av al, tall, björk och gran. I buskskiktet märks nyponros, björnbär och en.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av häst och nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är gödselpåverkad i stora delar av området. Omfattande delar utgörs av gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

22 HJÄRTERÖN

Naturtyp: Annan öppen utmark

Storlek: 45 ha

Klass: 2

Läge: 643600/124670 7A 7J 0B 9G

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Fårsvingeltorräng	*
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hållmarkstorräng	*
	Klockljunghed	*
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	*
	Ljunghed	*

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, loppstarr, slankstarr, kattfot, jungfrulin, vildlin och vårspärgel.

Beskrivning: Hjärterön ligger sydväst om Skärhamn, utanför Yttre näset. Ön är helt öppen och domineras av hållmarker med inslag av gräsbärande marker som torra gräs- och ljunghed, fattigkärr och strandängar. Områdets mest intressanta del är ett parti med kärrartad vegetation på öns centrala del. Här påträffas ett mycket rika bestånd av loppstarr, ängsstarr och slankstarr. Denna vegetationstyp förefaller vara mycket typisk för översilade, kalkrika och betade marker på västra delen av Tjörn. Fältskiktet på öns torrare partier domineras av hållmarkstorräng, fårsvingeltorräng och ljunghed. I en bård utmed den östra sidan av ön finns övre landstrandvegetation.

Trädskikt saknas helt och buskskiktet är sparsamt utvecklat med enstaka enbuskar, nyponrosor och slånbuskar.

Hävderna har upphört men den naturliga ängsfloran lever fortfarande kvar även i friska till fuktiga och näringsrika delar. Det är emellertid av största vikt att betet återupptas för att de nuvarande värdena skall bestå.

Vid fältbesöket den 19/7 1989 noterades häger, en nyligen flygg kull med tornfalkar, storspov och stenskvätta.

Hävd: Området hävdas inte idag men har fortfarande kvar den naturliga fodermarkens värden. Återupptagen hävd är av största vikt.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och tomtningar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:15. Klass 2.

Huvudkriterier: Område som efter intensifierad hävd utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

23 SANDHOLMEN

Naturtyp: Annan öppen utmark
Storlek: 9 ha
Klass: 3 (2)
Läge: 643685/124685 7A 7J 1B 8I
Vegtyper: Fårsvingeltorräng *
 Hällmarkstorräng *

Beskrivning: Sandholmen ligger sydväst om Skärhamn i det yttersta kustbandet och utgörs till övervägande delen av hällmarker men med ett stort inslag av torra gräsbackar. Underlaget i de gräsbärande partierna är sand, och holmen är pga av sina vackra sandstränder en omtyckt badplats. Fältskiktet på öns torrare partier domineras av hällmarkstorräng och fårsvingeltorräng. En relativt långt gången ohävd har ödelagt ängs- och hagmarksfloran och indikatorarter saknas i stort sett. Återupptagen hävd skulle emellertid kunna återskapa öns floristiska värden. Trots ohävd är dock holmen kvar karaktären av gammal betad utmark. Trädskikt saknas helt och buskskiktet är sparsamt utvecklat med enstaka enbuskar, nyponrosor och slånbuskar.

Hävd: Området är ohävdad. Återupptagen hävd är av stor vikt.

Ingrepp och påverkan: Igenväxning.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Tomtningar och bronsåldersrösen.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:15. Klass 2.

24 BETESMARKER PÅ YTTRE OCH INRE NÄSET VID SKÄRHAMN

Naturtyp: Annan öppen utmark, Havsstrandängar, Öppen hagmark

Storlek: 58 ha

Klass: 1

Läge: 643590/124790 7A 7J 1C 8D och 643600/124770 7A 7J 1C 9I

Vegtyper:

Artrik gräs-lågstarr-äng	***
Fårsvingeltorräng	**
Gräs-lågstarr-äng	***
Hällmarkstorräng	**
Högörtsfuktäng	
Kalkfuktäng	***
Ljunghed	*
Stagghed	**
Rödvensfriskäng	*
Övre landstrandveg. av salttåg-typ	**

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, loppstarr, nålstarr, slankstarr, Jungfru Marie nycklar, kattfot, tätört, granspira, getväppling, oxbär, jungfrulin, vildlin, vårspärgel, svinrot, höskallra och ängsskallra. Stånds.

Hotade arter: Granspira (4) och stallört (3).

Beskrivning: Yttre näset och Inre Näset är två stora bergskullar som ligger mellan Hjärterön och Nötsäter, strax söder om Skärhamn. Det Yttre Näset utgör ett mycket stort område som domineras av hällmarker med inslag av gräsbärande marker. Här påträffas torrbackar, rikkärr, fattigkärr och strandängar i bergssprickor och utmed näsets stränder. Merparten av området är väl hävdad och opåverkat av konstgödsling eller igenväxning och utgör ett unikt inslag i regionens fodermarker. Områdets mest intressanta delar utgörs av fläckar av rikkärrsvegetation som uppträder här och var på frisk till fuktig mark. Här påträffas ett mycket rika bestånd av Jungfru Marie nycklar, loppstarr, ängsstarr, slankstarr, darrgräs och nålstarr. Halvöns torrare partier domineras av hällmarkstorräng med inslag av fårsvingeltorräng. Utmed områdets flacka stränder finns övre landstrandveg. av salttåg-typ. Här påträffas stallört och stånds i ofta rikliga bestånd.

Trädskikt består av spridda rönnar och björkar. Buskskiktet är sparsamt med enstaka enbuskar, hagtorn, nyponrosor, björnbärssnår och slånbuskar.

Inom området finns ett flertal mindre vattensamlingar och dammar.

Det Inre Näset ligger mellan Nordvikstrand och Bö kile och domineras av hällmarker med inslag av gräsmarker, kärrmarker, dammar och klapperstränder. Markerna är mestadels torra men i ett stråk i den södra delen av området finns ett relativt stort område med kärrartad mark. Här finns en vacker artrik gräs-lågstarr-äng som i partier övergår i kalkfuktäng. I vissa partier utgörs 90 % av täckningsgraden av ängsstarr, loppstarr och tätört. Dessa fuktiga kärrartade delar utgör de allra mest intressanta inom området. Hävden har upphört i större delen av området varför högörtsfuktäng domineras i friska till fuktiga partier närmare havet. Trots vikande hävd eller ohävd finns välbevarade ljunghedsfragment kvar liksom hällmarkstorräng och fårsvingeltorräng i högt liggande och torra delar. De nordligaste delarna, närmast Nordviks kile, betas av hästar och får och är väl hävdade. Här finns fårsvingeltorräng och hällmarkstorräng med rika bestånd av kattfot.

Trädskiktet är glest och utgörs av spridda rönnar och björkar. I buskskiktet märks hagtorn, enbuskar, björksly, brakved, nyponros och slån.

Hävd: Yttre Näset är välhävdad och betas av hästar, medan Inre Näset bitvis är svagt hävdad till ohävdad.

Ingrepp och påverkan: Floran visar tecken på svag gödselpåverkan i äldre åkermarker.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och äldre åkermark. Tomtningar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som efter intensifierad hävd utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp. Område med mycket rik flora.

25 BETESMARKER VID PORSBERGET

Naturtyp: Annan öppen utmark
Storlek: 48 ha
Klass: 2 (1)
Läge: 643530/124835 7A 7J 0D 3B
Vegtyper:

Artrik gräs-lågstarr-äng	***
Gräs-lågstarr-äng	**
Hällmarkstorräng	*
Klockljunghed	*
Ljunghed	**

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, loppstarr, nålstarr, slankstarr, Jungfru Marie nycklar och kattfot.

Beskrivning: Porsberget ligger söder om Skärhamn och strax väster om Röavallen och utgörs till övervägande delen av hällmarker men med inslag av gräsbärande marker som rikkärr, fattigkärr och klockljunghed. De vegetationsbevuxna områdena domineras av klockljunghed. Områdets mest intressanta delar är dock partier av fattig- och rikkärrsvegetation i områdets centrala del. Dessa kärrpartier påträffas i fuktiga bergsprickor som löper från norr mot söder. Här påträffas en speciell, och för västra delen av Tjörn typisk vegetationstyp (av typen artrik gräs-lågstarr-äng) med mycket rika bestånd av loppstarr, ängsstarr, darrgräs och nålstarr. Fältskiktet i torrare partier domineras av ljunghed.

Trädskikt saknas helt och buskskiktet är sparsamt utvecklat med enstaka enbuskar, nyponrosor och slånbuskar.

Hävden har upphört men florans lever fortfarande kvar även i friska till fuktiga och näringsrika delar. Det är emellertid av största vikt att betet återupptas för att de nuvarande värdena skall bestå.

Hävd: Området hävdas inte idag men har fortfarande kvar den naturliga fodermarkens värden. Återupptagen hävd är av största vikt.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår delvis i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som efter intensifierad hävd utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

26 BETADE HÄLLMARKER VID RÖA

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 3,5 ha

Klass: 3

Läge: 643540/124875 7A 7J 0D 4I

Vegtyper: Fårsvingeltorräng **

Hällmarkstorräng *

Ljunghed *

Stagghed *

Svinrotäng **

Tuvtäteläng

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, ängsskallra, kattfot, slätterfibbla, slättergubbe, svinrot och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger strax norr om Röavallen och utgörs av betade hällmarker, gamla åkerlappar och gräsrika sluttningar. Markerna är mestadels torra till friska men även fuktiga delar finns. I anslutning till hällmarkerna påträffas i fläckar relativt väl utvecklade torrängspartier som ges karaktär av stora bestånd av kattfot och rotfibbla. Inom området finns också flera hällmarkspartier med hällmarkstorrängsflora. På motsatt sida, strax intill vägen, finns ett mindre parti med väl utvecklad svinrotäng. Ängsfragmentet domineras av svinrot, gökärt, slättergubbe och slätterfibbla. Detta område betas sent med tjuvdrade nötkreatur.

Trädskiktet är mestadels svagt utvecklat men dungar björk förekommer. Buskskiktet utgörs av spridda slån-, nyponros- och enbuskar. Hagtorn och oxbär förekommer också liksom visst lövsly.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av nötkreatur. Ängsfragmentet väster om vägen betas av tjuvdrade nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är tydligt gödselpåverkad i gamla åkerlappar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

27 TOFTÖ

Naturtyp: Annan öppen utmark, Havsstrandäng

Storlek: 42 ha

Klass: 1

Läge: 643820/124735 7A 7J 3C 2C

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	***
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	**
	Klockljunghed	*
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	**
	Staggäng	**
	Öppet fattigkärr	*
	Öppet rikkärr	***

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårtåtel, ängsstarr, loppstarr, nålstarr, slankstarr, kärrull, kattfot, jungfrulin, vildlin, vårspärgel, knölsmörlomma, spåtistel, svinrot, slätterfibbla och rotfibbla.

Beskrivning: Toftö ligger strax utanför Toftenäset och består av fantastiskt väl bevarade och välhävdade betesmarker med mycket rik flora och väl utvecklade vegetationstyper. Område utgörs till övervägande delen av hällmarker vilka här och där avbryts av mindre dalgångar med gräsmarker. Fältskiktet på öns torrare partier domineras av hällmarkstorräng och fårsvingeltorräng. I friska till fuktiga partier dominerar staggäng och gräs-lågstarr-äng-äng. Inslag av översilad mark med rikkärrsvegetation finns på öns västra, centrala delar.

På öns utsida finns en vacker och välhävdd strandäng med övre landstrandveg. av salttåg-typ.

Trädskikt saknas helt och buskskiktet är sparsamt utvecklat med enstaka små och vindpinade enbuskar.

Området är mycket välhävdat och ingenstans syns igenväxning eller ohävd. Området kan på mycket goda grunder anses som unikt för landet, med sin välhävdd unika naturtyp och väl utvecklade vegetationstyper samt genom det utomordentligt vackra läget med det öppna havet i väster och hällmarkerna på Toftenäset i öster. Det är emellertid av största vikt att ett kontinuerligt bete fortsätter för att värdena skall bestå.

Ett flertal klappervallar påträffas på ön.

Hävd: Området är välhävdat och betas av tjurar och får.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. En stenring vid strandängen i den västra delen av området. Bronsåldersrösen och tomtningar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

28 SUNNA HOLME

Naturtyp: Annan öppen utmark
Storlek: 17 ha
Klass: 2 (1)
Läge: 643960/124790 7A 7J 0D 3B
Vegtyper: Artrik gräs-lågstarr-äng **
 Fårsvingeltorräng **
 Gräs-lågstarr-äng **
 Hällmarkstorräng *
 Övre landstrandveg. av salttåg-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, slankstarr, kattfot, jungfrulin, vildlin, vårspärgel, spåtistel, rotfibbla, slätterfibbla och smultronklöver.

Beskrivning: Sunna holme ligger mellan Toftenäset och Kyrkesund och utgörs till övervägande delen av hällmarker men med relativt stora sammanhängande partier av gräsbärande marker. I delar av området finns även mindre strandängspartier med landstrandvegetation. I öns mitt påträffas dessutom ett större område av kärrkaraktär. Fältskiktet på öns torrare partier domineras av hällmarkstorräng med inslag av en vackert utvecklad fårsvingeltorräng. I de kärrliknande delarna finns väl utvecklad och artrik gräs-lågstarr-äng.

Trädskikt saknas helt och buskskiktet är mycket sparsamt utvecklat med enstaka små vindpinade enar.

Hävden har upphört men florans lever fortfarande kvar även i friska till fuktiga och näringsrika delar. Det är emellertid av största vikt att betet återupptas för att de nuvarande värdena skall bestå.

Hävd: Området hävdas inte idag men har fortfarande kvar den naturliga fodermarkens botaniska värden. Återupptagen hävd är av största vikt.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Tomtningar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:9. Klass 2.

Huvudkriterier: Område som efter intensifierad hävd utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

29 HALVORSHOLMEN

Naturtyp: Annan öppen utmark

Storlek: 15 ha

Klass: 2 (1)

Läge: 643995/124790 7A 7J 0D 4I

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	*
	Klockljunghed	*
	Öppet fastmattekärr	**
	Öppet mjukmattekärr	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, loppstarr, nålstarr, slankstarr, Jungfru Marie nycklar, nattviol, kattfot, jungfrulin, vildlin, vårspärgel, kärrspira, getapel och svinrot.

Beskrivning: Halvorsholmen ligger söder om Sunna vid inloppet till Säby kile och utgörs till övervägande delen av hällmarker men med inslag av gräsbackar, fattigkärr och rikkärr. Områdets mest intressanta del är ett parti med rikkärrsvegetation på öns centrala del. Här påträffas ett mycket rika bestånd av Jungfru Marie nycklar, loppstarr, ängsstarr och nålstarr. Fältskiktet på öns torrare partier domineras av hällmarkstorräng. Här och var påträffas getrams och getapel.

Trädskikt saknas helt och buskskiktet är sparsamt utvecklat med enstaka enbuskar, nyponrosor och slånbuskar.

Hävden har upphört men floran lever fortfarande kvar även i friska till fuktiga och näringsrika delar. Det är emellertid av största vikt att betet återupptas för att de nuvarande värdena skall bestå.

Vid fältbesöket den 19/7 1989 noterades storspov.

Hävd: Området hävdas inte idag men har fortfarande kvar den naturliga fodermarkens värden. Återupptagen hävd är av största vikt.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kultuhistoriska spår och fornminnen: Fornlämningar, bl.a. ett flertal bronsåldersrösen och stensättningar. Gravfält.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:9.

Klass 2.

Huvudkriterier: Område som efter intensifierad hävd utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

30 ÖPPNA HAGMARKER OCH BETADE HAVSSTRANDÄNGAR VID TOFTENÄS OCH BREVIKS KILE

<u>Naturtyp:</u>	Havsstrandäng, Öppen hagmark		
<u>Storlek:</u>	200 ha		
<u>Klass:</u>	1		
<u>Läge:</u>	643900/124960	7A 7J 3E 8G	
<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng		***
	Högörtsäng		
	Klockljunghed		*
	Ljunghed		**
	Friskäng		
	Fårsvingeltorräng		***
	Rödvensfriskäng		*
	Rödvensgräshed		**
	Stagghed		**
	Ängshavretorräng		**
	Övre landsstrandveg. av salttåg-typ		***
	Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ		*
	Vass		

Slätter- och betesindikatorer: Slankstarr, ängsstarr, loppstarr, darrgräs, ängshavre, luddhavre, kamäxing, Jungfru Marie nycklar, granspira, höskallra, ängsskallra, brudbröd, getväppling, slätterfibbla, kattfot, svinrot, slätterfibbla, rotfibbla, sandmaskrosor, jungfrulin, vildlin, knölsmörbomma, backsmörbomma, smultronklöver, kustarun, getapel, havsnarv, backglim och backnejlika.
Hotade arter: Granspira (4), stallört (3), sydlig kärnsnäppa (1).

Beskrivning: Området, som sträcker sig från den yttersta delen av Toftenäset över Breviks kile till Säby, är mycket stort, vackert och välhävdad. Egentligen utgörs området av ett odlings- och beteslandskap med en mosaik av olika naturtyper, vegetationstyper och restbiotoper. Landskapet finner mycket få motsvarigheter i landet. Intressant är att hela denna bygd lever i allra högsta grad med stora djurbesättningar och en mycket levande markanvändning. Här finns sålunda mycket goda förutsättningar inför framtiden.

Området västligaste del utgörs av Toftenäset. Här finns betade hållmarker, gamla åkermarker som betas idag, hagmarker i egentlig mening och mindre områden med havsstrandängar. De allra mest intressanta områdena ur botanisk synvinkel här är hållmarkerna, åkerkanterna, de fuktiga och gräsrika partierna utmed bergkullarnas sidor, samt de mindre strandängarna. Här påträffas bitvis artrik gräs-lågstarr-äng och stagghed på ett flertal ställen, ljunghedsvegetation förekommer ymnigt och torrbackar med fårsvingeltorräng är vanligt förekommande. Längst upp mot nordväst, vid Sandö och Sandö skär, finns mycket vackra strandängar med ett fläckvis rikligt inslag av rödsäv. Trädskiktet på Toftenäset är sparsamt och utgörs av enstaka tall, sälg och rönn. I buskskiktet märks hagtorn, slån, en och nyponros. Lövslyuppslag förekommer här och var.

Stånds förekommer rikligt liksom stallört.

På Toftenäs ö och Inre holmen dominerar öppna, betade gräs- och hållmarker omgivna av en smal bård av havsstrandäng. Här finns i mindre partier mycket vackra

torrängsbackar med en rik flora. Fårsvingeltorräng och ängshavretorräng dominerar de öppna gräsbackarna och dessa båda vegetationstyper hyser här en mängd indikatorarter för slätter- och beteshävd.

I området finns också en mindre damm. Små och vindpinade bestånd av ek, alm och ask förekommer i bergsprickor. Buskskiktet är relativt sparsamt och företräds av arter som slån, hagtorn, getapel, nyponros och eksly. I den västra delen av området växer rika bestånd av kärrtörel. Stånds, krussilja och blankstarr förekommer också. Innanför holmarna har vass trängt undan havsstrandvegetationen.

Vid Amteröd och Utänge ö dominerar betade och mycket vidsträckta strandängar och hållmarker omgivna av äldre åkermark och gräsbackar. Området är utomordentligt vackert och välhävdad och trädskikt saknas helt. Det sparsamma buskskiktet utgörs av enstaka hägg-, slån- och nyponrosbuskar. Hållmarkerna omges av torrbackar med snaggbetad och väl utvecklad, relativt artrik fårsvingeltorräng. Strandängarna finner få motsvarigheter vad välhävd och skönhet beträffar. De täcks av nedre landstrandvegetation med revigt saltgräs och krypven som dominanter. Saltnarv och havsnarv förekommer också. Längre upp finns vacker övre landstrandvegetation med bl.a smultronklöver, salttåg och kustarun. Strandängarna sträcker sig i princip längs hela Breviks kile men är som mest utvecklade på den södra delen av kilen upp till i höjd med Brevik på östsidan. Längre norröver är hävden mer svag. Havsstrandängarna och deras välbetade omgivningar är av yttersta vikt för fågellivet. Här häckar ett flertal arter som skärpiplärka, ängspiplärka, rödbena, strandskata, toftsvipa, stenskvätta och den mycket sällsynta sydliga kärrensäppan. Kärrensäppa noterades under fältbesöket 890614.

Vid Rannebergets norra fot finns ett relativt stort, öppet och betat hagmarksområde med vacker ängshavrerik torräng, här företrädd av luddhavre. Denna vegetationstyp dominerar här men inslag finns också av fårsvingeltorräng. Området ligger på kalkrika skalgrusbankar vilket återspeglar sig i floran som karaktäriseras av arter som brudbröd, kattfot, darrgräs, ängs- och luddhavre. Från denna del av det vidsträckta Breviksområdet har man utomordentligt god utsikt över de unika omgivningarna. Strax väster om dessa backar finns småfläckar av vacker svinrotäng i mindre fläckar utmed åkerkanterna.

Hävd: Merparten av Toftenäset är välhävdad och betas av nötkreatur och av häst. Toftenäs ö, Inre holmen och Utänge ö är mycket väl hävdade, liksom strandängarna i Breviks kile. Här betas relativt stora besättningar av nötkreatur samt häst.

Ingrepp och påverkan: Diken förekommer här och var och i gamla åkermarker finns spår av konstgödselanvändning.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, samt ett flertal fornlämningar som bronsåldersrösen och stensättningar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Breviks kile är naturreservat enligt 7 § NVL. Ingår delvis i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 32.

Ingår delvis i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:13 och 1:12. Klass 1.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med hotad naturtyp. Område med mycket rik flora.

31 ÖPPNA HAG- OCH UTMARKER, BETADE SKOGSDUNGAR, SKALGRUSBANKAR OCH STRAND-ÄNGSPARTIER VID GETELYCKAN, RÖSSELDALEN, HÅLE MOSSE OCH BÖ TJÄRN

Naturtyp: Betad skog, Sötvattenstrandäng, Annan öppen utmark, Öppen hagmark

Storlek: 47 ha

Klass: 1

Läge: 643580/125060 7B 7A 0A 8F

Vegtyper:

Friskäng	
Fårsvingeltorräng	***
Gräs-högstarr-äng	
Gräs-lågstarr-äng	**
Hällmarkstorräng	*
Ljunghed	**
Rödvensgräshed	***
Stagghed	*
Svinrotäng	**
Vassar	

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårstarr, slankstarr, Jungfru Marie nycklar, gullviva, jungfrulin, vildlin, getväppling, brudbröd, kustgentiana, backtimjan, granspira, spåtistel, ängsskallra, kattfot, slåtterfibbla, slåttergubbe, svinrot och rotfibbla.

Hotade arter: Granspira (4) och kustgentiana (4).

Beskrivning: Området är mycket stort och sträcker sig från gårdarna vid Getelyckan i väster till Bö tjärn i öster, och från Håle mosse i norr till Morik i söder. Här finns ett flertal olika naturtyper och miljöer. Allt från helt öppna relativt art- och näringsfattiga hagmarker till artrika skalgrusbackar, betade sjöstränder, kärrmarker, betade skogsdungar och ljunghed- och hällmarksrika utmarksbeten.

Längst i väster, vid Getelyckan finns helt öppna hagmarker. De snaggbetade, och estetiskt mycket tilltalande markerna omges av hällmarker och ligger väl synliga från stora vägen. Vegetationstypen är till övervägande del en rödvensgräshed som omges av betade hällmarker med hällmarkstorräng. I mindre partier finns gräs-lågstarr-äng med rika bestånd av granspira, och i en nordvättande sluttning finns små fragment med väl utvecklad svinrotäng. I den norra delen av betesmarkerna vid Getelyckan och Rösseldalen finns ett mycket sparsamt utvecklat trädsikt av rönn, storväxt hagtorn, och enstaka ekar. Buskskiktet utgörs av enbuskar, hagtorn, nyponros och slån. I den från vägen synliga, välhävda marken finns mycket s.k. ryggade åkrar.

Från Getelyckan leder en gammal körväg upp mot Bö tjärn. Vägen omges av gamla betesmarker som fortfarande betas och floran är i god kondition. Stagghed, blåbär-lingonrished och rödvensfriskäng förekommer utmed vägen mot Bö tjärn. I mer höglänta marker finns små ljunghedsfragment.

Bö tjärn omges av betade stränder med inslag av gräs- högstarr- och gräs-lågstarr-äng. I ett parti där vägen från Getelyckan kommer upp mot Bö tjärn finns en gammal betad åkermark och strax intill denna finns betade skalgrusbankar med ett mycket fint grästäckes som domineras av darrgräs, fårsvingel, vildlin, backtimjan och kattfot. I torrängen påträffas även gulkämpar! Här växer även kustgentiana. Vegetationstypen är närmast att betrakta såsom en fårsvingeltorräng. Trädskiktet är här sparsamt men området kantas av skogsdungar med gran, tall, rönn, asp, apel, sälg och björk. I buskskiktet märks enbuskar, lövsly och nyponrosor.

Strax intill de betade skalgrusbankarna finns talldungar med ett gräsrikt fältskikt av trivial fårsvingeltyp. Dungarna uppvisar en viss karaktär av gammal betad skogsmark. Från Bö tjärn leder en gammal körväg söderut mot Morik. Både körvägen och den omgivande marken är välhävdat och underlaget utgörs av skalgrus. Floran är här mycket rik och vegetationstypen är en fårsvingeltorräng med inslag av örtrik friskäng. Karaktärsart är brudbröd som här förekommer i stor riklighet. Omgivande hållmarker täckas av hållmarkstorräng och ljunghed. Utmed vägen finns också ett trädskikt av tall, björk, gran, sälg och rönn. Buskskiktet består av nypon, slån och enbuskar. Lite längre söderut ligger ytterligare en välhävdat skalgrusbank med väl utvecklad grässvål.

Norr om Bö tjärn finns ett område med gammal åkermark som omges av en bård med gräsrika marker. Här påträffas bl.a en vacker stagghed med rika bestånd av granspira. Höjdområdena öster om dessa öppna åker- och hagmarkspartier finns betade hållmarker som troligen har ursprung som utmarksbeten. Även dessa hävdas idag. Här dominerar hållmarker och ljunghed.

Vid Häle mosse, som är en relativt stor våtmark i områdets norra del, har hävden upphört. Området har dock till en del karaktär av slätterkärr. Fältskiktet domineras idag av gräs-högstarr-äng och av vassar. Karaktärsarter är kolvass, bladvass, flaskstarr, hundstarr och blåstarr. Enstaka sälgbuskar utgör buskskikt. Mitt i våtmarksområdet ligger en gammal gård där de kringliggande åkermarkerna fortfarande slås med lie.

Hela området är unikt och mycket värdefullt från ängs- och hagmarkssynpunkt.

Hävd: Området kring Gatelyckan och Rösseldalen är mycket väl hävdat av nötkreatur. Bö tjärn med omgivningarna betas av nötkreatur och av hästar och är väl till måttligt hävdat. Häle mosse är under stark igenväxning. Området söder om Bö tjärn är väl hävdat men viss förbuskning märks här och var.

Ingrepp och påverkan: Floran är konstgödselpåverkad i gamla åkerlappar. Kring Bö tjärn och söder om denna finns skalgrustäcker.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, odlingsrösen, gammal körväg, husgrund och ryggade åkrar. Eventuell boplats.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:23. Klass 2.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slätter och betesmark. Område med hotad naturtyp. Område med mycket rik flora.

32 ARTRIKA ÄNGSFRAGMENT VID HÄLE MOSSE

Naturtyp: Hackslåttsfragment

Storlek: 0,5 ha

Klass: 2

Läge: 6436557125120 7B 7A 1B 9C

<u>Vegtyper:</u>	Ängshavrerik torräng	**
	Stagghed	*
	Örtrik friskäng	***

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårtåtel, ängshavre, luddhavre, slankstarr, loppstarr, vårstarr, jungfrulin, vildlin, backtimjan, knölsmörlomma, vårfingerört, getvåppling, ängsskallra, kattfot, slätterfibbla, svinrot, slättergubbe och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger strax norr om Häle mosse och utgörs av vägkanter och små ängsfragment utmed den lilla vägen mot Tolleby. Omgivningarna domineras av skogsmarker, hällmarker och av våtmarkerna kring Häle mosse. Det aktuella området är idag ohävdad men trots detta lever stora delar av ängsfloran kvar. Marken är torr till frisk och fältskiktet domineras av artrik ängshavretorräng och örtrik friskäng. I mindre fragment utmed vägen påträffas också stagghed- och ljungrika partier med bl.a slättergubbe och slätterfibbla. Områdets vackraste delar ligger alldeles vid en liten berghäll som vägen passerar över. På en liten yta påträffas ett mycket stort antal ängs- och hagmarksväxter av vilka mycket rika bestånd av vårfingerört, vildlin och darrgräs noteras främst. Området är litet och fragmenterat (ca 200 x 25 meter) och träd och buskskikt saknas.

Hävd: Merparten av området är väl bibehållet men ohävdad idag. Återupptagen hävd är av stor vikt för bibehållandet av naturvärdet. Förekomsten av ett stort antal slättergynnade arter gör att slätter rekommenderas.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:23. Klass 2.

Huvudkriterier: Område som efter återupptagen hävd, utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slättermark. Område med mycket rik flora.

33 BETAD BERGSFOT SÖDER OM OLSBY DAMM

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2 ha
Klass: 2
Läge: 643520/125215 7B7A 0C 2C
Vegtyper: Blåbär-lingon-rished
 HögörtsfuktängRödvensgräshed **

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, luddhavre, Jungfru Marie nycklar, vildlin, ängsskallra, backtimjan, getväppling, fjälldaggkäpa, kattfot, svinrot, slättergubbe och jungfrulin.

Beskrivning: Området ligger nedanför en bergvägg mellan Olsby och Tolleby i ett landskap som karaktäriseras av höga branta bergskullar och en smal f.d uppodlad dalgång. Karaktäristiskt för den mycket dramatiska dalgången är de många ägogränserna, markerade av stengärdesgårdar, som tvärrar över den trånga dalgången. Den aktuella betesmarken ligger i dalens östra del och utgörs av betade bergssluttningar omgivna av gammal åkermark och branta bergväggar. Marken är mestadels frisk och fältskiktet domineras av en rödvensgräshed som karaktäriseras av mycket rika bestånd av slättergubbe. I partier finns rished av blåbär-lingon-typ. Längre ner mot den gamla åkermarken är hävden sviktande och här finns högörtsfuktäng. Trädskiktet i området är glest och utgörs av lågväxta rönnar, björkar, granar och tallar. I buskskiktet märks en och nypon.

Intill dammbyggnationen i norr finns en gammal skalgrustäkt där rika bestånd av darrgräs, getväppling och vildlin växer i det blottade skalgruset.

Hävd: Området är mestadels väl hävdat och betas av nötkreatur. Svagare hävd i de lägre liggande delarna indikeras av högörtsfuktäng.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i lägre liggande partier.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

34 BETAD BERGSFOT SÖDER OM TYFTA

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 1 ha
Klass: 3
Läge: 643520/125395 7B 7A 0D 2I
Vegtyper: Rödvensfriskäng *
 Örtrik friskäng *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, luddhavre, Jungfru Marie nycklar, ängsskallra, kattfot, svinrot, slättergubbe och jungfrulin.

Beskrivning: Området ligger söder om Tyfta i ett landskap som karaktäriseras av höga branta bergskullar och vidsträckta uppodlade dalgångar. Den aktuella betesmarken ligger öster om stora landsvägen och utgörs av betade bergssluttningar omgivna av gammal åkermark och branta bergväggar. Marken är mestadels frisk och fältskiktet domineras av örtrik friskäng och rödvensfriskäng. Trädsiktet i området är glest och utgörs av lågväxta tallar, ekar och av sälg. I busksiktet märks en, slån och nyponros samt sälgsly.

Hävd: Området är mestadels måttligt hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i lägre liggande partier.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

35 TRÄD- OCH BUSKRIK HAGMARK VID ÅKERVIK

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark Storlek: 1 ha
Klass: 3
Läge: 643550/125460 7B 7A 0E 5G
Vegtyper: Rödvensgräshed *
 Gräs-lågstarräng *
 Hällmarkstorräng *
 Stagghed *

Slätter- och betesindikatorer: Slättergubbe och jungfrulin.

Beskrivning: Området utgörs av ogödslade kanter till gammal, gödselpåverkad åkermark som betas idag. Marken är företrädesvis torr till frisk. I anslutning till de gamla åkerkanterna påträffas i fläckar relativt artfattiga varianter av stagghed, gräs-lågstarr-äng och rödvensgräshed. Inom området finns också flera hällmarkspartier med hällmarkstorrängsflora. Trädsiktet är mestadels svagt utvecklat men dungar av ek, tall och rönn förekommer. Busksiktet utgörs av spridda slån-, björnbärs- och enbuskar. Visst lövsly förekommer också.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av nötkreatur och av hästar.

Ingrepp och påverkan: Floran är tydligt gödselpåverkad i gamla åkerlappar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Stenåldersboplats.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

36 BETAD KULLE VID HALLEN I SIRÖD

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 3 ha
Klass: 3
Läge: 643770/125035 7B 7A 2A 7D
Vegtyper: Friskäng
 Gräs-lågstarr-äng *

Hällmarkstorräng
 Rödvensgräshed *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger strax söder om gården Hallen i Siröd och utgörs av en betad bergskulle alldeles intill stora vägen. Omgivningarna präglas av höga bergskullar och av åkermarker. Markerna är hällmarksrika med inslag av vackra men artfattiga gräs- och ljunbackar däremellan. Marken är torr till frisk och fältskiktet domineras av rödvensgräshed med hällmarkstorräng i sluttningarna och kring hällmarker. I små partier här och var påträffas en staggrik gräs-lågstarr-äng. Trädsiktet i området är mycket glest och utgörs av spridda tallar, rönnar och sälgar. I busksiktet märks enstaka betestuktade enar.

Hävd: Merparten av området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier (ca 25 %) märks en tydlig gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Kvarngrund.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

37 BETAD KULLE SÖDER OM KURLANDA

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2 ha
Klass: 2
Läge: 643730/125125 7B 7A 2B 3D
Vegtyper: Fårsvingeltorräng ***
 Friskäng
 Hällmarkstorräng ***

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, backtimjan, sandkrassing, fjälldaggkåpa, kattfot, slätterfibbla och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger strax söder om Kurlanda och utgörs av en betad bergskulle som närmast omges av åkermarker. Områdets omgivningar i stort präglas av ett uttalat sprickdalslandskap med höga bergskullar och åkermarker. Markerna är hällmarksrika med inslag av vackra och artrika gräsbackar däremellan. Marken är torr till frisk och fältskiktet domineras av en mycket väl utvecklad fårsvingeltorräng som karaktäriseras av stora bestånd av kattfot och fjälldaggkåpa. Hällmarker och delar med tunt jordtäckte domineras av hällmarkstorräng. Trädsiktet saknas helt men ett bitvis tätt buskskikt av rönn, hagtorn, nyponros och enbuskar förekommer.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I gammal åkermark på lägre liggande mark (ca 25 %) märks en tydlig gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

38 BETAD BERGSLUTTNING VID KURLANDA

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark
Storlek: 3, 5 ha
Klass: 2
Läge: 643770/125170 7B 7A 2B 7G
Vegtyper: Fårsvingeltorräng ***
 Friskäng
 Hällmarkstorräng
 Ljunghed *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårstarr, jungfrulin, backtimjan, sandkrassing, fjälldaggkåpa, kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger strax norr om Kurlanda och utgörs av en betad väst- och sydvänd bergssluttning. Betesmarkens omgivning präglas av ett uttalat sprickdalslandskap med höga bergskullar och åkermarker. Markerna är hållmarksrika med inslag av vackra och artrika gräsbackar däremellan. Den aktuella betesmarken är torr till frisk och fältskiktet domineras av fårsvingeltorräng och ljunghed, med hållmarkstorräng i sluttningarna och kring hållmarker. Områdets vackraste gräsmarker finns alldeles intill gården i en sydvänd sluttning vilken kläds av en mycket tät grässvål som domineras av fårsvingel, backtimjan, rotfibbla, kattfot och fjälldaggkåpa. Träskiktet i området är bitvis tätt och utgörs av tall, rönn, lönn, al, oxel och sälg. I buskskiktet märks enstaka betestuktade enbuskar.

Hävd: Merparten av området är väl hävdat och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier (ca 25 %) märks en tydlig gödselpåverkan.

Kultuhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, äldre åkermark och gravhög (bronsålder-järnålder).

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

39 BETADE KULLAR VID KROSSEKÄRR

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 3,5 ha
Klass: 3
Läge: 643830/125150 7B7A 3B 3F
Vegtyper:

Fårsvingeltorräng	**
Hållmarkstorräng	*
Rödvensgräshed	**

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, fjälldaggkåpa, rotfibbla, kattfot och brudbröd.

Beskrivning: Området utgörs av två stycken betade kullar som ligger strax intill vägen vid Krossekärr. Kullarna omges av åkermark. Marken är mestadels torr och vegetationstypen karaktäriseras av hållmarkstorräng med inslag av rödvensgräshed och fårsvingeltorräng i sluttningarna. Strax intill stora vägen finns ett parti med vacker rödvensgräshed som kännetecknas av rika bestånd av brudbröd, kattfot och fjälldaggkåpa. Detta är områdets mest intressanta del. Träskiktet i området är gles och utgörs av enstaka tallar, sälgar och granar. I buskskiktet märks nypon, enbuskar, sälg, rönn- och björksly.

Hävd: Området är mestadels måttligt hävdat och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Ingen.

Kulturrehistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

40 BETADE BERGSLUTNINGAR VID BREVIK

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2,5
Klass: 3
Läge: 643910/125120 7B 7A 4B 1C
Vegtyper: Blåbär-lingon-rished
 Friskäng
 Rödvensgräshed *

Slätter- och betesindikatorer: Jungfrulin, kattfot och Jungfru Marie nycklar.

Beskrivning: Området utgörs av betade nord- och västvända sluttningar vid Intaget i Brevik. Markerna är gräsrika och torra till friska. Ovanför området reser sig höga bergspartier. Slutningarna omges i norr och väster av åkermark. Vegetationstypen karaktäriseras av en relativt trivial rödvensgräshed med inslag av friskäng och rished av blåbär-lingon-typ i sluttningarna. Trädskiktet i området är glest och utgörs av enstaka rönnar, sälgar och granar. I buskskiktet märks nypon, enbuskar, hagtorn och slån.

Hävd: Området är idag svagt hävdat och igenväxande.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier märks en svag gödselpåverkan.

Kulturrehistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

41 BETADE ÅKERKANTER VID GRINDEN I DYREBY

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark
Storlek: 1,5 ha
Klass: 3
Läge: 643940/125210 7B 7A 4C 4A
Vegtyper: Hällmarkstorräng
 Rödvensgräshed *
 Svinrotäng *

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, kattfot, rotfibbla, svinrot, och Jungfru Marie nycklar.

Beskrivning: Området ligger strax intill stora vägen vid avfarten mot Dyreby och medborgarhuset i Dyreby och utgörs av en svagt östsluttande betesmark. Markerna är gräs- och ljungrika och mestadels torra. Väster om området dominerar hållmarker och i öster ligger gamla åkermarker. Vegetationstypen karaktäriseras av en relativt väl utvecklad rödvensgräshed med små och fläckvisa inslag av svinrotäng och med hållmarkstorräng i bergs-sluttningarna. Trädskiktet i området är relativt glest och utgörs av tall. I buskskiktet märks enbuskar, säl- och björksly.

Hävd: Området har tidigare hävdats väl men hävdas inte idag.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier märks en svag gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Eventuell boplats.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

42 BETADE KULAR VID HOGA DAL

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 3 ha
Klass: 3
Läge: 643960/125235 7B 7A 4C 8D
Vegtyper: Blåbär-lingon-rished
 Friskäng
 Rödvensgräshed *

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, kattfot och Jungfru Marie nycklar.

Beskrivning: Området utgörs av två stycken betade kullar strax intill stora vägen, söder om gården Hoga dal. Markerna domineras av hållmarker med inslag av vackra men relativt artfattiga gräsmarker däremellan. Området omges av skog, åkermark och av vägen i väster. Marken är torr till frisk och fältskiktet domineras av en relativt trivial fårsvingeltorräng med inslag av rished av blåbär-lingon-typ i sluttningarna och kring hållmarker. Trädskiktet i området är glest och utgörs av enstaka tallar, björkar och granar. I buskskiktet märks nypon och enbuskar.

Hävd: Merparten (ca 75 %) är väl hävdad medan resterande delar är svagt till måttligt hävdade. Området betas av hästar.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier (ca 50 %) märks en svag gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

43 BETAD SKOG, HAGMARKER OCH BETADE KÄRRSTRÄNDER VID GÅRDEN STORA SIBRÄCKA OCH PRÄSTADAMMARNNA

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark, Betad skog, Sötvattensstrandäng

Storlek: 15 ha

Klass: 2

Läge: 643875/125325 7B 7A 3D 6C

Vegtyper: Friskäng/gräshed
Hällmarkstorräng
Högörtsfuktäng
Ljunghed *

Mjuk- och fastmattekärr **

Rödvensfriskäng **

Stagghed **

Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, slankstarr, ängsstarr, loppstarr, backtimjan, fjälldaggkåpa, rotfibbla, svinrot, slättergubbe och oxbär.

Beskrivning: Detta vidsträckt beteslandskap ligger strax öster om gården Stora Sibräcka och sträcker sig från de närmsta hällmarkerna ända till Prästadammarna och vidare söderut till Svalmyren. Betesmarkerna ligger i en dalgång och omges av stora bergbranter i nordöst och av gammal åkermark i norr och väster.

Den västra (väster om Prästadammarna) delen av området är rik på hällmarker som avbryts av smala, grästäckta dalsprickor. Markerna hyser här alltifrån torra berghällar till våta småkärr. Här och var påträffas en väl utvecklad stagghed och rödvensfriskäng uppträder. I bergssluttningar finns små partier av ljunghed. Området är emellertid träd- och buskrikt och ser på flera ställen igenväxt ut. Trädskiktet domineras av rönn, björk, tall och gran. Här och var finns aspbestånd. I buskskiktet påträffas hassel, nypon, slån och enbuskar.

Prästedammarna är igenväxande men har trots detta kvar en öppen vattenspegel. Kaveldun, näckroror, kärrfräken, kolvass och vass dominerar. Kring Prästedammarna är marken sank och fältskiktet av mjuk- respektive fastmattetyper. Vissa delar av de sank stränderna betas men området är under stark igenväxning till glädje för rörsångare, rörhöna och smådopping. De omgivande delarna har ett fältskikt av tuvtåtel-typ och relativt högväxt kärrvegetation. Här och var finns också mindre inslag av hällmarker med hällmarkstorräng.

Lite längre mot söder tilltar skogvegetationen och området har här karaktären av gammal betad skog med gamla tallar och ett fläckvist förekommande fältskikt av gräs och örter. Marken är här mestadels fuktig. Vid sidan av tall förekommer asp, björk, gran, sälg, rönn och al. I buskskiktet märks nypon, enbuskar samt enstaka hasselbuskar.

Hävd: Merparten av området är svagt till måttligt hävdad. Området betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I öppna partier (ca 50 %) märks en tydlig konstgödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, dammar och odlingsrösen. Stensättningsliknande bildning.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:25. Klass 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter och betesmark. Område med hotad naturtyp.

44 BETAD SKOG OCH BETADE KÄRRSTRÄNDER VID TYFTE DAMM

Naturtyp: Betad skog, Sötvattensstrandäng
Storlek: 6 ha
Klass: 3
Läge: 643970/1253650 7B 7A 4D 6F
Vegtyper: Friskäng/gräshed
 Hällmarkstorräng
 Mjuk- och fastmattekärr
 Stagghed *
 Tuvtåteläng

Slåtter- och betesindikatorer: Slåttergubbe.

Beskrivning: Ungefär 500 meter öster om Tyft i Stenkyrka ligger Tyfte damm som är en liten och igenväxande samfällighet med mycket liten vattenspegel idag. Dammens omgivningar, såväl stränder som omgivande skogsmarker, betas av nötkreatur. Området kring dammen är öppet och marken är här frisk till våt och domineras av tuvtåteläng och relativt högväxt kärrvegetation. Här och var finns inslag av hällmarker med hällmarkstorräng. Lite längre mot söder tilltar skogvegetationen och området har här karaktären av gammal betad skog med gamla tallar och ett fläckvis förekommande fältskikt av gräs och örter. I vissa partier växer rika bestånd av slåttergubbe tillsammans med stagg och knägräs. Vid sidan av tall förekommer björk, gran, sälg, rönn och al. I buskskiktet märks nypon, enbuskar och björksly.

Hävd: Merparten av området är svagt till måttligt hävdad. Området betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I öppna partier (ca 50 %) märks en tydlig konstgödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och odlingsrösen.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

45 KÄRR OCH HAGMARK VID REGÅRDS MYRAR

Naturtyp: Kärr, Öppen hagmark
Storlek: 5 ha
Klass: 3
Läge: 643735/125310 7B 7A 2D 4C
Vegtyper: Tuvtåteläng
 Friskäng
 Rödvensfriskäng *
 Fastmattekärr *

Slätter- och betesindikatorer: Slättergubbe och jungfrulin.

Beskrivning: Området utgörs av ett svagt hävdat kärr med omgivning av gammal åkermark och mer opåverkade partier av hagmarkskaraktär. Marken är frisk till blöt. I de mer opåverkade hagmarkerna påträffas en artfattig rödvensfriskäng och på gammal åkermark finns tuvtåteläng. Områdets intressantaste del är kärret vars vegetation utgörs av ett fastmattekärr med enhetlig vegetation. Kärrfräken, vattenklöver, bunkestarr, hästsvansört och flaskstarr dominerar helt. Trädsiktet i området är glest och utgörs av enstaka rönnar. I busksiktet märks en, slån och nyponros.

Hävd: Området är mestadels måttligt hävdat och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är tydligt gödselpåverkad i gamla åkerlappar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

46 BETADE KULLAR I RÄVLANDA

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 4 ha
Klass: 2
Läge: 643850/125460 7B 7A 3E 5F
Vegtyper: Fårsvingeltorräng *
 Friskäng/fuktäng
 Fuktäng av fräken starr-typ **
 Gräs-lågstarr-äng *
 Hällmarkstorräng
 Rödvensfriskäng **
 Rödvensgräshed **

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, backtimjan, jungfrulin, kattfot, slätterfibbla, svinrot, slättergubbe och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger intill gårdarna i Rävlanda och utgörs av tre betade bergskullar och gammal åkermark. Området omges av höga bergskullar och av stora

öppna åkermarker. Markerna är relativt hållmarksrika, men domineras av vackra och relativt artrika gräsbackar däremellan. Marken är torr till fuktig och fältskiktet domineras av en mycket väl utvecklad fårsvingeltorräng, med inslag av rödvensgräshed och rödvensfriskäng i sluttningarna och kring hållmarker. I sydöst ligger en liten kulle med vacker rödvensfriskäng som dock är svagt hävdad. I det södra områdets mitt finns en liten sammfälld dam med fuktäng av fräken-starr-typ. I gamla åkermarker är fältskiktet av trivial friskängstyp. Trädskiktet i området utgörs av enstaka björkdungar. I buskskiktet märks björksly och enstaka enar.

Hävd: Merparten av området är väl hävdad och betas av hästar. Dock märks en viss förbuskning.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier (ca 25 %) märks en tydlig gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

47 BETADE SLUTTNING MELLAN KOPALLEN OCH PLATSEN I RÄVLANDA

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 1 ha

Klass: 3

Läge: 643880/125455 7B 7A 3E 8E

<u>Vegtyper:</u>	Fårsvingeltorräng	*
	Friskäng/fuktäng	
	Hållmarkstorräng	
	Rödvensgräshed	*

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, backtimjan, jungfrulin, kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger strax väster om Rävlanda och utgörs av en betad bergsluttning och av åkerkanter. I väster växer tät skog och i öster ligger stora öppna åkermarker. Markerna är relativt hållmarksrika men har inslag av vackra och relativt artrika torrbackar däremellan. Marken är torr till fuktig och fältskiktet domineras av en prästkragerik fårsvingeltorräng med inslag av hållmarkstorräng i sluttningarna och kring hållmarker. Lite längre ner mot åkermarken är fältskiktet av omväxlande trivial friskängs- eller fuktängstyp. Trädskiktet i området är utgörs av rönn, gran och sälg. I buskskiktet märks nypon, björnbär och enbuskar.

Hävd: Merparten av området är väl hävdad och betas av nötkreatur. Dock märks en viss förbuskning.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier (ca 25 %) märks en tydlig gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Älvkvarn (skålgropar).

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

48 ENBUSKRIK BETESMARK VID GLÄSHED

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 3,5 ha

Klass: 3

Läge: 643990/125550 7B 7B 4A 9F

Vegtyper: Fårsvingeltorräng *

Hällmarkstorräng *

Örtrik friskäng *

Slätter- och betesindikatorer: Ängsskallra, kattfot, vårspärgel och jungfrulin.

Beskrivning: Området ligger väster om Gläshed, strax intill landsvägen, i ett landskap som karaktäriseras av låglänta betade bergskullar och vidsträckta, uppodlade dalgångar. Den aktuella betesmarken utgörs av vackra, betade hällmarker med inslag av gräsbackar. Marken är mestadels frisk och fältskiktet domineras av hällmarkstorräng, fårsvingeltorräng och en svagt gödselpåverkad friskäng. Trädskiktet i området är glest och utgörs av enstaka lågväxta rönnar. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar.

Hävd: Området är välhävdad och betas av får.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i lägre liggande partier.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Gravhög.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

49 BETESMOSAİK MELLAN GLÄSHED OCH TJÄRNE VATTEN

<u>Naturtyp:</u>	Öppen hagmark		
<u>Storlek:</u>	6 ha		
<u>Klass:</u>	2		
<u>Läge:</u>	643965/125505	7B 7B 4A 6A	
<u>Vegtyper:</u>	Friskäng		
	Fårsvingeltorräng	**	
	Hällmarkstorräng	**	
	Rödvensgräshed	**	
	Rödvensfriskäng	**	

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, sandkrassing, vårspärgel, ängsskallra, backtimjan, backnejlika, kattfot, svinrot, slättergubbe och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger mellan Gläshed och Tjärne vatten och utgörs av en relativt vidsträckt betesmosaik av hällmarker, gräsrika backar och betade åkermarker. Det omgivande landskapet karaktäriseras av skogsklädda bergskullar och en vid uppodlad dalgång. Marken är mestadels frisk och fältskiktet domineras av en trivial friskäng i lägre liggande delar. I sluttningarna som omger området påträffas emellertid väl utvecklad rödvensgräshed, rödvensfriskäng och fårsvingeltorräng med bitvis rika bestånd av slättergubbe och backtimjan. Kring hällmarker finns även välbetad hällmarkstorräng med inslag av vårtåtel. Merparten av området är öppet men i vissa partier finns ett trädskikt av gran, tall, rönn och björk. I buskskiktet märks björk- och aspely, nyponros, enbuskar och slån.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur och av får.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i de delar som utgörs av gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

50 ÖPPEN HAGMARK VID TJÄRNA

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 3 ha
Klass: 3
Läge: 643830/125515 7B 7B 3A 7B
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng *
 Gräs-lågstarr-äng *
 Hällmarkstorräng
 Rödvensgräshed *

Slätter- och betesindikatorer: Kattfot, jungfrulin, svinrot, backtimjan och rotfibbla.

Beskrivning: Strax söder om Tjärna korsväg ligger en öppen, betad kulle omgiven av åkermarker och en bård av ekskog. Landskapet präglas av öppenhet och ett flertal gårdar omger de öppna markerna.

Den aktuella hagmarken är torr till frisk och fältskiktet domineras av hällmarker, hällmarkstorräng, rödvensgräshed och fårsvingeltorräng. I friska partier påträffas gräs-lågstarr-äng. Träskikt saknas helt medan det relativt glesa buskskiktet utgörs av lövsly och enbuskar.

Hävd: Området är välhävdad och betas av hästar och nötkreatur. Viss igenväxning av lövsly pågår i delar av området.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i delar av området. Områdets centrala delar utgörs av gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Eventuell gravhög.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

51 BETAD KULLE VID SKEDET

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 1 ha
Klass: 2
Läge: 643800/125530 7B 7B 2A 9C
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng **
 Hällmarkstorräng **

Slätter- och betesindikatorer: Vårtåtel, darrgräs, jungfrulin, getvåppling, sand-krassing, vårspärgel, spåtistel, ängsskallra, backtimjan, backnejlika, kattfot och rotfibbla.

Hotade arter: Stallört (3)

Beskrivning: Vid avfarten mot Kållekärr strax norr om Fagerfjäll ligger en betad kulle med hållmarker och gräsmarker på torrt, sandigt och kalkrikt underlag. Det omgivande landskapet karaktäriseras av skogsklädda bergskullar och en vid uppodlad dalgång. Marken är mestadels torr och fältskiktet domineras av en vacker, tätvuxen och bitvis ljungrik fårsvingeltorräng med inslag av väl utvecklad hållmarkstorräng. Torrängsfloran är väl utvecklad i hela den sydsluttande delen av området och ett flertal torrängsarter förekommer relativt rikligt. Områdets norra del är påverkad av konstgödsling och vegetationstypen är här en relativt triviale sammansatt friskäng. Trädskikt saknas helt. I buskskiktet märks björk- och aspely, småtallar, enbuskar och slån.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av hästar.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i områdets norra del. Lägre liggande delar utgörs av gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

52 BETAD, BRANT SLUTTNING VID LIRÅS

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 1 ha
Klass: 2
Läge: 643820/125540 7B 7B 3A 2E
Vegtyper: Fårsvingeltorräng **
 Stagghed **
 Rödvengräshed **

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, luddhavre, vårstarr, jungfrulin, ängsskallra, backtimjan, kattfot, slåttergubbe och granspira.

Hotade arter: Granspira (4) och stallört (3).

Beskrivning: Vid Lirås ligger en brant västvettande och helt öppen, betad bergssluttning. Det omgivande landskapet karaktäriseras av skogsklädda bergskullar och en vid uppodlad dalgång.

Hagmarken är mestadels torr till frisk med inslag av stenblock, och fältskiktet domineras av mycket vacker och tätvuxen rödvengräshed med inslag av väl utvecklad fårsvingeltorräng och stagghed. Klövdjursstigar tvärrar över sluttningen och ger ett karaktäristiskt utseende åt marken. Staggheden, i områdets södra del, kännetecknas av rika bestånd av granspira. Trädskikt saknas helt i områdets mitt medan hagmarkens omgivning hyser tall och askdungar. I buskskiktet märks enbuskar och slån.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i lägre liggande partier.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

53 BETADE KÄRRKANTER, HAGMARKER OCH BETADE TALLDUNGAR MELLAN SKEDET OCH RÖD

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark, Öppen hagmark

Storlek: 3 ha

Klass: 2

Läge: 643825/125930 7B 7B 2A 8F

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	*
	Stagghed	**
	Rödvensgräshed	**
	Rödvensfriskäng	*
	Fuktäng av fräken-starr-typ	*

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, loppstarr, slankstarr, vårstarr, Jungfru Marie nycklar, vanlig nattviol, jungfrulin, vildlin, dvärglin, ängsskallra, sandkrassing, backtimjan, kattfot, ljungögontröst, rotfibbla och svinrot.

Hotade arter: Ljungögontröst (4).

Beskrivning: Mitt emot avfarten mot Kollekärr strax norr om Fagerfjäll leder en liten körväg mot öster in till en sammfälld damm. Dammen har en delvis öppen vattenspegel med domineras av kolvassbestånd och stränder med fuktäng av fräken-starr-typ. Dammens omgivningar betas och landskapet är här mosaikartat av gamla åkermarker, betade, skalgrusrika vägkanter och mindre skogspartier. Områdets allra rikaste delar utgörs av de betade vägkanterna intill dammen. Här påträffas bl.a rika bestånd av ljungögontröst och dvärglin, jämte arter som ängsstarr och loppstarr. Vegetationstypen är i dessa delar en rödvensgräshed som övergår i rödvensfriskäng och artrik gräs-lågstarr-äng. I fläckar förekommer stagghed. Väster om dammen finns hällmarkstorräng och rödvensfriskäng. Inom området finns också betade talldungar med fin gräsmark. Trädskikt saknas helt i områdets mitt medan omgivningarna hyser tall- och björkdungar. I buskskiktet märks enbuskar, nyponros, hagtorn, lövsly och slån.

Hävd: Området är mestadels väl hävdat och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i områdets östligaste delar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Körväg.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slätter-/betesmark. Område med mycket rik flora.

54 HAVSSTRANDÄNG OCH HAGMARKER VID BRÄCKE KILE

Naturtyp: Havsstrandäng, Annan- träd och buskbärande hagmark

Storlek: 5 ha

Klass: 3

Läge: 643600/1256020 7B 7B 0B 5C

Vegtyper: Övre landsstrandveg. av saltåg-typ *

Hällmarkstorräng *

Fårsvingeltorräng *

Slätter- och betesindikatorer: Luddhavre, darrgräs, sandkrassing, kattfot, ängsskallra och höskallra.

Beskrivning: På och kring en udde som ligger strax norr om Bräcke kile ligger öppna men fläckvis buskrika betesmarker. Områdets högre liggande delar är mestadels torra och domineras av hällmarkstorräng med inslag av fårsvingeltorräng. Havsstrandängen som omger området domineras av övre landstrandvegetation med saltåg, krypven, saltåg, havssälting och gulkämpar. Trädskiktet är glest och utgörs av gran, tall, rönn och björk. I buskskiktet dominerar enbuskar, nyponros och slån.

Hävd: Området är mestadels väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i lägre liggande partier. Båtbrygga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

55 BETAD KULLE VID BRÄCKE

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 3,5 ha
Klass: 2
Läge: 643575/125535 7B 7B 0A 7D
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng **
 Hällmarkstorräng **
 Ljunghed *
 Rödvensgräshed **
 Rödvensfriskäng **

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, spåtistel, ängsskallra, back-timjan, kattfot, svinrot och rotfibbla.

Beskrivning: Mellan Bräcke och Bräcke kile ligger en stor kulle vars södra delar är gräsrika och välbetade. Det omgivande landskapet karaktäriseras av skogsklädda bergskullar som omger en bred, uppodlad dalgång. Marken är mestadels torr och fältskiktet domineras av en tätvuxen ljunghed med inslag av väl utvecklad hällmarkstorräng i högre liggande delar, medan de lägre liggande partierna i norr hyser väl utvecklad fårsvingeltorräng, rödvensfriskäng och rödvensgräshed. Torrängsfloran är väl utvecklad i hela den sydsluttande delen av området och ett flertal torrängsarter som spåtistel, kattfot och backtimjan förekommer relativt rikligt. Trädskikt utgörs av dungar av tall, björk och gran. I buskskiktet märks nyponros, björnbär och enbuskar.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i områdets allra sydligaste del. Vissa lägre liggande delar utgörs av gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

56 HAGE MED BLANDADE LÖVTRÄD MELLAN LIND OCH BERGA PÅ HAKENÄSET

Naturtyp: Blandlövhage, Ekhage
Storlek: 3 ha
Klass: 3
Läge: 643820/125930 7B 7B 3E 2C
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng *
 Tuvtåteläng

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, nattviol och slåttergubbe.

Beskrivning: I en nordvettande sluttning mellan Lind och Berga på Hakenäset ligger denna lövträdsrika betesmark. Marken är mestadels torr till frisk och fältskiktet domineras av en relativt trivial friskäng med inslag av fårsvingeltorräng i högre liggade delar. Fläckvis är floran artrikare och rika bestånd av slåttergubbe och nattviol noteras här och var. Trädskiktet är tätt och utgörs av grova askar och grova ekar samt al, björk, rönn, tall och asp. I buskskiktet märks rikligt med asp- och björksly jämte hassel och enbuskar.

Områdets östligaste del utgörs av en vacker och relativt grovstammig ekhage där fältskiktet emellertid är trivialt sammansatt.

Hävd: Området är måttligt hävdat och betas av får. Viss igenväxning av lövsly pågår i delar av området.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i områdets nedre delar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. En hålväg löper genom området. Stensättning från bronsåldern.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i ett större område som är landskapskyddat enligt 19 a, NVL.

Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:22.

Klass 2.

57 HAVSSTRANDÄNG VID RÖRVIKS KILE PÅ HAKENÄSET

Naturtyp: Havsstrandäng
Storlek: 3 ha
Klass: 3
Läge: 643865/125915 7B 7B 3E 6B
Vegtyper: Övre landstrandveg. av salttåg-typ *
 Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Utöver för vegetationstypen karaktäristiska arter, saknas indikatorarter.

Beskrivning: Längst in i Rörviks kile på Hakenäset ligger en öppen och välhävdad bård av havsstrandäng. Marken är mestadels fuktig till våt och fältskiktet domineras av övre och nedre landstrandvegetation med revigt saltgräs, salttåg, saltnarv, krypven, havssälting och gulkämpar som karaktärsarter. Träd- och buskskikt saknas helt. Trots att området är relativt trivialt sammansatt bedöms det också som betydelsefullt för fågellivet.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i lägre liggande partier.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår delvis i ett större område som är landskapskyddat enligt 19 §, NVL.

Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Ingår delvis i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:22. Klass 2.

58 ÖPPEN HAGMARK OCH HAVSSTRANDÄNG VÄSTER OM BALKERÖD PÅ HAKENÄSET

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark
Storlek: 10 ha
Klass: 2
Läge: 643975/125895 7B 7B 4D 6J
Vegtyper: Fårsvingeltorräng **
 Hällmarkstorräng *
 Övre landstrandveg. av salttåg-typ **
 Ljunghed *
 Rödvensgräshed *
 Stagghed *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, nattviol, kattfot och slättergubbe.

Beskrivning: Väster om Balkeröd på Hakenäset ligger öppna, betade grässluttningar och svaghävdade havsstrandängar. Marken är mestadels frisk och fältskiktet domineras av stagghed, hållmarkstorräng, fårsvingeltorräng och en svagt gödselpåverkad rödvensgräshed. Mindre partier av ljunghed påträffas här och var. Vid stranden, i områdets norra del, finns svagt hävdad och igenväxande övre landstrandveg. av salttågtyp.

I den södra delen av området finns dock mycket väl hävdade partier med strandängsliknande vegetation som mot land övergår i en snaggbetad torräng och betad åkermark. Landskapet är här mycket vackert med öppna betade åkrar omgivna av betad ekskog.

Trädskiktet i den norra delen av området utgörs av en talldunge samt av spridda tallar, granar, björkar och enstaka ask. I buskskiktet märks lövsly och rikligt med enbuskar. Från områdets högre liggande partier har man en enastående utsikt över grannskapet.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av får. Viss igenväxning pågår vid havsstranden och i delar av de öppna hagmarkerna.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i lägre liggande partier.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, damm och odlingsrösen.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

59 ÖPPEN HAGMARK VID BALKERÖD PÅ HAKENÄSET

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 6 ha

Klass: 3

Läge: 643995/125970 7B 7B 4E 9H

<u>Vegtyper:</u>	Fårsvingeltorräng	*
	Hållmarkstorräng	*
	Rödvensgräshed	*
	Rödvensfriskäng	*
	Stagghed	*
	Tuvtåteläng	

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, nattviol, kattfot, svinrot och slåttergubbe.

Beskrivning: Vid Balkeröd på Hakenäset ligger en öppen betesmosaik av betad åkermark, hållmarker och gräsbackar med rik ängsflora. Markerna är mestadels torra till friska och fältskiktet domineras av stagghed, hållmarkstorräng och tuvtåteläng. Mindre partier av väl utvecklad rödvensgräshed och rödvensfriskäng påträffas här och var. Trädskiktet i området utgörs av glest ställda björkar och sälgar. I buskskiktet märks lövsly jämte rikligt med enbuskar, nyponros och slån.

Från områdets högre liggande hållmarker har man en enstående utsikt över det omgivande landskapet.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av nötkreatur. Viss igenväxning av lövsly pågår i delar av området.

Ingrepp och påverkan: Floran är gödselpåverkad på och i anslutning till gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

60 ÖPPEN, HÅRDBETAD HAGMARK VID BERGA PÅHAKENÄSET

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2 ha
Klass: 3
Läge: 643810/125975 7B 7B 3E 1H
Vegtyper: Fårsvingeltorräng *

Gräs-lågstarr-äng	*
Hällmarkstorräng	

Slätter- och betesindikatorer: Kattfot, jungfrulin och rotfibbla.

Beskrivning: Vid Berga på Hakenäset ligger en öppen men enbuskrik och hårdbetad hagmark. Marken är mestadels torr till frisk och fältskiktet domineras av hållmarker, hållmarkstorräng och fårsvingeltorräng. I friska partier påträffas gräs-lågstarr-äng. Trädskiktet i området utgörs av några björkdungar. I buskskiktet märks lövsly och rikligt med en, nyponros och björnbär.

Hävd: Området är hårdbetat och betas av hästar. Trots detta pågår viss igenväxning av lövsly i delar av området.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i delar av området.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och husgrund. Stensättning från bronsåldern.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

61 ÖPPNA UTMARKER, HAVSSTRANDÄNGAR, HAGMARKER OCH LIESLAGNA VÄGKANTER PÅ HERRÖN

Naturtyp: Annan öppen utmark, Hackslått, Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 280 ha

Klass: 1

Läge: 644120/124550 7A 8J 1A 3D

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	***
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	*
	Högörtsfuktäng	
	Kalkfuktäng	**
	Klockljunghed	*
	Ljunghed	***
	Pors-blåtåtel-fukthed	**
	Rödvensfriskäng	**
	Öppet kärr	*
	Örtrik friskäng	**
	Övre landstrandveg. av saltåg-typ	***
	Vass	

Slätter- och betesindikatorer: Slankstarr, ängsstarr, nålstarr, loppstarr, darrgräs, luddhavre, kärrknipprot, ängsnycklar, Jungfru Marie nycklar, kärrsälting, kärrspira, höskallra, ängsskallra, höskallra, getväppling, gullviva, slätterfibbla, kattfot, svinrot, slätterfibbla, rotfibbla, jungfrulin, dvärglin, knölsmörbloffa och väddklint.
Hotade arter: Hartmanstarr (4), prickstarr (4), nässelsnärja (4) och marrisp (4).

Beskrivning: Området som täcker i stort sett hela Herrön är mycket stort, vackert men idag mestadels svagt hävdad eller ohävdad. De områden som hävdas idag och som är välhävda inskränker sig till norra delen av Herrön samt områdena kring Ängens gård på södra Herrön. Trots svag hävd är igenväxningen långsam och större delen av ön är fortfarande att betrakta som öppen utmark och Herrön är fortfarande en mycket god representant för en, på 1800-talet mycket vanlig landskapstyp som idag är i stort sett förvunnen.

Egentligen utgörs området av ett odlings- och beteslandskap med en mosaik av olika naturtyper, vegetationstyper och restbiotoper och denna typ av miljö finner mycket få motsvarigheter i såväl län som rike. Dagens igenväxning och vikande hävd utgör ett utomordentligt stort hot mot områdets nuvarande naturvärden.

De, i ängs- och hagmarkssammanhang, allra mest intressanta områdena är de tidigare betade ljungrika hällmarkerna, de lieslagna våg- och åkerkanterna, de fuktiga och kärrliknande partierna samt de mindre strandängarna kring Ängens gård. Här påträffas ett flertal mycket artrika natur- och vegetationstyper. Vägkanterna utgörs av en artrik rödvensfriskäng och av örtrik friskäng med väddklint, darrgräs, höskallra och ängsskallra som karaktärsarter. Dessa partier slås med lie.

I ett fuktigt område söder om ängens gård finns kärrvegetation, vassar och artrik gräs-lågstarr-äng jämte inslag av kalkfuktäng. Här har rariteter som kärrknipprot, ängsnycklar och hartmansstarr påträffats.

Ljungheden förekommer ymnigt och torrbackar med hällmarkstorräng dominerar öns natur och påträffas i de gamla utmarksbetena. På flera ställen finns små men vackra strandängar med övre landstrandveg. av saltåg-typ. Trädskiktet på Herrön är sparsamt

och domineras av tall, gran, sälg och rönn. I buskskiktet märks hagtorn, slån, enbuskar, getapel, brakved och nyponros.

Hävd: Merparten av Herrön är ohävdad medan partier i norr samt vid Ängens gård betas av kor och häst. Väg- och åkerkanter kring Ängens gård slås årligen med lie.

Ingrepp och påverkan: I delar av området utgörs betes- och ängsmarker av gammal åker. Barrträdsplantering.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Tomtningar och stensättningar.

Tidigare dokumentation: Herrön - levande odlingslandskap (RAÄ 1986).

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 13. Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:8. Klass 1.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter och betesmark. Område med mycket rik flora. Området med hotad naturtyp.

62 HAVSSTRANDÄNG OCH BETESMARK VID ÄNGEVIKEN

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark
Storlek: 1 ha
Klass: 2
Läge: 644225/124640 7A 8J 2B 2E
Vegtyper: Fårsvingeltorräng **
 Gräs-lågstarr-äng *
 Högstarräng
 Ängshavretorräng **
 Övre landstrandveg. av salttåg-typ **

Slätter- och betesindikatorer: Slankstarr, ängsstarr, darrgräs, luddhavre, vildlin, getväppling, smultronklöver, gullviva, rotfibbla, kattfot, jungfrulin, höskallra och ängsskallra.

Beskrivning: Ängeviken ligger mellan Kyrkesund och Björholmen i ett småkuperat hällmarkslandskap. Vid Ängeviken ligger en badplats och strax öster om denna finns en vacker betesmark med inslag av öppen hagmark och havsstrandäng. Området består av en gammal smal f.d. havsvik som omges av skalgrusbänkar. Betesmarken domineras av havsstrandängen där en väl utvecklad övre landstrandvegetation med salttåg, gåsört, krypven, gulkämpar jämte rika bestånd av smultronklöver, påträffas. Ovanför havsstranden finns en relativt artrik fårsvingeltorräng på betade skalgrusbänkar. I mer fuktiga partier bland hällmarker påträffas gräs-lågstarr-äng. I öppna fuktiga till våta parter finns högstarr-äng. Hela området är välhävdad och den skalgrusrika marken gör sig påmind överallt.

Trädskikt saknas medan ett relativt glest buskskikt av nypon, en, hagtorn och slån påträffas enbart utmed de berghällar som omger området.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av nötkreatur. I fläckar indikeras svag till måttlig hävd av bestånd av blåsäv och havssäv.

Ingrepp och påverkan: Delar av området (ca 25 %) bär spår av konstgödsling. I områdets centrala del finns ett dike.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och körväg.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

63 ÖPPEN HAGMARK VID ÄNGEVIKENS PUMPSTATION

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 1,5 ha
Klass: 3
Läge: 644250/124685 7A 8J 2B 5H
Vegtyper:

Fårsvingeltorräng	**
Gräs-lågstarräng	*
Högörtsfuktäng	
Rödvensfriskäng	*
Stagghed	*

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, spåtistel, rotfibbla, knölsmörlomma, jungfrulin, kattfot och ängsskallra.

Beskrivning: Strax söder om Kårsund och Björholmen leder en väg söderut mot Ängeviken. Vägen följer en nord-sydligt löpande bergspricka och som vidgar sig vid Ängevikens pumpstation. Markerna är här öppna och den västra delen av området betas av häst.

Den aktuella marken är småkullig och skalgrusrik och mestadels torr till frisk. Kullarna är troligen resterna av en gammal skalgrustäkt. En väl utvecklad fårsvingeltorräng med en mycket tät grässvål dominerar och i friskare till fuktiga partier finns rödvensfriskäng och högörtsfuktäng. Längre upp mot hållmarkerna är marken näringsfattigare och här finns stagghed. Karaktärsarter för området är darrgräs, getväppling och rotfibbla. Trädskikt saknas helt och enstaka nyponrosor och enbuskar utgör ett glest buskskikt. Den norra delen av det öppna området förefaller ha varit åkermark och är idag stadd i igenväxning.

Hävd: Området är bitvis väl hävdad i den västligaste delen och betas av häst. En pågående igenväxning indikeras, i delar av området, av högörtsvegetation.

Ingrepp och påverkan: Floran är till viss del gödselpåverkad (ca 25 %). Möjligen beror detta på att delar av området varit kultiverat. Gammal skalgrustäkt.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

64 BETES- OCH HÄLLMARKER VID BJÖRHOLMEN

<u>Naturtyp:</u>	Annan öppen utmark	
<u>Storlek:</u>	19 ha	
<u>Klass:</u>	2	
<u>Läge:</u>	644425/124630	7A 8J 4B 2D
<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarräng	**
	Fårsvingeltorräng	*
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	**
	Ljunghed	*
	Pors-blåtåtel-fukthed	*
	Tuvtåteläng	
	Stagghed	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, slankstarr, loppstarr, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, ängsskallra, höskallra, kattfot, svinrot och rotfibbla.

Beskrivning: Området ligger strax väster om Björholmen och utgörs av det hällmarksrika området vid Björholme huvud. Området kännetecknas av mycket stor andel hällmarker (>75%) och av små betade och gräsrika bergsprickor. Längst ut i väster, mot Björholme huvud, finns klappervallar. I områdets östra del finns flera gamla åkrar som betas idag. Flera av bergsprickorna hyser rik, betesgynnad och kalkpåverkad flora. Det hällmarksrika området är mestadels torrt men friska till fuktiga delar finns i gammal åkermark och i mindre kärliknande partier.

Trädskiktet är mycket svagt utvecklat och utgörs av enstaka björkar. Buskskiktet utgörs av spridda slån-, nyponros-, hagtorns- och enbuskar. Dessutom märks ett visst uppslag av rönnslå.

I anslutning till hällmarkerna påträffas i fläckar relativt väl utvecklade torrängspartier och i fuktigare delar finns artrik gräs-lågstarr-äng med mycket ymnig starrflora. Inom området dominerar emellertid hällmarkspartier med hällmarkstorrängsflora.

I klapperstensvallarna i väster påträffas rika bestånd av ostronört.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är tydligt gödselpåverkad i gamla åkerlappar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar samt bronsåldersrösen och stensättningar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

65 BETADE KULLAR OCH HAVSSTRANDÄNG VID KÅRSUND

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 13 ha

Klass: 1

Läge: 644370/124700 7A 8J 3B 6J

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Fårsvingeltorräng	***
	Hällmarkstorräng	**
	Högörtsfuktäng	
	Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ	**
	Örtrik friskäng	**
	Övre landstrandveg. av saltåg-typ	***

Slätter- och betesindikatorer: Slankstarr, ängsstarr, loppstarr, rödsäv, darrgräs, ängshavre, Jungfru Marie nycklar, kärrsälting, kustarun, ängsgentiana, sumpgentiana, knytling, havsnarv, smultronklöver, slätterfibbla, rotfibbla, svinrot, kattfot, jungfrulin, ängsskallra och höskallra.

Hotade arter: Ängsgentiana (4) och sumpgentiana (4).

Beskrivning: Området utgörs av hela den innersta södra delen av Kårsundet och sträcker sig från Bö Klåva i väster till stranden öster om Lökeskär. Här finns en mycket vacker och till övervägande delen välhävdd havsstrandäng, vilken dominerar området. Dessutom finns, i områdets västra och mellersta delar, hällmarker som omges av kullar med fläckvis mycket väl utvecklade gräsmarker. Markerna är mestadels fuktiga till våta men kullar och hällmarker hyser torra gräsbackar. Hävden är god i merparten av området. Väl utvecklad övre landstrandvegetation finns i en bred bård utmed hela viken. I fläckar påträffas nedre landstrandvegetation med revigt saltgräs, gulkämpar och havssälting medan den övre landstrandens vegetation dominerar. I strandängen påträffas arter som sumpgentiana och smultronklöver i rika bestånd.

I områdets västra del finns mindre partier av artrik gräs-lågstarräng med rik starrflora, och strax söder om vägen finns ett större parti betesmark som har anor som gammal åker, men som idag har karaktären av öppen hagmark. Här påträffas rika bestånd av Jungfru Marie nycklar, darrgräs och slankstarr. Trädskiktet saknas helt men i buskskiktet märks hagtorn, rönnsly, enbuskar, slån och nyponros.

I områdets östligaste del finns några mindre dammar omgivna av artrik gräs-lågstarr-vegetation. Kring dammarna finns skalgrusrika kullar med vacker torrängsflora som övergår i örtrik friskäng. Här påträffas mycket rika bestånd av ängsgentiana. Kring dammarna i områdets allra östligaste delar håller dock buskskiktet på att tätna och röjning är här önskvärd.

De välhävddade havsstrandängarna vid Kårsund hyser ett rikt fågelliv och vid fältbesöket 890704 noterades bl.a rödbena, gravand samt raphöns med ungar.

Hävd: Området är välhävdad till övervägande delen och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är till viss del gödselpåverkad på havsstrandängan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgård.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår delvis i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Ingår delvis i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår delvis i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

Ingår delvis i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med hotad naturtyp. Område med mycket rik flora.

66 BETADE KULLAR OCH MINDRE HAVSSTRANDÄNGAR VID HALLSBÄCK

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 5 ha

Klass: 1

Läge: 644450/124775 7A 8J 4C 5H

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	***
	Fårsvingeltorräng	**
	Hällmarkstorräng	**
	Högörtsfuktäng	
	Kalkfuktäng	**
	Rödvensfriskäng	**
	Övre landstrandveg. av saltåg-typ	**

Slåtter- och betesindikatorer: Slankstarr, ängsstarr, loppstarr, nålstarr, rödsäv, darrgräs, vårtätel, ängshavre, Jungfru Marie nycklar, vanlig nattviol, kärrensälting, vårspärgel, vildlin, kustarun, sumpgentiana, havsnarv, tätört, ljungögontröst, slåtterfibbla, rotfibbla, svinrot, kattfot, jungfrulin, granspira, ängsskallra och höskallra.

Hotade arter: Granspira (4), stallört (3), ljungögontröst (4) och sumpgentiana (4).

Beskrivning: Området utgörs av hela den innersta delen av viken mellan Olofsvik och Hummerskären vid Hallsbäck. Här finns flera mindre partier med havsstrandäng omgärdade av torra hällmarker och fuktiga kärrmarker. Hela området är mycket väl hävdad och ett flertal mycket vackert utvecklade vegetationstyper står att finna. I en smal bård utmed områdets stränder finns övre landstrandveg. av saltåg-typ, vilken dominerar stranden.

Strax ovanför havsstranden vidtar, i områdets centrala del, ett rikkärr med artrik gräs-lågstarräng och kalkfuktängsvegetation. Ängsstarr, slankstarr, vanlig nattviol, loppstarr och hirsstarr är här karaktärsarter. Även sumpgentiana påträffas på tuvor i områdets nedre delar.

De låglänta delarna omgärdas av hällmarker vilka stundom har ett tunnare jordlager. Här påträffas bl.a vårtätel och ljungögontröst, samt i lite fuktigare sänkor bland stagg

och starrarter, granspira. I den östra delen, nära vägen, finns gammal åkermark och kring denna en väl utvecklad rödvensfriskäng. Här och var påträffas stånds och stallört vilka båda förefaller att vara vanliga i strandnära betesmarker på Tjörn. Trädskiktet saknas, sånär som på enstaka rönnar och björkar, i stort sett. Buskskiktet utgörs av hagtorn, rönnslå, en, slån och nyponros.

Hävd: Området är välhävdad till övervägande delen och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är till viss del gödselpåverkad på havsstrandängen och i gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgård.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med mycket rik flora.

67 ÖPPEN BETESMARK VID SLÄTTEN I HALLSBÄCK

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 6 ha

Klass: 2

Läge: 644470/124890 7A 8J 4D 7I

<u>Vegtyper:</u>	Blåtåtel-fuktäng	**
	Fårsvingeltorräng	**
	Högörtsfuktäng	
	Kalkfuktäng	**
	Rödvensfriskäng	**
	Rödvensgräshed	**

Slätter- och betesindikatorer: Slankstarr, darrgräs, luddhavre, Jungfru Marie nycklar, St. Pers nycklar, vanlig nattviol, vildlin, rotfibbla, kattfot, jungfrulin och ängsskallra.

Beskrivning: Från gårdarna vid Hallsbäck leder en stig mot norr, upp mot Slätten som är ett stort platt och helt öppet beteslandskap, beläget i en dalsänka. Området förefaller att ha varit av kärr eller sjökaraktär tidigare och än idag är dalbotten till övervägande delen fuktig. Den södra delen är måttligt hävdad medan den nordöstra delen är ohävdad. Vegetationstypen domineras av blåtåtel-fuktäng som i vissa partier har karaktären av kalkfuktäng och i de mer svaghävdade partierna finns högörtsfuktäng. Intill dalsänkans kanter finns skalgrusbankar och på dessa påträffas fårsvingeltorräng. Lite längre upp mot hållmarkerna finns rödvensfriskäng och rödvensgräshed.

Träd- och buskskikt återfinns enbart utmed områdets kanter och al, ask, björk och sälg dominerar. Bland buskarna märks en, slån, hagtorn och nyponros. Enlig uppgifter från Tjörns naturskyddsförening växer här St. Pers nycklar.

Hävd: Området är måttligt hävdad i den södra delen och betas av nötkreatur och av häst. Den nordöstra delen är ohävdad sedan en tid tillbaka.

Ingrepp och påverkan: Floran är till viss (ca 50 %) del gödselpåverkad. Möjligen beror detta på att delar av området varit kultiverat.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Flintfynd.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:19. Klass 1.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som efter intensifierad hävd utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

68 ÖPPEN BETESMARK VID VIKS KILE

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 2 ha

Klass: 1

Läge: 644445/124970 7A 8J 4E 3G

Vegtyper: Artrik gräs-lågstarr-äng ***
Fårsvingeltorräng/Luddhavretorräng ***
Högörtsfuktäng
Kalkfuktäng **
Rödvensfriskäng *
Övre landstrandveg. av salttåg-typ **

Slåtter- och betesindikatorer: Slankstarr, ängsstarr, loppstarr, darrgräs, luddhavre, vårtåtel, rödsäv, Jungfru Marie nycklar, kärrsälting, vildlin, knutnarv, rödkämpar, getvåppling, sandmaskros, rotfibbla, kattfot, jungfrulin, spåtistel, höskallra och ängsskallra.

Beskrivning: Från gården Vik som ligger strax öster om Hallsbäck och Björnshuvudet, leder en stig mot norr, till en utomordentligt vacker, öppen och välbetad strandäng som omges av hållmarker. Området är i de övre delarna fuktiga och längst ner i sydväst finns inslag av alsumpskog. I öppna partier finns här högörtsfuktäng och artrik gräs-lågstarr-äng. Längre ner mot havet öppnar sig betesmarken och är helt trädfri vid stranden. Här finns mycket vackra gräsmarker med ett flertal indikatorarter för långvarig hävd i mycket stor riklighet. Hela området är välhävdad och den skalgrusrika marken gör sig påmind överallt. Vegetationstypen i dessa öppna delar domineras av fårsvingeltorräng

som i vissa partier övergår i luddhavrerik torräng. I sänkor och vid havsstranden finns övre landstrandvegetation med salttåg, havssälting, kärresälting, gåsört och gulkämpar. Lite längre upp mot hållmarkerna finns rödvensfriskäng.

Träd- och buskskikt återfinns enbart utmed områdets kanter och al, tall, björk och sälg dominerar. Bland buskarna märks små betestuktade enbuskar, slån, hagtorn och nyponros. I partier finns rika bestånd av stånds.

Hävd: Området är välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Inga. Dock nyttjas strandängarna som utflyktsmål och badplats.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med mycket rik flora.

69 TRÄD- OCH BUSKRIK BETESMARK MELLAN ÖNNERÖD OCH KOLLERÖD

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 3 ha

Klass: 3

Läge: 644360/124900 7A 8J 4B 2D

Vegtyper: Artrik gräs-lågstarr-äng *

Hållmarkstorräng

Rödvensgräshed *

Stagghed *

Sydlig var. av blååtelfuktäng*

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, slankstarr, jungfrulin, kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Mellan Önneröd och Kolleröd, strax söder om Björnshuvudet och Hallsbäck, ligger denna träd- och buskrika hagmark. Området är beläget i en dalsänka och omges av barr- och lövskogstäckta hållmarker. Området domineras av en mycket enbuskrik mosaik av vegetationstyperna stagghed, blååtelfuktäng, rödvensgräshed och artrik gräs-lågstarr-äng som omges av hållmarkstorräng med stagg och knägräs i mycket stor riklighet. Hela området är måttligt hävdad. Träd- och buskskiktet utgörs av apel, björk, tall, ek, rönn och sälgar. Bland buskarna märks enbuskar, slån, hagtorn, apel och nyponros samt lövsly. I vissa delar finns rika bestånd av stånds och i kanten mot berget finns rikligt med blåsippa.

Hävd: Området är måttligt till svagt hävdad och betas av häst och nötkreatur. En begynnande igenväxning märks på lövslyuppslag och enbuskar.

Ingrepp och påverkan: Delar av området (ca 50 %) bär spår av konstgödsling medan resterande delar förefaller vara ogödslade.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 a, NVL.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

70 HAVSSTRANDÄNG OCH ÖPPNA BETESMARKER VID GÅRDEN VIK I VIKS KILE

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 6 ha

Klass: 1

Läge: 644390/124980 7A 8J 3E 9H

Vegtyper: Artrik gräs-lågstarr-äng ***
Friskäng
Fårsvingeltorräng **
Högörtsfuktäng
Rödvensfriskäng *
Övre landstrandveg. av saltåg-typ *
Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ **

Slätter- och betesindikatorer: Slankstarr, ängsstarr, loppstarr, darrgräs, luddhavre, Jungfru Marie nycklar, kärrsälting, vildlin, knutnarv, knölsmörlomma, getväppling, smultronklöver, granspira, sandmaskros, spåtistel, rotfibbla, kattfot, jungfrulin, höskallra och ängsskallra. Även jordtistel och ängsgentiana finns uppgivna från området (Nilsson 1940).

Hotade arter: Granspira (4) och ängsgentiana (4).

Beskrivning: Strax nordöst om gården Vik, som ligger strax öster om Hallsbäck och Björnshuvudet, ligger en utomordentligt vacker, öppen och välbetad strandäng med inslag av betade hållmarker och skalgrusbankar. Området ligger allra längst in i Viks kile och omges av branta lövskogsklädda bergväggar i öster och av hållmarker i väster. Området domineras av havsstrandängen där en väl utvecklad övre landstrandvegetation med rika bestånd av smultronklöver påträffas. I fläckar finns även nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ. Ovanför havsstrandängen finns en relativt trivial friskäng som övergår i artrik fårsvingeltorräng och rödvensfriskäng på betade skalgrusbankar. Här finns mycket vackra gräsmarker med ett flertal indikatorarter för långvarig hävd i mycket stor riklighet. I mer fuktiga partier bland hållmarker påträffas artrik gräs-lågstarr-äng med granspira, ängsstarr och Jungfru Marie nycklar som karaktärsarter. I öppna fuktiga till våta partier finns högörtsfuktäng. Hela området är välhävdad och den skalgrusrika marken gör sig påmind överallt.

Träd- och buskskikt återfinns enbart utmed området kanter och rönn, ek och ask dominerar. Bland buskarna märks enbuskar, slån, hagtorn och nyponros. I vissa delar finns rika bestånd av stånds och i kanten mot berget växer rikligt med blåsippa.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av häst. I fläckar utmed stranden indikeras svag hävd av stora bestånd av blåsäv och havssäv.

Ingrepp och påverkan: Delar av området (ca 35%) bär spår av tidigare kultivering och konstgödsling. I områdets centrala del finns ett dike.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2.

Klass 2.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med mycket rik flora.

71 ÖPPEN HAGMARK VID BASTERÖD

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 1,5 ha

Klass: 3

Läge: 644250/124935 7A 8J 2E 5D

Vegtyper: Hällmarkstorräng/ljunghed

Högörtsfuktäng

Rödvensfriskäng *

Sydlig var. av blååtäl-fuktäng *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, slankstarr, loppstarr, ängsstarr, Jungfru Marie nycklar, kattfot och rotfibbla.

Hotade arter: Stallört (3).

Beskrivning: Vid Basteröd strax intill avfarten mot Pilane och Hällane ligger denna märkliga betesmark som har en rik ängsflora men förefaller att vara såväl svaghävdad, som gödsel- och kultiveringspåverkad. Området är beläget i en liten nordvettande sluttning och omges av vägar och hällmarker. Hagens fältskikt domineras av en artrik mosaik av rödvensfriskäng, blååtelfuktäng och högörtsfuktäng som omges av ljungrik hällmarkstorräng. I gräsmarkerna påträffas mycket rika bestånd av loppstarr vilken växer tillsammans med stagg, stallört och smörblommor. Hela området är måttligt hävdad. Träd- och buskskiktet är sparsamt och utgörs av björk, rönn samt av enstaka enbuskar jämte lövsly.

Hävd: Området är måttligt till svagt hävdad och betas av häst. En begynnade igenväxning märks på ett fläckvis kraftigt lövslyuppslag.

Ingrepp och påverkan: Delar av området (ca 50 %) bär spår av konstgödsling medan resterande delar förefaller vara ogödslade.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

72 BETAT KÄRR OCH HAGMARK VID SANNEMYRAN

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark, Öppet, betat kärr

Storlek: 4 ha

Klass: 3

Läge: 644225/124940 7A 8J 2E 2E

Vegtyper: Friskäng
 Fuktäng av fräken-starr-typ *

Gräs-lågstarr-äng *

Stagghed *

Vass

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, slättergubbe, rotfibbla och jungfrulin.

Beskrivning: Området utgörs av en långsträckt betesmark vars huvuddel ligger vid Sannemyran vid Basteröd. Sannemyran är ett svagt till måttligt betat kärr (samfällighet) som omges av träd- och buskrika betesmarker. Marken är frisk till blöt och vegetationstypen i kärret domineras av fuktäng av fräken-starr-typ. I omgivningarna märks även gräs-lågstarr-äng och triviale sammansatt friskäng. Enstaka fläckar med stagghed påträffas också. Trädsiktet domineras av tall och björk med enstaka rönnar och ekar. I busksiktet märks enbuskar och lövsly.

Hävd: Området är mestadels välhävdad (ca 50 %) medan kvarvarande delar är svagt hävdade. Området betas av häst.

Ingrepp och påverkan: Floran är tydligt gödselpåverkad i gamla åkerlappar.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

73 FORNLÄMNINGSRIKA BETESMARKER VID PILANE

Naturtyp: Buskrik utmark, Ljunghed
 Storlek: 4,5 ha
 Klass: 1
 Läge: 644185/124890 7A 8J 1D 8J
 Vegtyper: Kärr *
 Ljunghed **
 Friskäng
 Fårsvingeltorräng *

Slätter- och betesindikatorer: Slankstarr, darrgräs, luddhavre, kärrsälting, vildlin, jungfrulin, ängsskallra, kattfot, svinrot och rotfibbla.

Beskrivning: Gravfältet vid Pilane ligger strax intill vägen mot Säby kile och Hällene. Det omgivande landskapet karaktäriseras av hällmarker och av vida, sedimentfyllda sprickdalar. Området utgörs av en sydvänd sluttning där de övre delarna kännetecknas av vacker ljunghedsvegetation och av ett mycket stort antal vackra fornlämningar från äldre järnålder, medan de lägre liggande partierna utgörs av en serie grästäckta kullar och av ett litet kärr. Från områdets övre delar är utsikten över det omgivande landskapet magnifik.

Hävden är i större delen av området god med här och var finns ansatser till igenväxning. Vacker ljunghed dominerar de högre liggande partierna medan de lägre har en triviale sammansatt friskängsflora med inslag av artrik fårsvingeltorräng i mer torra och kalkrika partier. Trädskiktet utgörs av enstaka vindpinade ekar och i buskskiktet märks enbuskar, slån och nyponros. Floran fläckvis artrik men vegetationen är bitvis påverkad av konstgödsling. I områdets södra del finns en parkeringsplats och området är ett omtyckt utflyktsmål.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av häst.

Ingrepp och påverkan: Floran är bitvis tydligt gödselpåverkad. Kullarna i de lägre liggande partierna härrör från en gammal skalgrustäkt.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och fornlämningar. Området är ett gammalt gravfält från äldre järnåldern (0-400 e.kr). Dessutom finns lämningar från yngre stenålder (ca. 3000 f.kr).

Tidigare dokumentation: Fornlämningsmiljöer i Bohuslän. Pilane. Tjörns kommun. Länsstyrelsen 1985.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:10. Klass 1.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

74 HAVSSTRANDÄNG VID SÄLTEBO

Naturtyp: Havsstrandäng
Storlek: 2 ha
Klass: 3
Läge: 644075/124960 7A 8J 0E 6G
Vegtyper: Friskäng
 Vattenstrandvegetation *
 Övre landstrandveg. av salttåg-typ *
 Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, smultronklöver och höskallra .
 Hotade arter: Stallört (3).

Beskrivning: Strax söder om gården Sältebo ligger Säby kile omgiven av betade stränder. Här finns ett parti av välhävdad havsstrandäng. Det aktuella området domineras helt av havsstrandängen där en väl utvecklad övre landstrandvegetation med rika bestånd av smultronklöver påträffas. I fläckar finns även nedre landstrandvegetation med glasört, revigt saltgräs och krypven. Ovanför havsstranden finns en trivialt sammansatt friskäng som bär spår efter konstgödselanvändning. Träd- och buskskikt saknas helt.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av häst. Delvis är området alltför hårt betat.

Ingrepp och påverkan: Stora delar av området (> 75%) bär spår av konstgödsling.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 32.
 Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.
 Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:11.
 Klass 1.

75 HAVSSTRANDÄNGAR OCH ÖPPNA HAGMARKER PÅ SÄBY Ö

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark
Storlek: 35 ha
Klass: 1
Läge: 644020/124940 7A 8J 4B 2D
Vegtyper: Artrik gräs-lågstarr-äng ***
 Fårsvingeltorräng ***
 Gräs-lågstarr-äng *
 Hällmarkstorräng **
 Högörtsfuktäng
 Övre landstrandveg. av salttåg-typ ***
 Rödvensfriskäng **
 Svinrotäng *

Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ **

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, loppstarr, vårstarr, Jungfru Marie nycklar, nattviol, vildlin, jungfrulin, smultronklöver, sumpgentiana, gullviva, getväppling, höskallra, ängsskallra, vårspärgel, tätört, backnejlika, sandmaskros, svinrot och kattfot.

Hotade arter: Sumpgentiana (4).

Beskrivning: Säby öar ligger mellan Breviks och Säby kilar och täcks av mycket vackra och betade håll- och gräsmarker. Området utgörs av en mosaik av gamla åkrar, hagmarker, strandängar och hållmarker och kan på goda grunder betecknas som unikt i ängs- och hagmarkssammanhang. Hela området är trädfrött och välhävdad och ett flertal starkt hävdberoende vegetationstyper förekommer. Inom området förekommer alltifrån blöta strandängspartier och kärrmarker till torra ängsbackar. Rödvensfriskäng och fårsvingeltorräng dominerar fältskiktet i området men inslag av artrik gräs-lågstarr-äng förekommer på översilad, kalkrik mark i områdets östligaste del. Stora delar av området omges av välbetad havsstrandäng med övre landstrandvegetation som på sina ställen övergår i en kalkpåverkad fårsvingeltorräng. I denna övergång påträffas fläckvist rika bestånd av sumpgentiana.

Vid sundet mellan Tjörn och Säby ö påträffas en mycket vacker nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ.

I mindre fläckar påträffas också svinrotäng och ljunghed. I vissa näringsrika men mer svagt betade delar har en högörtsvegetation utvecklats. Denna vegetationstyp utgör en igenväxningssuccession och kan anses som negativ i detta sammanhang.

Trädskikt saknas i stort sett men större buskar förekommer i kanter mot hållmarker. Här påträffas nypon, en, slån, hagtorn, små rönnar och björkar jämte mer ovanliga inslag som oxbär och getapel.

Längst ut på Säby ö finns en stenstuga. Öarna förbinds med Tjörn via en stenlagd brygga.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Strandnära delar uppvisar konstgödselpåverkan.

Kultuhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, stenstuga, äldre åkermark och husgrund. Bronsåldersrösen.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 32.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:11 och 1:12. Klass 1.

Ingår delvis i naturreservat enligt 7 §, NVL.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slätter-/betesmark. Område med mycket rik flora. Område med hotad naturtyp.

76 BETAD SLUTTNING VID BROG

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2,5 ha
Klass: 3
Läge: 644130/125120 7B 8A 1B 3B
Vegtyper: Friskäng
 Gräs-lågstarr-äng *
 Rödvensgräshed *
 Rödvensfriskäng *

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, St. Pers nycklar, jungfrulin, fältgentiana, gullviva, kattfot och rotfibbla.
 Hotade arter: Fältgentiana (4).

Beskrivning: Strax väster om Brog ligger flera större och delvis betade bergskullar. I en syd lutande sluttning intill vägen mot Säby kile finns en öppen och mestadels välhävdad hagmark på torrt till fuktigt underlag. Fältskiktet domineras av en relativt trivialt sammansatt friskäng men inslag av väl utvecklad gräs-lågstarr-äng, rödvensgräshed och rödvensfriskäng finns. Inom området påträffas gullviva och St. Pers nycklar enligt uppgift från Tjörns naturskyddsförening. Trädskiktet tilltar mot hagmarkens kanter och utgörs av ask, tall, björk, ek och sälg. I buskskiktet märks nyponros, slån och enbuskar. Enligt Tjörns naturskyddsförening växer fältgentiana strax utanför området i norr.

Hävd: Området är mestadels väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är gödselpåverkad i delar av området vilket kan förklaras med att dessa utgörs av gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

77 HAGMARKER VID SÄBY KILES SÖDRA STRAND

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark
Storlek: 6 ha
Klass: 1
Läge: 644080/125055 7B 8A 0A 7E
Vegtyper: Artrik gräs-lågstarr-äng ***
 Fårsvingeltorräng ***
 Gräs-lågstarr-äng **
 Gräs-högstarr-äng
 Högrötsfuktäng
 Övre landstrandveg. av saltåg-typ *

Rödvensgräshed	**
Rödvensfriskäng	***
Staggäng	**

Slåtter- och betesindikatorer: Låsbräken, darrgräs, loppstarr, slankstarr, ängsstarr, vårstarr, borsttåg, Jungfru Marie nycklar, vanlig nattviol, smultronklöver, tätört, jungfrulin, vildlin, höskallra, svinrot, slåttergubbe, rotfibbla och kattfot.

Beskrivning: Vid Säby kiles södra strand ligger en mycket vacker och mestadels öppen, gräsbeväxt betesmark. Den övre delen av marken är att betrakta som öppen hagmark medan de havsnära delarna utgörs av havsstrandäng. Längst in i kilen är emellertid havsstrandängen igenväxt och domineras idag av havssäv och blåsäv medan de yttre delarna, närmare Säby ö, är välhävdade. Utmed hela stranden löper en gammal körväg som sedan fortsätter ut på Säby ö. Utmed denna väg finns mycket fina och välutvecklade gräsmarker på mestadels närings- och kalkrikt underlag. Slutningarna upp mot bergfoten söder om vägen kännetecknas av en mycket vacker grässvål med väl utvecklad rödvensgräshed och rödvensfriskäng. Trädsiktet är här bitvis tätt med gran, tall, björk och rönn jämte ädla lövträd alm och ask. I busksiktet märks en, nyponros och videsnår.

Lite längre ut mot Säby ö påträffas skalgrusrika partier med mycket rik flora.

Vegetationstyper på skalgrusförekomsterna är staggäng, artrik gräs-lågstarr-äng och fårsvingeltorräng. Darrgräs, låsbräken, ängsstarr och loppstarr ger karaktär åt dessa delar. Här finns bitvis tät och smalstammig björkskog. I vissa partier är betet svagare och högrötsfuktängsvegetationen breder här ut sig.

Ytterligare längre ut mot Säby ö påträffas en fin havsstrandäng med övre landstrandveg. av salttåg-typ som hyser rika bestånd av smultronklöver. Strax ovanför detta parti finns en betad slutning med torrängsflora.

Hävd: Området är mestadels väl hävdad. I vissa partier indikeras dock igenväxning av mindre lövträd, lövsly och högrötsfuktäng.

Ingrepp och påverkan: Delar av marken uppvisar svag gödselpåverkan. Troligen beror detta på gammalt åkerbruk. Skalgrustäkt.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 32.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:11. Klass 1.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med mycket rik flora.

78 HAGMARKER, KÄRR OCH STRANDÄNGAR VID BREVIKS KILES NORRA STRAND

Naturtyp: Havsstrandäng, Annan träd- och buskbärande hagmark/Betat kärr

Storlek: 6 ha

Klass: 1

Läge: 644005/125065 7B 8A 0A 2F

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	***
	Fårsvingeltorräng	*
	Gräs-högstarr-äng	
	Högörtsfuktäng	
	Landstrandvegetation	*
	Ljunghed	*
	Pors-blåtåtel-fukthed	**

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, luddhavre, loppstarr, ängstarr, slankstarr, nålstarr, Jungfru Marie nycklar, vanlig nattviol, tätört, jungfrulin, vildlin, brudbröd, kärrspira, ängsskallra, höskallra, slätterfibbla, slättergubbe och svinrot.

Beskrivning: Vid Breviks kiles norra strand ligger en bitvis öppen men mestadels igenväxande betesmark omgiven av hållmarker i norr och av svagt hävdade strandängar i söder. Den övre delen av marken är att betrakta som annan träd- och buskbärande hagmark medan de havsnära delarna har karaktär av havsstrandäng.

Merparten av området ligger i en sydsluttning omgiven av stugor och fritidshus. De övre delarna av detta område har fläckar av ljunghed med inslag av slätterfibbla och slättergubbe. Lite längre ner mot havet tilltar ett parti av fuktigare och kalkpåverkad vegetation. Inom detta område är hävden svag och björksly, enbuskar, säl, rönn m.m håller på att förbuska området. Trots detta påträffas en rik ängsflora med bl.a mycket rika bestånd av ängstarr, loppstarr, tätört och Jungfru Marie nycklar. Området kräver omedelbar intensifiering av hävden samt röjning för att värdena skall bestå. I områdets sydöstra delar finns torrängsflora med bl.a rika bestånd av brudbröd. Havsstrandängen mestadels igenväxande och domineras havssäv och blåsav.

Hävd: Området är mestadels svagt hävdad eller ohävdad och igenväxande. Röjning och intensifierad hävd är av största vikt för bevarandet av de nuvarande värdena.

Ingrepp och påverkan: Småhusbebyggelse.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 32. Ingår delvis i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:12. Klass 1. Ingår delvis i naturreservat enligt 7 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig betesmark. Område med mycket rik flora. Område med hotad naturtyp.

79 VIDSTRÄCKTA BETESMARKER MELLAN VALSÄNG OCH SÄBY KILE

Naturtyp: Buskrik utmark, Havsstrandäng, Öppen hagmark, Ekhage

Storlek: 38 ha

Klass: 1

Läge: 644150/125050 7B 8A 4B 3A

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**	
	Fårsvingeltorräng	*	
	Gräs-lågstarr-äng	***	
	Hällmarkstorräng	*	
	Högörtsfuktäng		
	Ljunghed	*	
	Rödvensfriskäng	***	
	Rödvensgräshed	**	
	Stagghed	**	
	Vass		
	Örtrik friskäng	***	
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ		**

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, loppstarr, ängsstarr, slankstarr, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, vildlin, höskallra, ängsskallra, kustgentiana, getväppling, slättergubbe, svinrot, slätterfibbla och kattfot.

Hotade arter: Kustgentiana (4).

Beskrivning: Från Valsäng i norr, sträcker sig en relativt bred dalgång ner mot Säby kile i söder. Dalgångens botten täcks till övervägande delen av betade eller igenväxande åkrar och vassar.

Utmed dalens sidor finns emellertid betesmarker av flera olika slag. De norra delarna liknar mest öppna hagmarker med flera stengärdesgårdar och stor rikedom på äldre åkermark, medan den södra delen av området mer har karaktären av utmarksbete.

Utmed bergssidan ner mot Sältebo i sydväst finns dessutom en mycket vacker ekhage med grova ekar men med ett relativt trivialt sammansatt fältskikt av friskängstyp.

Längst ner mot Säby kile finns igenväxande och svagt hävdade strandängar. Här dominerar vass och havssäv idag men området skulle efter återupptagen och intensifierad hävd snart få tillbaka strandängskaraktären. Markförhållandena är mycket varierande och inom detta stora och vidsträckta område påträffas allt från öppet vatten till torra hällmarkspartier.

De mest intressanta områdena från ängs- och hagmarkssynpunkt finns i dalens östra och sydöstra delar. Här ligger en tvärande sprickdal med gräsbackar på kalkrikt underlag och inom detta området påträffas en mycket väl utvecklad gräsmark med ett flertal intressanta arter. Vegetationstypen är här en rödvensfriskäng med inslag av artrik gräs-lågstarr-äng.

Detta vackra område fortsätter sedan österut, mot gårdarna vid Brog, och här finns en mycket vacker gräsmark med rödvensfriskäng och fårsvingeltorräng i fältskiktet.

I övrigt är gräsmarkerna mestadels torra och fältskiktet domineras av en av ohävd trivialiserad fårsvingeltorräng och av hållmarkstorräng. I mindre partier finns också ljunghed och rödvensgräshed med rika inslag av slättergubbe och kattfot. Trädskiktet varierar och inom området finns allt från homogent sammansatta ekskogar och ekhagar, till spridda dungar av tall, gran, rönn, sälg och ask, eller helt öppna partier. I buskskiktet noteras enbuskar, nypon, hagtorn, slån och lövsly.

Hävd: Delar av området är ohävdad eller svagt hävdad. Här är återupptagen eller intensifierad hävd av största vikt. I delar av området finns även välhävdade partier.

Ingrepp och påverkan: Delar av marken uppvisar konstgödselpåverkan (framförallt områdets norra delar). Troligen beror detta på att stora delar varit åkermark.

Kulturarhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår delvis i område av riksintresse för naturvården. NO 32.

Ingår delvis i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:11. Klass 1.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp. Område med mycket rik flora.

80 BETAD KULLE VID KÄRRSLÄTT

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 5,5 ha

Klass: 3

Läge: 644130/125220 7B 8A 1C 3C

<u>Vegtyper:</u>	Friskäng	
	Gräs-lågstarr-äng	*
	Hållmarkstorräng	*
	Rödvensgräshed	*
	Stagghed	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Strax intill vägen öster om Kärrslätt ligger en välbetad bergskulle med vackra sydvettande gräsmarker. Markerna är mestadels torra till friska och fältskiktet domineras av en relativt triviale sammansatt friskäng med inslag av hållmarkstorräng. I små fuktigare partier finns stagghed och gräs-lågstarr-äng. Trädskikt är glest men tilltar mot norr och utgörs av ask, tall, björk, gran och rönn. I buskskiktet märks nyponros, slån och enbuskar.

Hävd: Området är mestadels väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är gödselpåverkad i delar av området vilket delvis kan förklaras med att dessa utgörs av gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

81 BETADE KULLAR VID HOGA

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 6 ha
Klass: 3 (2)
Läge: 644020/125260 7B 8A 0C 3F
Vegtyper: Friskäng
 Artrik fuktäng av knapptåg-typ **
 Gräs-lågstarr-äng *
 Hällmarkstorräng *
 Rödvensgräshed *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, kattfot, svinrot, slättergubbe och rotfibbla.

Beskrivning: Strax intill stora vägen till Skärhamn vid Hoga ligger flera välbetade bergskullar med vackra hällmarksrika gräsmarker. Markerna är mestadels torra till friska och fältskiktet domineras av en relativt trivalt sammansatt friskäng med ett stort inslag av hällmarkstorräng. I små fuktigare partier finns gräs-lågstarr-äng och i den södra delen av området finns en artrik och knapptågdominerad fuktäng med karaktärsarter som gökart, svinrot, knapptåg, darrgräs och Jungfru Marie nycklar. Trädskikt i området är glest men här och var finns björkdungar eller samlingar av andra träd som asp, sälg, rönn och al. I buskskiktet märks nyponros, slån och enbuskar samt sälg- och björksly.

Hävd: Området är mestadels väl hävdad och betas av nötkreatur. Viss igenväxning kan dock iakttas i den södra delen av området.

Ingrepp och påverkan: Floran är gödselpåverkad i mindre delar av området vilket delvis kan förklaras med att dessa utgörs av gammal åkermark.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. En eventuell grund av en gammal kyrka. Gravhög.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

82 HAGMARKER KRING SURDAL

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 10 ha

Klass: 3

Läge: 644230/125315 7B 8A 2D 4B

Vegtyper: Friskäng
Fuktäng av fräken-starr-typ *

Fuktäng

Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, rotfibbla, svinrot och slättergubbe.

Beskrivning: Området ligger vid Surdal och utgörs av träd- och buskrika hagmarker med öppna partier kring gamla åkrar. Marken är mestdels torr till frisk och domineras av en trivialt sammansatt tuvtåteläng på gamla åkermarker. Vackert utvecklad rödvensfriskäng påträffas kring dessa åkarar. Hällmarker förekommer rikligt och här påträffas ljunghed och rödvensgräshed. I fuktiga delar finns blåtåteluktäng. Trädskiktet utgörs av dungar av björk, tall, gran, asp och sälg och i buskskiktet märks lövsly, björnbär, nypon och enbuskar.

Hävd: Området har tidigare varit väl hävdad men står sedan ett år tillbaka ohävdad.

Ingrepp och påverkan: I delar av området märks tydlig konstgödselpåverkan. Stora delar är emellertid opåverkade. Diken förekommer.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:24. Klass 3.

83 BETESMARKER KRING BORGBERGET

Naturtyp: Ekhage, Öppen hagmark, Betad skogsmark

Storlek: 4 ha

Klass: 2

Läge: 644150/125400 7B 8A 1E 5A

Vegtyper: Friskäng
Fårsvingeltorräng **
Hällmarkstorräng *
Rödvensfriskäng **
Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårtåtel, jungfrulin, vårspärgel, kattfot, getväppling, ängsskallra, spåtistel och rotfibbla.

Beskrivning: Sydväst om Stordal ligger Borgberget omgivet av gräsbackar och lövskog. I den sydvästra delen av området finns mycket fina och tätvuxna gräsmarker på torrt och

kalkrikt underlag. Fältskiktet domineras här av en fårsvingeltorräng med inslag av kalkkrävande arter som stor fetknopp, vit fetknopp och spåtistel. Gräsbackarna omges av stora grova ekar, och lite längre österut, av ädellövskog med lönn, alm och ask. I området finns också bitvis stort inslag av hållmarker. Kring hållmarkerna påträffas en vackert utvecklad fårsvingeltorräng med rika bestånd av kattfot och jungfrulin. Norr om gräsbackarna ligger ett parti med gammal åkermark omgiven av naturliga hagmarker. Vegetationstypen är här en rödvensfriskäng. Trädskiktet utgörs i denna höre liggande del av gran, tall, ask, björk, apel, sälg och rönn. I buskskiktet märks vackra enbuskar, körsbärsbuskar, slånbuskar och nyponrosor. Norr om hagmarkerna finns ett större område med betad skogsmark. Detta område saknar emellertid vegetationstyper och arter tillhörande naturliga fodermarker.

Hävd: Området är bitvis väl hävdad och betas av nöt och hästar. Fläckvis märks dock viss igenväxning.

Ingrepp och påverkan: I delar av området märks tydlig konstgödselfpåverkan..

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och älvkvarnar (skålgropar) samt flintfynd.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:24. Klass 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätte/betesmark.

84 BETESMARKER KRING KVARNEN I STORDAL

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 4 ha

Klass: 1

Läge: 644185/125475 7B 8A 1E 8G

<u>Vegtyper:</u>	Friskäng	
	Fårsvingeltorräng	***
	Hållmarkstorräng	**
	Ljunghed	*
	Rödvensfriskäng	**

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårtåtel, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, sandkrassing, vårspärgel, kattfot, slätterfibbla, svinrot och rotfibbla.

Beskrivning: Vid Stordal ligger en hög bergskulle med en väderkvarn på högsta toppen. Bergskullen karaktäriseras av fina och tätvuxna, enbuskrika gräsmarker och av hållmarker. Marken är till övervägande delen torr men även mer friska inslag påträffas här och var.

Fältskiktet domineras av en hållmarkstorräng med inslag av kalkkrävande arter som stor fetknopp och vit fetknopp jämte för kommunen typiska torrängsarter som vårtåtel, vårspärgel och sandkrassing. Kring hållmarkerna finns även en vackert utvecklad

fårsvingeltorräng med rika bestånd av kattfot och jungfrulin. I fläckar påträffas även fina exempel på ljunghed och rödvensfriskäng. Trädskiktet utgörs av dungar av gran, tall, ask, björk, sälg och rönn. I buskskiktet märks vackra enbuskar, slånbuskar och nyponrosor.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, väderkvarn och äldre åkrar. En eventuell gravhög samt älvkvarnar (skålgropar).

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:24. Klass 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med mycket rik flora.

85 BETESMARKER KRING SURDALS DAMM

Naturtyp: Betad skogsmark med öppna partier och kärrartade marker

Storlek: 3,5 ha

Klass: 3

Läge: 644230/125365 7B 8A 2D 3I

Vegtyper: Friskäng
Fuktäng av fräken-starr-typ *
Fuktäng
Tuvtåteläng

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs och slåttergunbbe.

Beskrivning: Området ligger mellan Surdal och Stordal och utgörs av ett betad skogsparti som öppnar sig kring Surdals damm. Marken är frisk till fuktig och vegetationen domineras av en friskängsflora med inslag av fuktäng mot dammens stränder.

Trädskiktet utgörs av björk, al och sälg och i buskskiktet märks lövsly och enbuskar.

Hävd: Området är måttligt till svagt hävdad och betas av nöt och hästar. Fläckvis märks kraftig igenväxning.

Ingrepp och påverkan: I delar av området märks tydlig konstgödselpåverkan..

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:24. Klass 3.

86 HAVSSTRANDÄNG MELLAN TORÖD OCH RUMPE KILE

Naturtyp: Havsstrandäng
Storlek: 2 ha
Klass: 3
Läge: 644425/125105 7B 8A 4B 3A
Vegtyper: Övre landstrandveg. av salttåg-typ *
 Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Saltört.

Beskrivning: Mellan Toröd och Rumpe kile i Stigfjorden ligger en vacker, vidsträckt och öppen men tyvärr ohävdad bård av havsstrandäng. Marken är mestadels fuktig till våt och fältskiktet domineras av övre landstrandvegetation med saltnarv, saltört, krypven, havssälting och gulkämpar. Lite längre ut finns nedre landstrandvegetation med saltgräs och glasört. Intressant är det stora inlaget av saltört. Träd- och buskskikt saknas helt.

Hävd: Området är ohävdad och under igenväxning.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2.

Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

87 HAVSSTRANDÄNG ÖSTER OM RUMPE KILE

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark
Storlek: 2,5 ha
Klass: 2
Läge: 644410/125160 7B 8A 4B 1F
Vegtyper: Fårsvingeltorräng **
 Artrik gräs-lågstarr-äng **
 Högrötsfuktäng
 Övre landstrandveg. av salttåg-typ *
 Rödvengrashed **
 Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, loppstarr, slankstarr och kattfot.

Beskrivning: Strax öster om Rumpes kile i Stigfjorden ligger en liten men mycket vacker och välhävdad bård av havsstrandäng omgiven av öppna hagmaker. De öppna markerna fortsätter ut mot en liten udde med sjöbodar och bryggor.

Strandängen är mestadels fuktig till våt och fältskiktet domineras av övre landstrandvegetation med salttåg, saltnarv, krypven, havssälting och gulkämpar. Lite längre ut finns nedre landstrandvegetation.

I kanterna finns inslag av svagt hävdade partier med högörtsfuktäng. I anslutning till strandängen påträffas stånd i rika bestånd.

Ovanför strandängen finns betade gräsbackar och hållmarker. Här är marken mestadels torr med fårsvingeltorräng och rödvensgräshed som dominerande vegetationstyper. I ett kärrartat parti påträffas en artrik gräs-lågstarr-äng med ängstarr och loppstarr som karaktärsarter.

Trädskiktet utgörs av enstaka tallar och björkar och i buskskiktet påträffas enbuskar, nyponros, hagtorn och slån.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Delar av marken intill strandängen uppvisar svag gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

88 HAVSSTRANDÄNG MELLAN KÖLERÖD OCH KNÖDE STRAND

Naturtyp: Havsstrandäng

Storlek: 5 ha

Klass: 2

Läge: 644415/125250 7B 8A 4C 2E

Vegtyper: Övre landstrandveg. av salttåg-typ **

Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ **

Pors-blåtåtel-fukthet

Rödvensfriskäng **

Stagghed **

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, höskallra och kattfot.

Beskrivning: Utmed stranden från Köleröd holme i öster till Knöde strand i väster sträcker sig en vacker och välbetad havsstrandäng. De öppna strandnära markerna

omges av tall, björk och ekskogar samt av igenväxande hagmarker och åkrar. Från omgivande hållmarker har man en enastående utsikt över den vackra Köleröds holme och Stigfjorden.

Strandängen är mestadels fuktig till våt och fältskiktet domineras av övre och nedre landstrandvegetation med salttåg, saltnarv, krypven, revigt saltgräs, havssälting och gulkämpar. Lite längre ut finns blötare vegetation med glasört. I kanterna ovanför stranden finns inslag av stagghed och pors-blåtåtel-fukthed.

Trädskiktet saknas helt och i buskskiktet påträffas enbuskar och nyponros.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Delar av marken intill strandängen uppvisar svag gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2.

Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.

89 KÖLERÖD HOLME

Naturtyp: Annan öppen utmark

Storlek: 11 ha

Klass: 2 (1)

Läge: 644455/125290 7B 8A 4C 6I

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Fårsvingeltorräng	*
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	*
	Klockljunghed	*
	Landstrandvegetation	**
	Rödvensgräshed	**
	Stagghed	**

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, loppstarr, ängsstarr, jungfrulin, höskallra och kattfot.

Beskrivning: Köleröds holme är en oemotståndligt vacker och helt öppen, mestadels gräsbeväxt holme utanför Röra strand i Stigfjorden. De öppna markerna på ön utgörs av gräsrika torrbackar, våta kärrliknande delar och av hållmarker. Från de högt belägna hållmarkerna har man en enastående utsikt över den vackra Stigfjorden.

Gräsmarkerna är mestadels torra och fältskiktet domineras av en av ohävd trivialiserad fårsvingeltorräng och av hållmarkstorräng. I partier finns också klockljonhed och rödvensgräshed. I fuktigare sänkor påträffas rikare vegetation som har kärr-karaktär. Här påträffas en för kommunens kalkrika översilningsmarker typisk vegetationstyp, nämligen artrik gräs-lågstarr-äng med ängsstarr, darrgräs och loppstarr. Med undantag av ett björkslyparti i söder saknas trädskikt och i buskskiktet påträffas spridda enbuskar. Olyckligtvis är området ohävdad och under igenväxning varför återupptagen hävd är av största betydelse för att bibehålla de nuvarande naturvärdena.

Hävd: Området är ohävdad. Återupptagen hävd är av största vikt.

Ingrepp och påverkan: Delar av marken uppvisar svag gödselpåverkan. Troligen beror detta på att området kultiverats tidigare.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Husgrund.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvärden. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2.

Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

90 HAVSSTRANDÄNG VID KÖLERÖD OCH RÖRA STRAND

Naturtyp: Havsstrandäng

Storlek: 5 ha

Klass: 2

Läge: 644420/125335 7B 8A 4D 2D

Vegtyper: Gräs-lågstarr-äng *

Övre landstrandveg. av salttåg-typ **

Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Höskallra, smultronklöver och stallört.

Hotade arter: Stallört (3).

Beskrivning: Utmed stranden från Röra strand i öster till i höjd med Köleröd holme i väster ligger en vacker och välbetad havsstrandäng. De öppna strandnära markerna omges i områdets västra delar av ekhagar och och ekskog medan de östra delarna omges av öppna åker- och hållmarker.

Strandängen är mestadels fuktig till våt och fältskiktet domineras av övre landstrandvegetation med krypven, agnsäv, gåsört, havssälting och gulkämpar. Lite längre ut finns mindre partier med nedre landstrandvegetation med inslag av revigt saltgräs, saltnarv och glasört. I kanterna ovanför stranden finns inslag av gräs-lågstarr-äng.

Träd- och buskskikt saknas helt.

Hävd: Området är mycket välhävdad och betas av nötkreatur. I fläckar förekommer emellertid ruggar av blåsäv och havssäv vilket indikerar en fläckvis svaghävd.

Ingrepp och påverkan: Delar av marken intill strandängen uppvisar svag gödselpåverkan.

Kultuhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2.

Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

91 HAGMARKER VID RÖRA

Naturtyp: Blandlövhage, Öppen hagmark

Storlek: 2,5 ha

Klass: 3

Läge: 644410/125470 7B 8A 4B 3A

Vegtyper: Friskäng
Fårsvingeltorräng **
Hällmarkstorräng

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, backtimjan, jungfrulin, rotfibbla och kattfot.

Beskrivning: Utmed bergsfoten strax öster om Röra ligger en vacker och välbetad lövhage som viker av mot öster och övergår i en helt öppen hagmark. Markerna omges av branta bergssluttningar och av en nord-sydligt löpande dalgång vars botten är uppodlad.

Blandlövhagen vid bergsfoten är vacker och välhävdad och domineras av ek och björk med inslag av lönn, ask och gran. Marken är torr till frisk och fältskiktet utgörs av en triviale sammansatt friskäng.

Lite längre mot öster öppnar sig trädskiktet och artrikedomen i fältskiktet tilltar. Här påträffas en vackert utvecklad fårsvingeltorräng med rika inslag av backtimjan och darrgräs.

Trädskiktet saknas här helt och i buskskiktet påträffas en, slån och nyponros.

Hävd: Området är mestadels välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I blandlövhagen syns viss konstgödeslpåverkan.

Kultuhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

92 BETADE HÄLLMARKER SYDVÄST OM KÅLLEKÄRR

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2 ha
Klass: 3
Läge: 644070/125480 7B 8A 0E 7I
Vegtyper: Hällmarkstorräng *
 Rödvensgräshed
 Stagghed

Slätter- och betesindikatorer: Kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Området som utgörs av några hårt betade bergskullar ligger ca 500 meter sydväst om Kållekärr. De vackra och välbetade markerna är mestadels torra till friska och fältskiktet domineras av en relativt triviale sammansatt rödvensgräshed med ett stort inslag av hällmarkstorräng. I små fuktigare partier finns stagghed och i den västra delen av området ligger en öppen damm. Trädskikt i området är glest men här och var finns björkdungar eller samlingar av andra träd som tall och rönn. I buskskiktet märks nyponrosor och enbuskar.

Hävd: Området är hårt hävdat och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Floran är svagt gödselpåverkad i stora delar av området.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

93 BETESMARKER KRING HARTIPPEN VID STENKYRKA

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark
Storlek: 8 ha
Klass: 2
Läge: 644035/125375 7B 8A 0D 3H
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng **
 Hällmarkstorräng **
 Ljunghed *
 Rödvensfriskäng **

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårtåtel, loppstarr, grönstarr, Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, vildlin, kustgentiana, fältgentiana, backtimjan, slåttergubbe, kattfot och svinrot.

Hotade arter: Kustgentiana (4) och fältgentiana (4).

Beskrivning: Nordöst om Stenkyrka ligger en hög bergskulle som heter Hartippen. Strax norr om denna ligger öppna betesmarker på gamla skalgrusbankar. Området börjar nere vid landsvägen där en vacker och välbetad slänt med rödvensfriskäng påträffas.

Området fortsätter sedan uppåt, utmed en gammal, betad körväg. Utmed vägen är floran av omväxlande gräshedskaraktär eller örtrik friskängstyp. Enligt Tjörns naturskyddsförening påträffas fältgentiana utmed denna stig.

Längst upp öppnar sig markerna med välhävda skalgrusbankar. Marken är här torr till frisk och vegetationstypen är till övervägande delen en fårsvingeltorräng med inslag av örtrik friskäng. Här påträffas bl.a. rika bestånd av kustgentiana. Områdets södra del är mer svagt hävdad och hyser ett relativt tätt buskskikt av en, rönn och nypon. I fläckar påträffas emellertid fina exempel på ljunghed och hållmarkstorräng.

Trädskiktet utgörs av partier med gran, tall, ask, björk, sälg och rönn. I buskskiktet märks vackra enbuskar, rönn och nyponrosor.

Hävd: Området är mestadels väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Troligen gammal skalgrustäckt.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med mycket rik flora.

94 BETADE KULLAR VID MJÖLKEVIKS KILE

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 3 ha

Klass: 2

Läge: 644455/125570 7B 8B 4A 6H

Vegtyper: Fårsvingeltorräng **

Hållmarkstorräng **

Övre landstrandveg. av salttåg-typ **

Slåtter- och betesindikatorer: Kattfot.

Beskrivning: Vid Mjölkeviks kile ligger två höga välbetade bergskullar. Den yttersta kullen ligger en bit ut i Mjölkeviks kile och är förbunden med land via en stenlagd brygga. Markerna är dominerade av hållmarker men kring dessa finns torrbackar och utmed områdets stränder finns en fläckvis väl utvecklad strandäng med övre landstrandvegetation. Kring hållmarkerna finns även en vackert utvecklad men relativt artfattig fårsvingeltorräng.

Trädskiktet är mycket glest och utgörs av spridda tallar, björkar och sälgar. I buskskiktet märks en, slån och nyponrosor.

Inom området finns flera vackra strandvallar.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av får.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, fornlämningar, väderkvarn och äldre åkrar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:5.

Klass 1.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

95 ÖPPNA BETESMARKER MELLAN FURUSÄTER OCH HÄLLER

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 4 ha

Klass: 3

Läge: 644235/125575 7B 8B 4A 6H

Vegtyper: Friskäng

Gräshed

Slätter- och betesindikatorer: Rotfibbla.

Beskrivning: Mellan Furusäter och Häller, väster om landsvägen, ligger en större betesmark. Fältskiktet domineras i lägre liggande partier av en trivalt sammansatt friskäng/tuvtåteläng som övergår i gräshed i högre liggande delar.

Floran är mestadels fattig, konstgödselpåverkad och bitvis alltför hårt betad. Området bedöms dock, tillsammans med några andra liknande marker i området, vara av mycket stor betydelse för landskapsbilden.

Trädskiktet utgörs av dungar av gran, björk, tall och pil. I buskskiktet märks enstaka enbuskar.

Hävd: Området är bitvis mycket hårt betat och betas av hästar.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande delar av området märks tydlig konstgödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och stensättning.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

96 BETAD SLUTTNING VID BRÄCKE

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 1 ha
Klass: 3
Läge: 644260/125655 7B 8B 4A 6H
Vegtyper: Friskäng
 Rödvensfriskäng
 Rödvensgräshed *

Beskrivning: Området ligger i en sluttning strax öster om hembygdsmuseet i Bräcke, och omges av öppna betade marker och åkrar. Marken är torr till frisk och fältskiktet domineras av en trivialt sammansatt friskäng med fläckar av rödvensgräshed och rödvensfriskäng.

Floran är mestadels fattig och konstgödselfåverkad. Området bedöms dock, tillsammans med några andra liknande marker i området, vara av mycket stor betydelse för landskapsbilden.

Trädskiktet utgörs av enstaka sälgar. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar. Även björnbär, nypon, slån och rönnslå förekommer.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande delar av området märks tydlig konstgödselfåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och stensättning.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

97 BETESMARKER VID GÄLOV

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 5 ha
Klass: 3
Läge: 644200/125615 7B 8B 1B 9C
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng *
 Hällmarkstorräng *
 Rödvensgräshed *
 Tuvtåteläng

Slåtter- och betesindikatorer: Backnejlika och kattfot.

Beskrivning: Vid Gälov, Furusäter och Bräcke är landskapet öppet och utgörs framförallt av åkermark. På flera ställen finns öppna hagmarker. I den södra delen av det öppna, och av åkrar dominerade området, finns en relativt stor sammanhängande betesmark. Marken är torr till frisk och fältskiktet domineras i lägre liggande partier av en trivialt sammansatt friskäng med fläckar av rödvensgräshed. Längst i öster finns inslag av hållmarker, med fårsvingeltorräng och hållmarkstorräng. Här påträffas dessutom utomordentligt vackra hållristningar.

Floran är mestadels fattig och konstgödselfåverkad. Området bedöms dock, tillsammans med några andra liknande marker i området, vara av mycket stor betydelse för landskapsbilden.

Trädskiktet utgörs av dungar med ek, tall, björk och asp. I buskskiktet märks enbuskar, nypon, slån och rönnslå.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av hästar.

Ingrepp och påverkan: I hela området märks en svag konstgödselfåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, stensättningar, gravhögar och hållristningar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

98 HAGMARK VID KÅTORP

Naturtyp: Öppen hagmark

Storlek: 2 ha

Klass: 3

Läge: 644090/125625 7B 8B 0B 9D

Vegtyper: Hållmarkstorräng

Rödvensgräshed *

Stagghed *

Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Vårspärgel och jungfrulin.

Beskrivning: Området ligger norr om vägen mellan Vallhamnskryset och Kållekärr och utgörs av en sydsluttande, enbuskrik betesmark.

Marken är torr till frisk med inslag av hållmarker. Tuvtåteläng dominerar men i slutningen intill vägen märks rödvensgräshed och mindre fläckar av stagghed.

Trädskiktet utgörs av enstaka tallar och björkar. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar.

Området bedöms vara av mycket stor betydelse för landskapsbilden.

Hävd: Området är mestdels väl hävdad och betas av nötkreatur. Svagt betade delar förekommer dock.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier märks en svag konstgödselfåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

99 ÖPPEN ÄNG SÖDER OM STYRDAL

Naturtyp: Hackslått/Annan öppen äng
Storlek: 0,2 ha
Klass: 3
Läge: 644150/125675 7B 8B 1B 5I
Vegtyper: Svinrotäng *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, nattviol, Jungfru Marie nycklar, svinrot och ängsskallra.

Beskrivning: Området ligger några hundra meter söder om Styrdal i kanten av åkermark och i anslutning till ett gammalt torp. Marken utgörs av en flackt liggande ängsmark som är några tusen kvadratmeter stor. Marken är frisk och vegetationstypen är en svinrotäng med inslag av nattviol, Jungfru Marie nycklar och darrgräs.

Hävd: Området är mestdels väl hävdat och har tidigare år slagits med lie.

Ingrepp och påverkan: Delar av området håller på att växa igen med aspely. Ett nyanlagt dike leder genom ängsmarken.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

100 ÖPPEN BETAD SLÄNT MELLAN HABBORSBY OCH KÅLLEKÄRR

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2 ha
Klass: 3
Läge: 644065/125690 7B 8B 0B 6J
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng
 Hällmarkstorräng
 Rödvensgräshed *
 Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Kattfot.

Beskrivning: Intill avfarten mot Kållekärr vid Vallhamnskrysset ligger en nordsluttande öppen enbuskrik och vacker betesmark. Marken är torr till frisk och fältskiktet

domineras i lägre liggande partier av en trivialt sammansatt friskäng med fläckar av rödvensgräshed och fårsvingeltorräng. Även tuvtåteläng förekommer på gammal åkermark. I högre liggande delar finns inslag av hållmarker med hållmarkstorräng. Floran är mestadels fattig och konstgödselfåverkad. Området bedöms dock vara av mycket stor betydelse för landskapsbilden. Trädskiktet utgörs av enstaka tallar, björkar och rönnar. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar.

Hävd: Området är måttligt till väl hävdat och betas av får.

Ingrepp och påverkan: I hela området märks en svag konstgödselfåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

101 HAGMARK STRAX NORDVÄST OM VALLHAMNSKRYSET

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 1,5 ha

Klass: 3

Läge: 644080/125705 7B 8B 0C 7B

Vegtyper: Friskäng
Fårsvingelgräshed
Rödvensgräshed *

Slätter- och betesindikatorer: Kattfot och slättergubbe.

Beskrivning: Området ligger nordväst om Vallhamnskryset och utgörs av en sydsluttande, mestadels öppen betesmark. Marken är torr till frisk med inslag av hållmarker. En trivialt sammansatt friskäng dominerar men i sluttningen intill vägen märks rödvensgräshed och fårsvingelgräshed. Trädskiktet utgörs björk, rönn och ek. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar. Området bedöms vara av mycket stor betydelse för landskapsbilden.

Hävd: Området är mestadels väl hävdat och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier märks en svag konstgödselfåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

102 BETESMARKER VID HAGEN I HJÄLTEBY

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 2,5 ha
Klass: 3
Läge: 644370/125765 7B 8B 3C 7H
Vegtyper: Friskäng
 Hällmarkstorräng
 Rödvensgräshed *

Slätter- och betesindikatorer: Vårspärgel och kattfot.

Beskrivning: Vid Hagen i Hjärteby ligger två betade kullar med gräsrika och mot norr sluttande gräsbackar. Fältskiktet domineras här av en relativt trivalt sammansatt friskäng med inslag av rödvensgräshed. Gräsheden kännetecknas av rika bestånd med prästkragar, stagg, knägräs och ljung.

I de högre liggande delarna av området finns ett stort inslag av hällmarker och kring hällmarkerna påträffas hällmarkstorräng med inslag av kattfot.

Trädskiktet utgörs gran, björk och rönn. I buskskiktet märks vackra enbuskar, slånbuskar och nyponrosor samt sly av rönn och björk.

Hävd: Området är bitvis väl hävdad och betas av hästar. Fläckvis märks dock viss igenväxning.

Ingrepp och påverkan: I delar av området märks tydlig konstgödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

103 BETESMARKER VID GÅRDEN VÄTAN I HJÄLTEBY

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 1 ha
Klass: 3
Läge: 644400/125795 7B 8B 4A 6H
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng *
 Hällmarkstorräng
 Rödvensfriskäng **

Slätter- och betesindikatorer: Vårspärgel, vårtåtel, svinrot och kattfot.

Beskrivning: Strax väster om gården Vätan i Hjärteby ligger en betad kulle täckt av vacker gräsmark. Fältskiktet domineras i lägre liggande partier av en friskäng som övergår i väl utvecklad rödvensfriskäng med rikligt av prästkragar och gökärt.

I de högre liggande delarna av området finns torrängsflora som kännetecknas av arter som vårtåtel, vårspärgel, vårbrodd, tjärblomster och backskärvfrö.

Trädskiktet är mycker sparsamt och utgörs gran, björk och rönn. I buskskiktet märks enbuskar, slån och nypon.

Hävd: Området är bitvis väl hävdad och betas av nötkreatur. Fläckvis märks dock viss igenväxning.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande delar av området märks tydlig konstgödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

104 BETESMARKER VID UTEBY I HJÄLTEBY

Naturtyp: Öppen hagmark
Storlek: 4,5 ha
Klass: 3
Läge: 644380/125820 7B 8B 3D 8C
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng *

Kärr
 Torräng
 Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Vårspärgel och vårtåtel.

Beskrivning: Mellan Uteby och landsvägen vid Hjärteby ligger denna relativt stora, välbetade och öppna gräsmark. Fältskiktet domineras i lägre liggande partier av en trivalt sammansatt friskäng/tuvtåteläng som övergår i torräng i högre liggande delar. I dessa högre liggande delar finns torrängsflora som kännetecknas av arter som vårtåtel, vårspärgel, tjärblomster och backskärvfro. Området förefaller vara mestadels gödselpåverkat men inslag av mer opåverkad fårsvingeltorräng finns. I en sänka intill vägen finns ett starkt gödselpåverkat kärr. Trädskiktet är mycker sparsamt och utgörs gran, björk och rönn. I buskskiktet märks enbuskar, slån och nypon.

Hävd: Området är bitvis väl hävdad och betas av nötkreatur. Områdets västra delar är dock svagt till måttligt hävdad.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande delar av området märks tydlig konstgödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Rest sten och älvkvarnar (skålgropar).

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

105 BETESMARKER VID RÖD

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark, Öppna hagmarker

Storlek: 8 ha

Klass: 3

Läge: 644230/125810 7B 8B 4A 6H

Vegtyper: Friskäng
Fårsvingeltorräng *

Hällmarkstorräng *

Rödvensgräshed *

Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Jungfrulin och kattfot.

Beskrivning: Vid Röd är landskapet öppet och utgörs framförallt av åkermark. På flera ställen finns öppna hag- eller betesmarker. Strax norr om Röd finns ett större hagmarksområde som egentligen utgörs av två åtskilda marker. I den södra delen av det öppna området finns en relativt stor sammanhängande betesmark med inslag av träd- och buskrika partier och en del hällmarker. Friskäng, tuvtåteläng och en trivialiserad rödvensgräshed dominerar. Här och var finns mindre partier av opåverkad hagmarksflora med bl.a kattfot och jungfrulin. Trädsiktet utgörs av rönn, björk, tall och sälg och i busksiktet märks enbuskar, nypon, slån och rönnsly. Den norra delen av området påminner om den södra med mestadels öppna marker och med partier av träd- och buskrik karaktär. Området bedöms vara av mycket stor betydelse för landskapsbilden.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I hela området märks en svag till tydlig konstgödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Stensättning och älvkvarnar (skålgropar).

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

106 BETESMARKER VID SVANVIKS KILE

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppna hagmarker
Storlek: 10 ha
Klass: 2
Läge: 644050/125875 7B 8B 0D 5G
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng **
 Hällmarkstorräng *
 Övre landstrandveg. av saltåg-typ **
 Ljunghed **
 Stagghed *
 Tuvtåteläng

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, ängsskallra, höskallra, smultronklöver, brudbröd, rotfibbla, och kattfot.

Beskrivning: Svanviks kiles norra och östra strand utgörs av en vacker, välbetad havsstrandäng. Ovanför strandängen finns öppna hagmarker. De aktuella betesmarkerna omges i norr av åkermarker. Markerna är torra till blöta och fältskiktet domineras av övre landstrandvegetation med saltåg, smultronklöver, vitklöver och krypven. I de öppna delarna ovanför havsstranden finns torrbackar med vackert utvecklad fårsvingeltorräng innehållande bl.a rika bestånd av brudbröd.

I mindre fragment påträffas också stagghed och ljunghed. Hällmarker förekommer i områdets nordöstra delar. I området ingår även gammal åkermark med triviale sammansatt friskängsflora.

Trädskiktet utgörs av rönn, björk, tall och sälg och i buskskiktet märks enbuskar, nypon och slån.

Hävd: Området är mestdels väl hävdad och betas av nötkreatur. Den östligaste delen är dock mer svaghävdad.

Ingrepp och påverkan: Tydlig konstgödselpåverkan märks i gammal åkermark.

Kultuhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, äldre åker, domarring från äldre järnåldern samt stensättning..

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

107 ÖPPEN UTMARK MELLAN SVANVIK OCH HAMMAR

Naturtyp: Buskrik utmark
Storlek: 6,5 ha
Klass: 1
Läge: 644120/125905 7B 8B 1E 2B

<u>Vegtyper:</u>	Friskäng	
	Ljunghed	***
	Rödvensgräshed	**
	Stagghed	***

Slåtter- och betesindikatorer: Darrgräs, jungfrulin, slåttergubbe, svinrot och kattfot.

Beskrivning: Markerna kring Hammar och Svanvik är öppna och mestadels uppodlade. De vidsträckta kulturmarkerna omges av svagt sluttande bergspartier som mestadels är trädbevuxna. Mellan Hammar och Svanvik finns öppna, betade marker i sluttningarna upp mot höjdområdena i öster. Det aktuella området är mycket tilltalande och har här karaktär av gammal s.k. buskrik utmark och flera väl utvecklade vegetationstyper, hemmahörande i denna naturtyp förekommer. Här påträffas bl.a mycket vacker ljunghed som kännetecknas rika bestånd av slåttergubbe och kattfot. I lägre liggande delar finns fin stagghed och i fläckar här och var påträffas rödvensgräshed. Hällmarker förekommer liksom stenbusnden mark. I områdets nedre del finns en damm omgiven av kärliknande vegetation.

Trädskiktet utgörs av enstaka spridda rönnar, björkar och oxlar. I buskskiktet finns rikligt med enbuskar.

Mindre partier utgörs av gammal åkermark.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, odlingsrösen, äldre åker och stensättning. Flintfyndplats.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

108 BETESMARKER MELLAN VALLA OCH HÄGGVALL

<u>Naturtyp:</u>	Öppen hagmark	
<u>Storlek:</u>	4,5 ha	
<u>Klass:</u>	3	
<u>Läge:</u>	644250/125925	7B 8B 2E 5C
<u>Vegtyper:</u>	Friskäng	
	Fårsvingelgräshed	
	Rödvensgräshed	*
	Stagghed	*
	Tuvtäteläng	

Slåtter- och betesindikatorer: Jungfru Marie nycklar, jungfrulin, slåttergubbe och kattfot.

Beskrivning: Området ligger i anslutning till en bergsrygg mellan de båda odlingslandskapen vid Svanvik och Hjärteby. Omgivningarna är öppna och utgörs framförallt av åkermark.

Det aktuella området utgörs av en relativt stor sammanhängande, och öppen hagmark med inslag av spridda träd. Friskäng, tuvtåteläng och en trivialiserad fårsvingelgräshed dominerar. Här och var finns mindre partier av opåverkad hagmarksflora med bl.a stagghed och rödvensgräshed. Trädskiktet utgörs av gran, tall och björk. I buskskiktet märks enbuskar och nypon.

Området bedöms vara av mycket stor betydelse för landskapsbilden.

Hävd: Området är väl hävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: I lägre liggande partier märks en svag konstgödselfåverkan.

Kulturrehistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar och odlingsrösen. Hällristning och gamla boplatser.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

109 HAGMARKER VID KROMMERÖD

Naturtyp: Ekhage, Öppen hagmark
Storlek: 5 ha
Klass: 3
Läge: 644002/126015 7B 8C 0A 2B
Vegtyper: Ljunghed *

Rödvensgräshed	*
Rödvensfriskäng/friskäng	*
Stagghed	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, Jungfru Marie nycklar, nattviol, ängsskallra, kattfot, svinrot och slättegubbe.

Beskrivning: Området ligger söder om Höviksnäs vid Krommeröd. Markerna är här småbrutna med åkrar, hagmarker och skogsdungar.

De öppna hagmarkerna domineras av torr till frisk vegetation med inslag av hållmarker. En trivialt sammansatt rödvensfriskäng/friskäng dominerar men i slutningen intill körvägen finns partier med relativt artrik rödvensgräshed och ljunghed. Även stagghed förekommer här och var.

Trädskiktet utgörs björk, rönn och ek. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar, nyponros samt visst lövsly.

I sydöst ligger en betad ekkulle med relativt trivialt fältskikt av friskängstyp och mellan dessa båda marker finns slagna åkermarker och en fuktäng med högstarrvegetation. Hela området är mycket välskött och tilltalande.

Hävd: Området är mestadels väl hävdad och betas av häst.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

110 HAVSSTRANDÄNG OCH BETADE HÄLLMARKER SÖDER OM MYGGENÄS

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 1,5 ha

Klass: 3

Läge: 644350/126155 7B 8C 3A 0J

Vegtyper: Fårsvingeltorräng *

Hällmarkstorräng

Övre landstrandveg. av saltåg-typ *

Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Smultronklöver.

Beskrivning: Strax söder om Myggenäs ligger en vacker och välbetad bård av havsstrandäng som längst i öster övergår i betade hällmarker. De öppna strandnära markerna omges av åkermark och skog.

Strandängen är mestadels fuktig till våt och fältskiktet domineras av övre landstrandvegetation med krypven, agnsäv, gåsört, havssälting och gulkämpar. Lite längre ut finns mindre partier av nedre landstrandvegetation med inslag av revigt saltgräs, saltnarv och glasört. Trädskiktet saknas helt liksom buskskikt. Längst ut mot udden i öster övergår strandängen i öppen betad hagmark med trivialt sammansatt hällmarkstorräng och fårsvingeltorräng.

Hävd: Området är mycket välhävdad och betas av häst.

Ingrepp och påverkan: Delar av marken intill strandängen uppvisar svag gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

111 HAVSSTRANDÄNG VID HÄGGVALL

Naturtyp: Havsstrandäng
Storlek: 1,5 ha
Klass: 3
Läge: 644245/126100 7B 8C 0A 2B
Vegtyper: Övre landstrandveg. av salttåg-typ **
 Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Höskallra och strandrödtoppa.

Beskrivning: Mellan Häggvall och Buhalla ligger en vik och längst in i denna vik finns en betad strandäng. De öppna, strandnära markerna omges av skogsmark och fuktig gammal åkermark..

Strandängen är mestadels fuktig till våt och fältskiktet domineras av en relativt väl utvecklad övre landstrandvegetation med krypven, agnsäv, gåsört, havssälting och gulkämpar. I fläckar förekommer rikligt med strandrödtoppa.

Lite längre ut finns mindre partier av nedre landstrandvegetation med inslag av revigt saltgräs, saltnarv och glasört. Trädskiktet saknas helt liksom buskskikt.

Hävd: Området är mycket välhävdad och betas av hästar.

Ingrepp och påverkan: Delar av marken som tidigare varit åkermark uppvisar svag gödselpåverkan.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

112 HAVSSTRANDÄNG OCH LJUNGHED PÅSALTHOLMARN

Naturtyp: Havsstrandäng, Ljunghed
Storlek: 15 ha
Klass: 2
Läge: 644350/126155 7B 8C 3B 5F
Vegtyper: Gräs-lågstarr-äng *
 Hällmarkstorräng
 Högrötsfuktäng
 Övre landstrandveg. av salttåg-typ **
 Ljunghed **
 Rödvengrashed *

Slätter- och betesindikatorer: Slättergubbe och darrgräs.

Beskrivning: Saltholmarna ligger i viken mellan Almön och Myggenäs och ger med sin karaktäristiska ljunghed stark karaktär åt området. Markerna är torra till blöta och öns innersta delar täcks av mycket vacker och vidsträckt ljunghed.

Här och var finns inslag av artfattig gräs-lågstarr-äng, rödvensgräshed och högrötsvegetation. Strandängen som kantar området är mestadels fuktig till våt och fältskiktet domineras här av en igenväxande övre landstrandvegetation med salttåg, åkermolke, strandaster, gåsört, havssälting och gulkämpar. I kanterna ovanför stranden finns inslag av gräs-lågstarr-äng. Trädskikt håller på att utvecklas genom stark uppväxt av björk. Även tall förekommer. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar och nypon.

Hävd: Området är ohävdad och under igenväxning och det är av största betydelse att hävden återupptas.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Hällristningar och älvkvarnar (skålgropar).

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

113 MYCKET ARTRIKA BETESMARKER VID ALVIKEN OCH BJÖRNSHUVUDET VID HALLSBÄCK

Naturtyp: Betad kärr, Öppen hagmark Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 15,5 ha

Klass: 1

Läge: 644550/124885 7A 9J 0D 4H

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarräng	***
	Fuktäng av fräken-starr-typ	
	Fårsvingeltorräng	***
	Gräs-lågstarräng	***
	Hällmarkstorräng	**
	Kalkfuktäng	***
	Klockljunghed	*
	Ljunghed	**
	Stagghed	***
	Rödvensfriskäng	*
	Rödvensgräshed	**
	Luddhavretorräng	***
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	*

Slätter- och betesindikatorer: Låsbräken, darrgräs, vårtåtel, ängshavre, luddhavre, ängsstarr, loppstarr, slankstarr, grönstarr, vårstarr, rödsäv, vildlin, tätört, spåtistel, svinrot, slätterfibbla, rotfibbla, kattfot, sandmaskrosor, väddklint, jungfrulin, Jungfru Marie nycklar, honungsblomster, kärrknipprot, vanlig nattviol, grönvit nattviol, fältgentiana, oxbär, getväppling, kustarun, knölsmörlomma, gullviva, ängsskallra och höskallra.

Hotade arter: Strandvallmo (2) och honungsblomster (2) och fältgentiana (4).

Beskrivning: Området utgörs av ett stort och fantastiskt innehållsrikt beteslandskap som sträcker sig från gården Arefjäll vid Hallsbäck, ut mot Alviken vid Stigfjorden i norr, och sedan vidare österut utmed stranden till Björnshuvudet.

Geologin i området domineras av stora bergsklackar med hållmarker vilka genomskärs av flera stora och skalgrusfyllda dalgångar. Här finns såväl öppna som buskrika hagmarker, havstrandängsfragment samt betade extremrik- och fattigkärr. Markerna är till övervägande delen torra men fuktiga partier med kärr, vattensamlingar och dammar förekommer. I friska till fuktiga partier finns stagghed, artrik gräs-lågstarr-äng och kalkfuktäng. Den allra vackraste fuktängen finns vid backkrönet strax norr om Arefjäll. Här dominerar en kalkfuktäng och arter som darrgräs, slankstarr, ängsstarr, tätört, honungsblomster och kärrknipprot ger stark karaktär åt detta område.

Lite längre ner i Alviken finns en välutvecklad och välbetad fårsvingeltorräng.

Grässvålen är här mycket tätvuxen. Liknande grässvålar finns även lägre ut mot skalgrusbänkarna vid Björns huvud. Här påträffas dessutom en fantastiskt artrik och välhävdad luddhavrerik torräng som hyser mycket rika bestånd av låsbräken, spåtistel och darrgräs. Utmed stranden och i den gamla skalgrustäkten växer strandvallmo.

I mindre partier finns också en väl betad övre landstrandvegetation. I högre liggande delar dominerar ljunghed, rödvensgräshed och klockljunghed.

Trädskiktet utgörs av dungar med al, rönn, björk samt spridda askar. Buskskiktet är mer rikligt utvecklat med enbuskar, björnbär, och nyponros.

Inom området noterades dessutom blankstarr.

Hävd: Området är till övervägande del välhävdad och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: På flera ställen inom området finns håligheter i marken vika vittnar om en tidigare skalgrustäkt.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, husgrunder och gamla körvägar. Flintfyndplats.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i naturvårdsområde enligt 19 §, NVL. Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:3. Klass 1.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark. Område med mycket rik flora. Område med hotad naturtyp.

114 BETESMOSAIK PÅKÄLKERÖN

Naturtyp: Annan öppen utmark, Havsstrandäng, Öppen hagmark

Storlek: 25 ha

Klass: 2

Läge: 644670/125025 7B 9A 1A 7C

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Friskäng	
	Fårsvingeltorräng	
	Hällmarkstorräng	*
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	**
	Ljunghed	*
	Rödvensgräshed	**
	Tuvtåteläng	

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, grönstarr, loppstarr, vårstarr, vildlin, jungfrulin, kustarun, dvärgarun, havsnarv, brudbröd, smultronklöver, oxbär, kattfot, slätterfibbla och rotfibbla.

Beskrivning: Kälkerön är en relativt stor ö som ligger norr om Tjörns nordspets, Björnshuvudet. Ön utgörs av en mosaik av hällmarker, lövskogar, barrdungar, gamla åkermarker, betesmarker och strandängar.

Inom området förekommer allt från fuktiga strandängar till torra, kalkrika backar. Trivial friskäng och tuvtåteläng dominerar öns gräsrika delar medan hällmarkstorräng och hällmarker dominerar i områdets högre liggande partier. Inom området förekommer fläckar av artrik fårsvingeltorräng med rika bestånd av brudbröd. I den östra viken finns mindre partier med havsstrandäng med övre landstrandvegetation och rikligt med kustarun, smultronklöver och havsnarv. I kanten mot skogen förekommer väddklint och sötvedel.

Trädskiktet utgörs av stora och grova ekar, askar och tallar samt rönn, björk och al. Trädskiktet är framförallt lokaliserat till bergsluttningar, bergskanter och fuktpartier.

Hävd: Området är bitvis väl hävdat av får. Stora delar är dock svagt till måttligt hävdat.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, äldre åkermark och husgrund. Ryggade åkrar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Naturreservat enligt 7 § NVL. Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:4. Klass 1.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter- och betesmark. Område med mycket rik flora. Område med hotad naturtyp.

115 FRAGMENT AV LJUNGHED VID SJÖGÅRDSVIK PÅMJÖRN

<u>Naturtyp:</u>	Ljunghed/Annan öppen utmark	
<u>Storlek:</u>	5 ha	
<u>Klass:</u>	2	
<u>Läge:</u>	644565/125470	7B 9A 0E 9G
<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	*
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	*
	Ljunghed/Örtrik ljunghed	***
	Rödvensfriskäng	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, ängsstarr, grönstarr, loppstarr, vårstarr, vildlin, jungfrulin, ljungögontröst, svinrot, oxbär, kattfot och rotfibbla.
Hotade arter: Ljungögontröst (4).

Beskrivning: Sjögårdsvik är en halvmånformad havsvik som ligger längst ut på ön Mjörns västra sida. Här finns en större båtplats och, lite längre ut, en iordningställd badplats.

Inom området förekommer både fuktiga strandängspartier och torra ljungrika backar. Rödvensfriskäng och ljunghed dominerar fältskiktet i området men inslag av artrik gräs-lågstarr-äng förekommer på översilad, kalkrik mark i anslutning till badplatsen. Inom området finns mindre partier med havsstrandäng med övre landstrandvegetation. I vissa näringsrika delar har en högrötsvegetation utvecklats. Denna vegetationstyp utgör en igenväxningssuccession och kan anses som negativ i detta sammanhang. Områdets mest intressanta del är den ljungrika backen upp mot badplatsen. Här förekommer bl.a mycket ymniga bestånd av den hotade arten, ljungögontröst. Med undantag av enstaka vindpinade ekar och rönnar saknas i stort sett träskikt medan buskskiktet är mer utvecklat med enbuskar, nypon och småekar.

Hävd: Området är idag helt ohävdad sånär som på det naturliga markslitage som badplatsgästerna åstadkommer. Återupptagen hävd är av stor betydelse för områdets naturvärden. Allra viktigast är området vid badplatsen.

Ingrepp och påverkan: Badplats, småhusbebyggelse och båthamn.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, äldre åkermark och husgrund.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvärden. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med mycket rik flora. Område med hotad naturtyp.

116 GAMLA UTMARSKBETEN PÅ NORRA OCH SÖDRA BJÖRNHOLMEN SAMT VID TRONDSBERGET

Naturtyp: Annan öppen utmark

Storlek: 20,5 ha

Klass: 2

Läge: 644800/125555 7B 8B 3A 0E

<u>Vegtyper:</u>	Fårsvingeltorräng	
	Gräs-lågstarr-äng	**
	Hällmarkstorräng	*
	Klockljunghed	*
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	*
	Ljunghed	**

Slätter- och betesindikatorer: Loppstarr, kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Norra och Södra Björnholmen ligger utanför Apelgården på Mjörn och kännetecknas av öppna ljungrika marker och av hällmarker. Området är ohävdad idag men fortfarande lever de betesgynnade vegetationstyperna kvar. Markerna är torra till fuktiga och domineras av hällmarker med inslag av hällmarkstorräng. I större bergsprickor förekommer klockljunghed och ljunghed. I mer fuktiga partier finns inslag av gräs-lågstarr-äng med bl.a. rika bestånd av loppstarr.

Vid Trondsberget finns en havssträndäng med relativt väl uvecklad landstrandvegetation. Ovanför denna tilltar ljunghedsvegetation.

I ett parti på den västra sidan av Norra Björnholmen finns också vacker ljunghedsvegetation.

Trädskiktet saknas mestadels men dungar av björk, tall och gran förekommer på Norra Björnholmen och vid Trondsberget. I buskiktet noteras enbuskar, nypon och slån.

Hävd: Området är helt ohävdad och återupptagen hävd är av mycket stor betydelse för bevarandet av de befintliga naturvärdena.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2. Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

117 FÖRE DETTA BETAD SKALGRUSBANK VID RAMSDALEN VID SUNDSBY

Naturtyp: Annan träd- och buskbärande hagmark
storlek: 1 ha
Klass: 3
Läge: 644525/125800 7B 9B 0A 2I
Vegtyper: Kalkrik torräng **
 Rödvensfriskäng *

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, luddhavre, vårstarr, spåtistel, rödkämpar, vildlin, getväppling, jungfrulin och gullviva. I anslutning till området finns jordtistel (Nilsson 1940).

Beskrivning: Området som utgörs av en liten skalgrusbänk, belägen några hundra meter väster om Ramsdalen vid Sundsby. Skalgrusbänken är starkt påverkad av utgrävning, skalgrustäckt och igenväxning men floran är trots detta mycket rik och frodig. Framförallt kännetecknas området av stora bestånd av rödkämpar och blåsippor. Vegetationstypen är en kalkrik torräng i skalgrustäckten medan området strax utanför har karaktären av rödvensfriskäng. I skalgrusbänkens omedelbara omgivningar dominerar relativt högstammig lövskog och tallskog. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar.

Hävd: Området är idag ohävdad.

Ingrepp och påverkan: Området utgörs av en gammal skalgrustäkt.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgård.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:5.

Klass 1.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

118 HAVSSTRANDÄNG MELLAN HÅKHOLMEN OCH NÄS

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark
Storlek: 3,5 ha
Klass: 2
Läge: 644850/125705 7B 9B 3C 5A
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng *
 Hällmarkstorräng
 Övre landstrandveg. av salttåg-typ **
 Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ **

Slätter- och betesindikatorer: Nattviol, darrgräs, jungfrulin, strandloka, svinrot och kattfot.

Beskrivning: Norr om Näs ligger en välbetad och helt öppen udde omgiven av en bård av vacker, välbetad havsstrandäng. Den aktuella marken är torr till blöt och täcks av mycket vacker och bitvis väl utvecklad havsstrandäng med såväl övre som nedre landstrandvegetation. I de övre delarna av strandängen påträffas rika bestånd av den starkt betesgynnade strandlokan.

Här och var ovanför strandängspartierna finns hållmarker omgivna av hållmarkstorräng och fårsvingeltorräng. Längst i öster är florán trivialt sammansatt och av friskängskaraktär.

Trädskiktsaknas helt medan buskskikt av nyponros, enbuskar, björk, hagtorn och brakved förekommer.

I området finns också rika bestånd av kärtörel.

Hävd: Strandängarna är mycket väl hävdade och betas av hästar.

Ingrepp och påverkan: Vissa delar är svagt påverkade av konstgödsel.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2.

Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig slätter-/betesmark.

119 BETESMOSAIK PÅÄNGHOLMEN OCH HÄSTHOLMEN

Naturtyp: Betad skog, Ekhage, Havsstrandäng, Annan träd- och buskbärande hagmark

Storlek: 20 ha

Klass: 1

Läge: 644600/125825 7B 9B 0D 9D

<u>Vegtyper:</u>	Artrik gräs-lågstarr-äng	**
	Friskäng	
	Fårsvingeltorräng	
	Gråshed	
	Hållmarkstorräng	*
	Övre landstrandveg. av salttåg-typ	**
	Rödvensgråshed	**
	Staggäng	**
	Tuvtåteläng	
	Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, grönstarr, loppstarr, vårstarr, vildlin, jungfrulin, dvärglin, vårspärgel, kustarun, smultronklöver, granspira, kattfot och rotfibbla.
Hotade arter: Granspira (4).

Beskrivning: Ängholmen och Hästhölen ligger mellan Tjärtånge kile och Sundsby och kläds av en mosaik av betad lövskog, betad barrskog, strandängar och mer öppna betesmarker. Området är mycket vackert och tilltalande och har ett rikt innehåll av naturtyper, vegetationstyper och växtarter knutna till naturliga fodermarker. Inom området förekommer allt från fuktiga strandängar till torra näringsrika backar. Trivial friskäng och tuvtåteläng dominerar löv- och barrträdsrika delar medan fårsvingeltorräng, rödvensgräshed och staggäng dominerar de öppna delarnas fältskikt. Staggängen påträffas på frisk till fuktig mark och kännetecknas av arter som vildlin, stagg, granspira och darrgräs. Inom området förekommer fläckar av artrik fårsvingeltorräng med rika bestånd av kattfot. Utmed områdets stränder finns en bård av havsstrandäng med övre landstrandvegetation innehållande rika bestånd av kustarun. Dessutom påträffas vildlin här och var. Trädskiktet utgörs av medelgrova till grova ekar, askar och tallar samt rönn, björk och al. Ängholmen är mestadels täckt av ekskog medan Hästhölen täcks av barr- och blandskog. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar samt enstaka nyponros. Området hyser ett rikt fågelliv med bl.a berguv, häger, mindre hackspett och skogsduva. Vintertid uppehåller sig kungs- och havsörn inom området. Vid fältbesöket den 12/7 1989 noterades dessutom fiskgjuse.

Hävd: Området är bitvis väl hävdad av får och skotsk högländsboskap. Stora delar är dock måttligt hävdad.

Ingrepp och påverkan: Saknas.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar, äldre åkermark och husgrund. Stenkrets och bronsåldersrösen.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår i område av riksintresse för naturvården. NO 12. Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:5. Klass 1. Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

120 HAVSSTRANDÄNGAR OCH BETESMARKER VID TJÄRTÅNGEN

Naturtyp: Havsstrandäng, Betad skog

Storlek: 15 ha

Klass: 2

Läge: 644605/125915 7B 9B 0E 9C

Vegtyper: Blåbär-lingon-rished

Friskäng

Gräs-lågstarr-äng *

Övre landstrandveg. av saltåg-typ **

Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Rödvensgräshed *

Stagghed/staggäng

Slätter- och betesindikatorer: Nattviol, Jungfru Marie nycklar, loppstarr, darrgräs, granspira, dvärglin, vildlin och kattfot.

Hotade arter: Granspira (4).

Beskrivning: Udden mellan Tjärtången och Kil kännetecknas barrskog, små öppna betade partier och en bård av betad havsstrandäng. De aktuella markerna är torra till blöta och täcks av mycket vacker och bitvis väl utvecklad havsstrandäng med landstrandvegetation där dvärglin förekommer här och var i områdets västra delar. I viken vid Kil finns en betad strandäng med såväl övre som nedre landstrandvegetation. Här och var ovanför strandängspartierna finns inslag av gräs-lågstarr-äng, rödvensgräshed och stagghed/staggäng. I staggängsliknande partier påträffas granspira och loppstarr.

De skogs- och hällmarksrika delarna innanför strandängarna betas och uppvisar här och var, vackra gräsrika partier. Området har stark karaktär av s.k. betad skog.

Trädskiktet i området domineras av björk, al och tall. I buskskiktet märks rikligt med enbuskar och bitvis rikligt med lövsly.

Hävd: Strandängarna är mestadels välhävdade och betas av nötkreatur. De betade skogsmarkerna är bitvis svagt till måttligt hävdade.

Ingrepp och påverkan: Inga.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Bronsåldersrösen.

Tidigare dokumentation: Se nedan.

Befintliga planer och skydd: Ingår delvis i område av riksintresse för friluftslivet. FO 3. Ingår delvis i område av riksintresse för naturvården. NO 12.

Ingår i remissomgång för naturvårdsplaneringen inom Göteborgsregionen. Objekt 1:2.

Klass 2.

Ingår i ett större område som är naturvårdsområde enligt 19 §, NVL.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig betesmark. Område med hotad naturtyp.

121 BETESMOSAİK PÅLILLA ASKERÖN

Naturtyp: Havsstrandäng, Ekhage, Annan träd- och buskbärande hagmark, Öppen hagmark

Storlek: 20 ha

Klass: 2

Läge: 644600/126095 7B 9C 2A 2G

Vegtyper:

Friskäng	
Fårsvingeltorräng	**
Hällmarkstorräng	*
Landstrandvegetation	**
Rödvensfriskäng	**
Tuvtåteläng	
Övre landstrandveg. av saltåg-typ	*
Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ	*

Slätter- och betesindikatorer: Darrgräs, vårtåtel, nattviol, jungfrulin, strandmålla, vårspärgel, kattfot och rotfibbla.

Beskrivning: Utmed den södra sidan av Lilla Askerön ligger vidsträckta betesmarker. Området utgörs av en mosaik av mindre ekhagar, strandängar och mer öppna betesmarker. Området är mycket vackert och stort och har ett rikt innehåll av naturtyper, vegetationstyper och arter knutna till naturliga fodermarker.

Utmed områdets stränder finns en bård av havsstrandäng med övre landstrandvegetation. Vid Kalvs kile är havsstrandängen som vackrast utvecklad och här påträffas bl.a fläckvisa bestånd av strandmålla i en väl utvecklad nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ. Mellan Kalvs och Ängernase kilar finns betade ekhagspartier omväxlande med öppna gläntor och betad gammal åkermark. I ett sådant parti med betad åkermark påträffades mycket rika bestånd av nattviol. Trädskiktet utgörs här av stora och grova ekar samt rönn, björk och al. I buskskiktet märks enbuskar och hassel samt enstaka nyponros.

Strax väster om Ängernase kile finns en kulle med en väderkvarn. Kring denna är marken ett karaktärisera som s.k. annan träd- och buskbärsnade hagmark med mycket rikligt med enbuskar. Fältskikt är här en väl utvecklad fårsvingeltorräng.

Hävd: Områdets strandängar och strandnära delar är väl hävdade av nötkreatur. De inre delarna är måttligt hävdade.

Ingrepp och påverkan: Viss konstgödselpåverkan syns i delar av området.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län gott exempel på naturlig betesmark.

122 HAVSSTRANDÄNG VID ÖREN

Naturtyp: Havsstrandäng
Storlek: 1,5 ha
Klass: 3
Läge: 644545/126010 7B 9C 0A 4B
Vegtyper: Övre landstrandveg. av salttåg-typ **
 Nedre landstrandveg. av revigt saltgräs-typ *

Slätter- och betesindikatorer: Inga förutom de som normalt förekommer i vegetationstypen.

Beskrivning: Vid Ören väster om Almösunds villaområde, ligger en välbetad och helt öppen havsstrandäng längst in i en liten vik. Marken är fuktig till blöt och täcks med väl utvecklad och tät övre landstrandvegetation, som domineras av salttåg, rödsvingel och gulkämpar. Tiggarranunkel förekommer också rikligt.

Längre ut mot vattnet övergår den övre landstrandvegetationen i nedre landstrandvegetation med glasört, revigt saltgräs och saltnarv.

Träd- och buskskikt saknas helt.

Hävd: Strandängarna är välhävdade och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Vissa delar (gammal åkermark) är svagt påverkade av konstgödsel.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Saknas.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

123 HAVSSTRANDÄNG VID RUNNTÅNGEN

Naturtyp: Havsstrandäng, Öppen hagmark
Storlek: 2 ha
Klass: 2
Läge: 644600/126090 7B 9C 0A 9J
Vegtyper: Friskäng
 Fårsvingeltorräng **
 Hällmarkstorräng Landstrandvegetation **
 Rödvensgräshed **

Slätter- och betesindikatorer: Nattviol, darrgräs, jungfrulin, dvärglin, fältgentiana, strandloka och kattfot.

Hotade arter: Fältgentiana (4).

Beskrivning: Vid Runntången norr om Almösunds villaområde ligger en välbetad och mestadels öppen udde omgiven av en bård av vacker, välbetad havsstrandäng. Den aktuella marken är torr till blöt och täcks av mycket vacker och bitvis väl utvecklad havsstrandäng med landstrandvegetation som längre upp mot land övergår i

rödvensgräshed och fårsvingeltorräng. I de övre delarna av strandängen påträffas den starkt betesgynnade strandlokan och i övergången mellan övre landstrand och rödvensgräshed finns fältgentiana och dvärglin.

Längst ut på udden finns hållmarker omgivna av hållmarkstorräng och fårsvingeltorräng. Längst i öster finns gammal åkermark och här dominerar trivial friskängsflora.

Trädskikt utgörs av små talldungar och i buskskiktet noteras nyponros, enbuskar och slån.

Hävd: Strandängarna är välhävdade och betas av nötkreatur.

Ingrepp och påverkan: Vissa delar (gammal åkermark) är svagt påverkade av konstgödsel.

Kulturhistoriska spår och fornminnen: Stengärdesgårdar. Bronsåldersröse och stensättning.

Tidigare dokumentation: Saknas.

Befintliga planer och skydd: Saknas.

Huvudkriterier: Område som utgör ett för Göteborgs och Bohus län mycket gott exempel på naturlig slåtter-/betesmark.